

Epistulae inter Priores Generales O.S.A. atque Imperatores Austriacos annis 1635-1671 missae

(Ex Archivo Generali Ordinis (*))

Fons primarius magni momenti pro historia augustinianorum in
terris austriacis saeculo XVII sunt epistulae, quas inter se miserunt

*) Elenchus abbreviationum :

AA = *Analecta Augustiniana*, 1-30, Romae 1905 sqq.

AA = *Notizie circe le Provincie, Congregationi e Conventi di tutta la nostra Religione*,
in ARA, Romae 1266 sqq.

ARA = Archivum Romanum ordinis S. Augustini, Romae, Via S. Uffizio 25.

Aug = *Augustinianum*, Periodicum quadrimestre Collegii Internationalis Augustiniani,
Romae 1961 sqq.

Auga = *Augustiniana*, Revue trimestrielle pour l'étude de S. Augustin et de l'Ordre des
Augustins, Heverlee-Louvain 1951 sqq.

BAR = Bibliotheca Angelica, Romae, Piazza S. Agostino.

Cc = *Miscellanea diverse*, in ARA, Romae 1274 sqq.

Clm = *Codex monacensis latinus*.

CR.-LANT. = *Nicolai Crusenii... pars tertia Monastici Augustiniani... cum additamentis*
R.P. fr. Josephi Lanteri, T.I, Vallisoleti 1890. Cf. L.B. infra.

Dd = *Registrum Priorum Generalium*, in ARA, Romae 1357 sqq.

GAVIGAN = *De doctoribus theologiae O.S.A. in universitate vindobonensi*, in *Aug.* 5 (1965)
271-364.

GAVIGAN, *Assist.* = *Assistentia provincia Austriae* (1672-1676); in *Aug.* 6 (1966) 259-293.

GAVIGAN, *De theol.* = *De theologiae professoribus augustinianiis universitatis graecenis*,
in *Auga.* 17 (1967) 333-388; 18 (1968) 39-81.

GUB = Universitätsbibliothek, Graz.

HANTSCH = H. HANTSCH, *Die Geschichte Österreichs*, Erster Band, bis 1648, Graz-
Wien-Köln 1959; zweiter Band, 1648-1918, *ibid.* 1962.

HERRERA = T. HERRERA, *Alphabetum Augustinianum*, 2 tomi, Matriti 1644

HCMRA = *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*, I²-VI, Monasterii-Patavii
1903-1958.

HÖGGMAYR = A. HÖGGMAYR, *Catalogus priorum provincialium ord. erem. S. Augustini*
per provinciam totius Germaniae, Monachii 1729.

HÜMPFNER = W. HÜMPFNER, *Äussere Geschichte der Augustiner-Eremiten in Deutsch-*
land, in *St. Augustin* 430-1930, Würzburg 1930.

- JANETSCHKE = C. JANETSCHKE, *Das Augustiner-Eremitenstift S. Thomas in Brünn*, Erster Band, Brünn 1898.
- JANETSCHKE, *Necrologia* = C. JANETSCHKE, *Necrologia patrum ord. er. calc. S. Augustini in Vicariatu Moraviae*, Brunae 1894.
- KREYBICH = *Catalogus Patrum, ac Fratrum ord. er. S. P. Aug.... in Bohemia existentium biographicus tripartitus... conscriptus Anno Domini MDCCC... a. P. Pachomio Kreybich ad S. Thomam Suppriori m.p.*
- L.B. = *Monastici Augustiniani R.P. fr. Nicolai Crusenii Continuatio atque ad illud additamenta... auctore P.M. fr. Thyro López Bardón, T.I, Vallisoleti 1904.*
- LTK = *Lexikon für Theologie und Kirche*, secunda editio, 1957-1965.
- MILENSIUS = *Alphabetum Felicis Milensii de monachis et monasteriis Germaniae, ac Sarmatiae citerioris ord. er. S. Augustini*, Praegae 1613.
- ÖNB = Österreichische Nationalbibliothek, Wien.
- PAULUS = N. PAULUS, *Der Augustinermönch Johannes Hoffmeister, Ein Lebensbild aus der Reformationzeit*, Freiburg im Breisgau 1891.
- PERINI = D. PERINI, *Bibliographia Augustiniana cum notis biographicis, Scriptores Itali*, 4 volumina, Firenze 1929-1938.
- RENNHOFER = F. RENNHOFER, *Die Augustiner-Eremiten in Wien, Ein Beitrag zur Kulturgeschichte Wiens*, Würzburg 1956.
- RENNHOFER, *Kl.* = F. Rennhofer, *Augustinerklöster in Österreich*, in: *Auga*. 6 (1956) 490-536.
- ROTH = F. ROTH, *The English Austin Friars 1249-1538, I: History*, New York 1966.
- SCHIER-ROSNÁK = X. SCHIER et M. ROSNÁK, *De monasteriis provinciae Austriae et Hungariae ordinis fr. erem. S. P. Augustini succincta notitia* Viennae 1776.
- VUA = Universitätsarchiv, Wien.
- WODKA = J. WODKA, *Kirche in Österreich, Wegweiser durch ihre Geschichte*, Wien 1959.

imperatores (aliquando etiam uxores eorum) atque priores generales ordinis. Non tantum de ordine augustiniiano, sed de eventibus quoque illorum temporum tractant, e.g., de electione novi imperatoris vel prioris generalis, de natu novi heredis, etc. Tamen, materia principalis harum epistularum est ordo augustinianus in his regionibus, principaliter Austria Inferiore, Styria, Carinthia, Bohemia, Moravia, Carniola. Per has epistulas evolutio provinciae austriacae multo clarior fiet, quin etiam videbimus quomodo ipsi imperatores partem magnam in hac evolutione habuerint, utpote qui saepius institerint ut plures conventus in provinciam unirentur, praesertim conventus graecensis, fluminensis, labacensis.

Etiam ante tempus de quo hic tractabimus fuerunt plures tales epistulae, quae tamen praecedunt formationem provinciae austriacae. Haec enim, ut infra videbimus, saeculo XVII in provinciam independentem evoluta est, non sine influxu imperatoris. Etiam post tempus de

quo hic tractamus existunt multae aliae epistolae in archivo romano ordinis augustiniani. Illas tamen hic nolumus in lucem edere, secus enim nimis longum fieret hoc opus nostrum. Forsitan annis posteris, Deo volente, caeteras quoque in lucem edere poterimus.

Modo generali hic indicamus de quibus rebus praesertim tractent hae epistolae, tam ex parte priorum generalium quam ex parte imperatorum. Epistolae priorum generalium alio modo loquuntur atque epistolae imperiales. Priores enim generales semper scribunt ad « Maiestatem Caesaream » modo humili atque obsequenti, suam plenam dispositionem profitentes, ut voluntas caesarea promptam inveniatur apud illos oboedientiam ; imperatores autem, modo quidem urbano, tamen imperativo etiam, aliquando non sine minis sua desideria exprimunt, quae practice praecepta magis quam petitiones sunt. Hoc explicatur, non tantum ex potentia imperiali, sed etiam ex sincero desiderio eorum, qui epistulas hic editas miserunt, promovendae vitae authentice catholicae atque religiosae in ditionibus suis. Neque deest benevolentia ex parte imperatorum, qui non tantum in his epistulis, sed etiam de facto saepe adiuverunt fratres augustinianos modo revera generoso. Non de omnibus his rebus in hoc opusculo scribemus, bene enim alibi descriptae sunt; tamen, in commentario quem ad epistulas faciemus multae res hucusque non cognitae in lucem venient. Sic, in epistulis priorum generalium videbimus quomodo hi pluries imperatoribus suam electionem notam faciant, illisve de electione in regem vel imperatorem gratulentur. Multae res ordinis augustiniani passim notantur, favores petuntur, querelae ad ipsum imperatorem contra ordinem deferuntur, aliquando ab ipsis fratribus augustinianis! Anno 1636 fit separatio definitiva Austriae a provincia Bohemiae per ipsam voluntatem imperatoris. Semel saltem petit prior generalis ut sententia exilii contra fratrem augustinianum revocetur. Aliquando prior generalis defendit Vicarios Generales vel alios superiores a se constitutos, in alia autem epistula deponit superiorem localem, scilicet Abbatem Brunae in Moravia, cum id exigit imperator. Quidam fratres augustiniani coram imperatore a priore generali commendantur, e.g., capax et dilectus hibernus Nicolaus Donellanus, vel visitator italicus Franciscus Barbabella. Videbimus etiam casum individuum, ubi prior generalis, post praeceptum imperiale, unum fratrem ex ditionibus austriacis propter scandala amovit. Aliquando credit prior generalis se debere suas proprias actiones coram imperatore iustificare, postquam quidam fratres erga illum inoboedientes fuerunt. Etiam petit ab imperatore confirmationem privilegiorum, e.g., pro monasterio fluminensi.

Eodem modo, epistolae ab imperatoribus scriptae, multam lucem afferunt ad melius cognoscendam historiam augustinianam in his regionibus. Sic, invenimus admonitiones imperiales, ne exteri Austriam ad visitanda monasteria sine expressa licentia ingrediantur, quin etiam unum saltem casum videbimus, ubi visitator iubetur discedere antequam visitationem incipere possit. Postea autem eidem data est licentia visitationis faciendae. Iuxta consuetudinem illorum temporum videbimus imperatorem, vel imperatricem, commendantes aliquot fratres ad gradum magisterii in ordine consequendum, simulque modum quo prior generalis se ab hac situatione parum grata aliquando salvavit. Querelae contra patres individuales vel monasteria ordinis non deerunt. Quomodo imperatori bonum spirituale fratrum cordi esset apparebit ex propositione (quae aequivalenter praeceptum fuit) ut monasteria in Styria et Carinthia provinciae Austriae unirentur. Hoc postea factum est etiam pro monasteriis fluminensi atque labacensi, ita ut haec quoque monasteria suo tempore per influxum imperialem provinciae austriacae incorporata sint. Aliquando cura imperatoris in tantum se extendet, ut priori generali suadeat ut excommunicationes a visitatoribus fulminatae annullentur. Bonum regimen unius prioris generalis, Philippi Vicecomitis, imperatorem adduxit ut epistolam scriberet, quae Summo Pontifici praesentari debebat, ut hic in officio generalis confirmaretur. Monasterium fluminense saepe memorabitur in his epistulis, sive quia volebant imperatores ut reformaretur, sive ut provinciae austriacae eodem modo sicut caetera eiusdem provinciae monasteria incorporaretur. Semel petit imperatrix itala a priore generali patrem italum augustinianum nominatim ut cappellanum. In duobus casibus, scil. pro P. Marco Forstall et P. Nicolao Spernazzati, ipse imperator commendabit ut protegantur vel promoveantur.

Sic videmus materiam in his epistulis tractatam variam atque multiplicem esse. Sex fuerunt priores generales et tres imperatores (cum duabus imperatricibus) qui in his epistulis principaliter apparent. De unoquoque ex illis breviter loquemur antequam introductionem in provinciae austriacae historiam faciemus.

DE PRIORIBUS GENERALIBUS ANNIS 1636-1671

Nº 1. Hippolytus Monti, in priorem generalem Romae in capitulo d. 10 maii 1636 electus, ordinem usque ad d. 3 iunii 1645 rexit. Finalii in ducatu Mutinae natus, studiis in coenobio bononiensi impletis,

docebat nostrates in studiis Florentiae, Perusiae, Papiæ, Neapoli, Romae. In athenaeo bononiensi quoque professor publicus s. theologiae fuit, prior plurium conventuum atque prior provincialis Romandiolae, ubi tamquam orator sacer quoque splendebat. Quadragesimales conciones etiam in Basilica Vaticana habuit. Ab Urbano VIII ut procurator generalis Romam vocatus, in eodem munere confirmatus est per capitulum generale Romae mense maio 1630 celebratum. Terminum eius generalatus propter bella prolongato, non per sex sed per novem annos ordinem augustinianum direxit. Bononiae d. 11 dec. 1647 vitam finivit ¹⁾).

Nº 2. Fulgentius Petrelli, d. 3 iunii 1645 Romae in priorem generalem electus, morte praeventus nequivit sexennium in ordine dirigendo implere: obiit enim Venetiis in monasterio S. Stephani d. 16 maii 1648, ita ut Innocentius X d. 29 maii eiusdem anni P. Severinum Simoncelli vicarium generalem constituerit, qui ordini usque ad proximum capitulum generale praeesset. Hic vicarius autem nullum commercium epistulare cum imperatoribus habuit. Fulgentius noster publicus litterarum humaniorum atque s. theologiae professor fuit per plures annos, Caesanae, Januae, Veronae, Tarvisii, Andriae, Pisis, Florentiae. Tam bene Bibliam Sacram memoriter noverat ut cognomen « Biblia » adeptus sit. Pluribus aliis officiis functus est, e.g., prior fuit Sigilli in patrio coenobio, atque anno 1640 in priorem provincialem Umbriae electus est, ubi vita eius confratribus exemplar erat. In multis Italiae ecclesiis conciones sacras praesertim quadragesimales habuit. Non tantum fuit consultor S. Inquisitionis atque curiarum episcopalium Caesanae et Tarvisii, sed etiam opera de Sacra Scriptura et theologia edidit, quae apud Perini enumerantur ²⁾).

Nº 3. Philippus Visconti (latine Vicecomes) in capitulo generali ordinis Romae d. 22 maii 1649 prior generalis factus est, postquam unum annum ut procurator generalis ordini servivit. Natus e familia nobili Mediolani d. 1 aug. 1596, atque coenobium patrum S. Marci anno 1609 ingressus, votorum emisit professionem anno 1612. Sicut praedecessores magister fuit s. theologiae, quam tradidit in studiis ordinis Mediolani, Florentiae, Patavii, Neapoli, Romae. Illicetanae congregationis ab Innocentio VIII anno 1629 vicarius generalis constitutus, pristinam observantiam reviviscere fecit. Visitabat, mandantibus Cardinalibus Spada et Bona, dioeceses Tiburtinam, Tusculanam, Portuen-

1) PERINI 2.230-231; L.B. 2.2-3.

2) *Op. cit.* 3.87-88; L.B. 2.3.

sem, Albanam. Vita autem actiuosa eum non impedivit ne circiter quadraginta componeret opera, in quibus saepius incumbere ad defendendam atque propagandam genuinam S. P. Augustini doctrinam. Tantum ut prior generalis placebat imperatori Ferdinando III ut hic ad Cardinalem Columnam epistolam miserit, petens ut P. Philippus in munere continuaretur, etiam elapso sexennio. Hoc autem non tulit modestia eius, ut apparebit infra ³⁾). Volebat enim ad vitam redire tranquillam, ut studia ulterius coleret animaeque saluti attenderet. Alexander VIII autem d. 6 apr. 1657 eum episcopum Catacii in Calabria designavit, quam sedem modo exemplari usque ad mortem, d. 6 ian. 1664, rexit ⁴⁾).

Nº 4. Paulus Luchini successit praedecessori Vicecomiti d. 15 maii 1655, cum electus est in priorem generalem in capitulo Romae habito. Pisauri natus, iam anno 1614 in studio ordinis firmano logicae incubuit, post quod Anconae, Papiae, Mediolani studia ulteriora fecit. Magistri Regentis gradu insignitus, studia ordinis direxit Venetiis, Tarvisii, Firmi, Bononiae, Senis, Florentiae, Romae. Non tantum in archigymnasio romano sacras litteras tradidit, sed etiam S. Inquisitionis consultor Romae factus est, atque conciones sacras in multis Italiae urbibus habuit. Prior provincialis in Piceno erat cum Romae d. 24 maii 1649 in procuratorem generalem electus est. Tempore generalatus anno 1661 absoluto, ad vitam pauperem ac simplicem in provinciam Picenam rediit, ubi mortem cum vita d. 14 martii 1664 commutavit. Praeter regesta quae ut procurator et prior generalis direxit, librum de methodo capitulari augustinensium composuit ⁵⁾).

Nº 5. Petrus Lanfranconi, Romae d. 4 iunii 1661 prior generalis factus est in capitulo, postquam inde ab anno 1655 procurator generalis fuit. Anconae d. 22 ian. 1596 natus, per multos annos ut studens, dein ut magister s. theologiae discebat et docebat in studiis augustinianis Recineti, Neapoli, Romae, Eugubii, Anconae, Arimini, Mediolani. Prior fuit etiam monasteriorum bononiensis atque anconitani. Tamquam prior generalis magnopere laborabat ut confrater Thomas de Villanova in album sanctorum redigeretur, id quod anno 1668 factum est. Die 28 maii huius anni 1668, habens ordinis in capitulo generali derelictis, post paucos menses, d. 3 aug., ad sedem episcopalem Interamnae in Umbria elevatus est, quo officio laudabiliter functus est

³⁾ Cf. epistolam 23.

⁴⁾ PERINI, *op. cit.* 2.56-68; L.B. 2.3.

⁵⁾ PERINI 2.162-163; L.B. 2.4.

usque ad mortem, d. 6 martii 1674. Ut prior generalis composuit varia decreta pro bono ordinis regimine ⁶⁾).

Nº 6. Hieronymus Valvasori, d. 4 iunii 1661 procurator generalis in capitulo generali Romae factus, in priorem generalem per sequens capitulum Romae d. 28 maii 1667 celebratum electus est. In oppido Triutio agri mediolanensis natus, studiis humanioribus atque ecclesiasticis in coenobio patrio S. Marci sub Patribus Philippo Vicecomite et Aegidio Consoni magno cum profectu se dedit, ut apparet in scriptis quae postea composuit. Tamquam disertus concionator sacer cognitus, a papa Alexandro VII selectus est anno 1657 in assistentem generalem pro Italia, post quod procurator generalis factus est, ut supra indicavimus. Non tantum ordini suo, sed universae ecclesiae quoque Romae fideliter servivit, ubi laboravit plures annos ut professor Sacrae Scripturae in archigymnasio, consultor S. Congregationis Indicis atque S. Rituum, necnon S. Inquisitionis qualificator. Sexennio generalatus absoluto, evehctus est ab Innocentio XI d. 11 ian. 1677 ad episcopatum Pisauri in Piceno, ubi mense sept. anno 1684 obiit ⁷⁾). Ut iam diximus, hic est ultimus ex prioribus generalibus, quorum epistulas hic edimus, secus enim opusculum nostrum nimium cresceret.

DE IMPERATORIBUS, QUI HAS EPISTULAS MANDARUNT

Nº 7. Ferdinandus II, natus d. 9 iulli 1578, filius archiducis Austriae Caroli II (qui ordini nostro ecclesiam graecensem S. Pauli anno 1588 cum adnexa domo donavit in gratiam P. Aurelii de Pergula, qui pro archiduce musices director erat ⁸⁾) et Mariae Annae ducissae Bavariae. Sicut avunculus eius Guillelmus Dux Bavariae catholicus fervens, inde ab anno 1595 strenue laboravit ex residentia graecensi ut terrae ipsius haereditariae iterum catholicae fierent. Magni fecit Patrem Felicem Milensium de Laurino, vicarium generalem ordinis nostri in Germania per annos 1602-1608, quem libenter anno 1608 proposuit pro sede episcopali in Croatia ⁹⁾). Annis 1617 et 1618 rex Bohemiae atque Hungariae respective factus, d. 28 aug. 1619 Francofurti electus est in imperatorem. Cum prima uxor illius fuit Maria

⁶⁾ PERINI 2.145; L.B. 2.4.

⁷⁾ PERINI 4.34; L.B. 2.4.

⁸⁾ SCHIER-ROSNÁK 23-24.

⁹⁾ Archivio Vaticano, Nunziatura di Germania 116, Viennae, d. 28 iunii 1629, Nunzius Pallotto ad Card. Barberini.

Anna anno 1616 morti occubuisse, suscepit Ferdinandus in secundas nuptias anno 1622 Eleonoram Gonzaga de Mantua (natam an. 1598, mortuam anno 1655), quae tamquam imperatrix fecit ut in ecclesia viennensi S. Augustini construeretur capella lauretana, hodie adhuc existens, in cuius commemorationem scripsit concionem sacram supradictus P. Felix Milensius, rursum nominatus ad vicarium generalem in Germania ¹⁰⁾.

Per totam vitam fuit Ferdinandus II princeps catholicus, tam verbo et opere, cui bene adstabat pia uxor, quamvis in rebus politicis vix magnus esset imperator. Moriens autem d. 15 febr. 1637 Ferdinandus reliquit successori territoria haereditaria iterum confirmata in fide catholica atque manu secure per officiales bene instructos directa ¹¹⁾.

Nº 8. Ferdinandus III, filius Ferdinandi II et Mariae Annae, de quibus supra, Graecii d. 13 iulii 1608 natus est. Tres habuit uxores, cum una post alteram mortua sit : Mariam Annam Hispaniae, quam anno 1631 uxorem duxit ; Mariam Leopoldinam ex comitatu tirolensi, anno 1648 in secundis nuptiis imperatricem factam ; Eleonoram (iuniorem) Gonzaga de Mantua, quae anno 1630 nata, inde ab anno 1651 imperatrix, fere triginta annis post mortem mariti obiit d. 5 dec. 1686 ¹²⁾. Ipse Ferdinandus declaratus est Rex Hungariae anno 1627, sequenti autem anno Bohemiae quoque. Rex Romanorum anno 1636 electus, imperator anno sequenti factus est, mortuo patre eius Ferdinando II. Melioribus quam pater dotibus gaudens, rationes eius politicas atque ecclesiasticas prosecutus est, quamvis anno 1648 in pace Westphalica plura concedere coactus sit, quam pater eius anno 1635 in pace Pragensi concesserat. Reliquit tamen eodem modo sicut pater terras haereditarias in religione catholica confirmatas. Mortuus est d. 2 apr. 1657 ¹³⁾.

¹⁰⁾ *Predica in honore della vergine annunziata Madre di Dio et in lode della capella fondata nella chiesa de santo Agostino di Vienna a simiglianza della santa casa di Loreto, Vienna 1627.*

¹¹⁾ HANTSCH 1.296 sqq.; A. DUCH, LTK 4.80-81; STURMBERGER, *Ferdinand II und das Problem des Absolutismus*, München 1957. Pro Eleonora seniore et Eleonora iuniore (uxore Ferdinandi III) cf. opus anonymum, *Les généalogies historiques... de toutes les maisons souveraines* 2, Paris 1736, 284-285. Modo attrahenti descriptus est Ferdinandus II cum uxore sua a Nuntio Apostolico Carolo Caraffa, in *Relatione di Germania 1626*, in Archivio Vaticano, Segretariato di Stato, Germania 26-A, 57 v-69 v.

¹²⁾ Pro ea, cf. notam 11

¹³⁾ K. REPGEN, LTK 4.81; HANTSCH 2.19; WODKA 242-248.

Nº 9. Leopoldus I, filius Ferdinandi III et Mariae Annae Hispaniae, d. 9 iunii 1640 Viennae natus est. Hic quoque morte amisit duas uxores, ita ut ter nuptias contraxerit: anno 1666 cum Margarita Theresia Hispaniae: anno 1673 cum Claudia Felicitate ex comitatu tirolensi, post cuius mortem anno 1676 uxorem duxit Eleonoram de Pfalz-Neuburg. Ex his tribus imperatricibus autem nulla ad priores generales augustinianorum epistulas scripsit, in quantum sciamus. Ipse Leopoldus primo quidem ad dignitates ecclesiasticas designatus erat, mortuo autem fratre Ferdinando (IV) Rege Hungariae anno 1654, factus est rector terrarum austriacarum post mortem patris anno 1657, atque imperator quoque anno sequenti. Totum se dedit Reformationi Catholicae, saepe uniens rationes politicas ac religiosas. Eodem modo quo pater atque avus strenue defendebat religionem atque vitam catholicam in terris suis, ut apparebit in pluribus quas hic edemus epistulis ¹⁴).

Nunc autem, descriptis principalibus, qui has epistulas inter se miserunt, utile erit de augustinianis in Austria usque ad saeculum XVII loqui, quo melius intelligamus locum prioris generalis atque imperatoris, cum de provincia austriaca inter se loquuntur, quae praecise hoc saeculo fundata est ¹⁵).

DE AUGUSTINIANIS IN AUSTRIA USQUE AD SAECULUM XVII

1 Saeculo XIII

Inde ab anno 1256, cum varii coetus eremitici in unum ordinem mendicantem d. 9 aprilis ab Alexandro IV uniti essent ¹⁶), fuit in terris germanicis una tantum provincia usque ad annum c. 1297 ¹⁷),

¹⁴) A. WANDRUSZKA, LTK 6.971-972; HANTSCH 2.24-96; WODKA 244 sqq.

¹⁵) Non videtur necesse hic explicare nos uti nomine « Austria » eo sensu ut indicentur terrae, quae saeculo XVII impertori Viennae residenti subditae erant (etiam si hodie aliis terris pertinent) et ubi erant monasteria quae provinciae nostrae austriacae pertinebant. Hoc igitur nomen pro nobis sensum habet, qui magis per loca monasteriorum ordinis S. Augustini quam per geographiam determinatur.

¹⁶) ROTH 2.13-17 pro « magna unione »; fusius idem in *Auga.* voluminibus 2-4, annorum 1952-1954.

¹⁷) Cf. A. ZUMKELLER, *Zur Frühgeschichte der Augustiner in Deutschland* in *Auga.* 9 (1959) 93-104, praesertim 96-100. Xystus Schier quoque hoc bene vidit saeculo XVIII, cum sic scripsit: « Etsi P. Ch. Höggmayr in Catal. Provincialium bavariae divisionem illam Alemanniae... existimet factam sub finem anni 1299, ex Archiv. tamen Viennensi constat iam sub finem anni 1298 soli bavariae profuisse provincialem Ottonem... », ÖNB 7236.I.37 v

cum unica provincia germanica in quattuor provincias divisa est. Monasteria in Bavaria, Austria, Styria, Carinthia, Liburnia, Carniola, Silesia, Moravia, Bohemia, Polonia sic formarunt unam provinciam, bavarican appellatam, in qua manserunt monasteria archiducatus Austrae iuridice usque ad annum 1604, cum Felix Milensius, vicarius generalis Germaniae, divisit provinciam bavaricam, adhuc geographice nimis extensam, in duas : bavaricam proprie dictam, una cum comitatu tirolensi et archiepiscopatu salisburgensi ; et bohemicam quae, praeter ipsam Bohemiam, etiam archiducatum Austriae, marchionatum Moraviae, comitatum Silesiae amplectebatur ¹⁸). Iam ante Milensium, per tumultus saeculi XVI monasteria Styriae, Carinthiae, Carniolae a provincia bavarica separata erant, ut infra videbimus.

In hodiernis terris austriacis certe fuit ipso anno magnae unionis seu 1256 una saltem fundatio, quae ordini noviter unito fero subito incorporata est, et quidem Gentifori seu Völkermarkt in Carinthia. Haec erat prius Guillelmitarum, qui breviter post magnam unionem sese retraxerunt, aliquot domos tamen in ordine augustiniano relinquentes ¹⁹). Viennae quoque videtur eodem tempore extitisse sic dictum monasterium Werdeanum, seu vor dem Werdertor, quamvis prima certe mentio ex anno 1266 sit ²⁰). Ut infra videbimus, augustiniani postea dereliquerunt hoc monasterium extra moenia urbis situm, cum Fridericus Pulcher pro eis novum monasterium anno 1327 condidit ²¹). Monasterium Mareckannum (Marchegg) breviter post viennense werderianum constructum videtur. Certe existebat anno 1287, ut apparet ex indulgentia d. 23 martii illis concessa, qui augustinianorum ecclesias vel Viennae, vel Mareckae, vel Baadae visitarent, atque ad eas sustentandas contribuerent ²²). Baadae (Baden bei Wien) anno 1285 monasterium

¹⁸) HÖGGMAYER 9.

¹⁹) K. ELM, *Die Bulle « Ea quae iudicio » Clemens' IV. 29. Viii. 1266*, Lovanii 1966, 68-71, qui bene explicat fontes de hac re, indicantes ipsos Guillelmitas d. 24 oct. 1256 hospitale Gentifori recepisse, quod ordini augustiniano per unionem cessum, crevit in monasterium cum ecclesia, quae d. 2 nov. 1263 consecrata est. Idem auctor suspicatur, forsitan recte, Guillelmitas fundasse etiam monasterium viennense, mareckanum, falkensteinense, de quibus infra loquimur. Cf. etiam RENNHOFFER, *Kl.* 530-531. et K. DINKLAGE, *Kleine Geschichte von Völkermarkt*, Völkermarkt 1960, 6.

²⁰) SCHIER-ROSNÁK 48-50; RENNHOFFER 41-47.

²¹) Videtur, iuxta Schier, ultimus actus in monasterio werderiano celebratio capituli provincialis bavarici anno 1326 fuisse; ÖNB 7236.I.7r.

²²) Transsumptum huius documenti, d. 16 dec. 1298 a priore augustiniano Ottone certificatum, invenitur Viennae in « Institut für österreichische Geschichtsforschung » Originalurkunde n° 7. MILENSIUS, 80, affirmat aream pro hoc monasterio anno 1278 a

augustinianum fundatum est a Leutholdo de Creusbach ²³). Muttæ quoque (Hohenmauthen) in lavantinensi dioecesi Styriae monasterium augustinianum ante annum 1290 extitit ²⁴). Praeterea, sagax historicus augustinianus Xystus Schier, validis fretus rationibus, demonstravit augustinianos etiam apud Falkenstein bei Poysdorf monasterium c. annum 1265 habuisse, quod tamen per bellum inter Ottocarum Bohemum et Rudolphum Hapsburgensem post paucos annos periit. ²⁵). Sic, sex saltem coenobia augustiniana saeculo XIII in territoriis austriacis inveniebantur. Ex his ordini quinque manserunt usque ad tempora rebellionis lutheranae, e quibus unum tantum hoc tempore, scil. mareckanum, ordini definitive periit anno c. 1537 ²⁶). Saeculum igitur XIV potuerunt incipere augustiniani in his regionibus tamquam membra provinciae bavaricae, quae ut supra vidimus, c. annum 1297-1298 stabilita erat tamquam una ex quattuor provinciis hoc tempore ex unica provinciae Germaniae efformatis.

2. Saeculo XIV

Novum saeculum incepterunt augustiniani in terris austriacis sub bonis auspiciis. Novi ordines mendicantes adhuc pullulabant vita iuvenili, bonos fructus ferentes tam in cura animarum quam in studiis philosophico-theologicis ²⁷). Primitivum monasterium viennense, seu werderianum, anno 1306 modo speciali distinctum est. In capitulo enim generali ordinis, Bononiae celebrato, sic statutum est : « Item diffini-

civibus donatam esse. De facto, Milensius inspexit magnam quantitatem documentorum ex Bruna et Vienna quae hodie perierunt, inter alia concessionem indulgentiarum pro Marecka factam ab episcopo augustiniano Incelerio anno 1285. Saeculo XVIII adhuc extabant in monasterio Vallis Speciosae seu Schöntal documenta, quae indicabant communitatem augustinianam c. annum 1285 huc introductam esse.

²³) SCHIER-ROSNÁK 1.

²⁴) ÖNB 10214^q.32rv; GUB 960, Origo conventus Muttensis.

²⁵) ÖNB 7236.IV.12 r et 89 r, ubi citatur documentum ex antiquo archivio provinciae austriacae, quo Guido legatus apostolicus Viennae, d. 23 maii 1267, indulgentiam in favorem augustinianorum « de Valestein » concessit visitantibus eorum ecclesiam; ibid., 89 v, d. 23 apr. 1268, ubi Romanus Pontifex Clemens IV Viterbii sumit sub protectionem suam fratres « Valkestain »; RENNHOFFER, *Kl.* 501-502. Forsitan hoc monasterium, sicut viennense et mareckanum quoque, a Guillelmitis fundatum est. Cf. ELM, *op. cit.* 69.

²⁶) RENNHOFFER, *Kl.* 523.

²⁷) ROTH 33-90.

mus quod Studium provincie Bauarie sit deinceps in loco nostro in Vienna, eiusdem provincie, et sit totius ordinis Studium Generale » ²⁸). Hoc certe indicat monasterium viennense iam quoddam momentum in provincia habuisse : haec enim provincia conventus in pluribus urbibus habebat ²⁹). Recordari etiam debemus quinque monasteria in terris austriacis nullo modo iuridice divisa esse a caeteris monasteriis eiusdem provinciae, e quibus saepe fratres boni atque utiles in hos conventus transferebantur et vice versa ³⁰). De hoc primo studio generali viennensi autem pauca scimus. Fratres enim nostri viennenses non manserunt multos annos in hoc primo coenobio post annum 1306. Anno enim 1327, Fredericus Pulcher, qui per augustinianum monacensis coenobii priorem Conradum Tättendorffer cum Ludovico Bavaro reconciliatus erat, documentum sigillavit, quo pro augustinianis viennensibus novum monasterium fundavit ³¹). Pulchra ecclesia gothica ex hoc saeculo adhuc existit. Monasterium quoque ad latus ecclesiae hoc tempore constructum est, quod anno 1384 noviter fundatae facultati theologiae universitatis localis unum ex primis magistris dedit, scil. Magistrum Leonardum de Villaco, seu de Carinthia, qui anno sequenti apparet in universitatis matricula tamquam « sacre pagine professor » ³²). Ipse dux Austriae Albertus hoc anno obtinuit a priore generali ordinis augustiniani Bartholomaeo Veneto ut studium generale poneretur in novo coenobio augustiniano viennensi, in quod ingressi erant fratres, derelicto priore monasterio werderiano ³³). Ex hoc novo studio generali exierunt plus quinquaginta augustiniani, qui fuerunt membra collegii doctorum universitatis viennensis usque ad annum 1817, cum ultimus eorum, P. Patritius Treher, Fürstenfeldii mortuus est ³⁴).

²⁸) Editum apud AA 3 (1909) 54.

²⁹) HÜMPFNER 150-151, pro elenco conventuum provinciae Bavariae, una cum anno foundationis.

³⁰) Cf. J. HEMMERLE, *Geschichte des Augustinerklosters in München*, München-Pasing 1956; eiusdem *Nikolaus von Laun. Ein Beitrag zur Geschichte der Prager Universität und des Augustinerordens in Böhmen*, in *Studien zur Geschichte der Karls-Universität zu Prag*, Freilassing-Salzburg 1953, 81-129; Etiam opusculum *700 Jahre der Augustiner Regensburg, 1267-1967*, Regensburg 1967.

³¹) HÖGGMAYR 5-5; RENNHOFFER 50-52.

³²) Cf. GAVIGAN 271-277.

³³) Ibid. 276-277; adn. 9

³⁴) GAVIGAN, *De theol.* 340, adn. 44. Activa autem participatio eorum in collegio doctorum d. 6 dec. 1804 cessavit, cum noviter electus proir provincialis augustinianus P. Gaudiosus Kare, congregationi facultatis theologiae tamquam examinatore ex scientiis biblicis ultimo adfuit; Protocollum sacrae facultatis, Conclusa, ad diem. Post P. Gaudiosum, nullus apparet augustinianus in protocollo facultatis.

Hoc saeculo XIV, sicut saeculo praecedenti, laborabant augustiniani in terris austriacis non solum in studiis, sed etiam in fundandis novis monasteriis. Restridentes historiam nostram iis tantum monasteriis, quae saeculo XIV in territoriis posterioris provinciae austriacae fundata sunt, invenimus elenchum fere decem conventuum, et quidem in ordine chronologico, in quantum hodie scimus: anno 1304, monasterium clastroneoburgense seu Klosterneuburg ³⁵⁾; anno 1316 Pruggae, seu Bruck an der Leytha, ubi posterius monasterium a nostratibus constructum a pluribus familiis adhuc habitatur ³⁶⁾; anno 1338 Corneoburgi seu Korneuburg, ubi pulchra ecclesia a Maulpertsch decorata et monasterium aliis usibus conversum adhuc manent ³⁷⁾; c. annum 1360 Radkersburgae seu Radkersperg in Styria, quae usque ad annum 1542 mansit ³⁸⁾; ante annum 1363 Flumine seu Fiume in Carniola, hoc enim anno datum est monasterio iam existenti legatum ³⁹⁾; anno 1362 Fürstenfeldii seu Fürstenfeld in Styria ⁴⁰⁾; annus 1362 est etiam annus foundationis pro monasterio Judenburgensi in Styria, etiam si opera constructionis lente procedebant, ita ut aliquando annus 1364 detur ⁴¹⁾; ante annum 1366 iam existerat monasterium Labaci seu Laibach, in Carniola ⁴²⁾; anno 1384 Rattenbergae in comitatu tirolensi, quod autem numquam provinciae austriacae pertinebat. Monasteria enim tirolensia initio quidem provinciae bavaricae erant, anno autem 1679 assignata sunt noviter fundatae provinciae tirolensisburgensi ⁴³⁾.

³⁵⁾ RENNHOFFER, *Kl.* 514-515.

³⁶⁾ *Ibid.* 497.

³⁷⁾ *Ibid.* 515; F. ZEISSL (Schriftleiter), *Das ehemalige Augustinerkloster in Korneuburg*, Sondernummer der Korneuburger Kultur Nachrichten 1965, Heft 2.

³⁸⁾ K. AMON, *Geschichte der Diözese Seckau*, III. Band: *Die Steiermark vor der Glaubensspaltung*, Graz-Wien-Köln 1960, 105; Dd 6.56r; HÖGGMAYR 12; ÖNB 8236.34 v.

³⁹⁾ SCHIER-ROSÁK 14. De hoc monasterio erit frequens sermo in epistulis, quas infra edemus.

⁴⁰⁾ RENNHOFFER, *Kl.* 505; M. EISENBERGER, *Die Augustinerkirche in Fürstenfeld*, Fürstenfeld, nullo anno indicato.

⁴¹⁾ RENNHOFFER, *Kl.* 513; AMON, *op. cit.* 105. Hoc monasterium, multa in tumultibus lutheranis passum, anno 1621 venditum est. Pretium adhibitum est ad construendum novum monasterium Labaci seu Laibach, quod anno 1623 aedificatum est.

⁴²⁾ RENNHOFFER, *Kl.* 518-519. Derelinquere oportuit hoc monasterium autem anno 1555 propter tumultus rebellionis protestanticae; cf. adnotationem praecedentem et GAVIGAN, *Assist.* 265, adn. 9.

⁴³⁾ F. NOTHEGGER, *Das Augustinerkloster zu Rattenberg*, in: *Cor Unum* 18 (1960) 95-102; idem, *Die Augustiner-Eremiten in Tirol*, *ibid.* 52-55.

Saeculum igitur XIV fuit pro augustinianis in terris austriacis, generatim saltem, tempus florendi. Iam vidimus unum inter primos professores theologiae in nova facultate viennensi, scil. Leonardum de Carinthia, quem secuti sunt alii confratres, qui eum doctrina superabant, e.g., decani Joannes de Retz et Bertholdus Puechhauser de Ratisbona ⁴⁴). Leonardus enim videtur magis amicitia magnorum et vita actiuosa quam scientia splenduisse. Dum plura opera Joannis et Bertholdi adhuc habemus, ex Leonardo unam solam opellam habemus, tam exiguum ut vix sit memoranda ⁴⁵). Certe tamen fuerunt tales homines sicut Leonardus utiles pro ordine, multos enim favores pro confratribus adipisci poterant. Duo praeclari theologi augustiniani, scil. Thomas de Argentina et Gregorius Ariminensis, visitarunt conventum viennensem tamquam priores generales saeculo XIV, ubi ambo mortui ac sepulti sunt annis 1357 et 1358 ⁴⁶). Anno 1362 quoque prior generalis breviter commoratus est in monasterio viennensi, ubi hoc anno capitulum generale totius ordinis celebratum est ⁴⁷). Anno 1385, post capitulum generale Strigoniae seu Gran in Hungaria celebratum, novus prior generalis Bartholomaeus Venetus monasterium viennense visitavit ⁴⁸).

Videmus igitur quomodo saeculo XIV monasteria austriaca hucusque connectionem arctam cum centro ordinis haberent, praesertim monasterium viennense, ubi plures priores generales intra triginta annos commorati sunt. Relationes frequentes habebant monasteria austriaca cum monasteriis in Bohemia ad orientem, et cum pluribus monasteriis ad occidentem, e.g., cum ratisbonensi et monacensi. Quamvis nullus prior generalis post Bartholomaeum Venetum monasteria Austriae visitaverit (ante tempora moderna), contactus mutuus inter Romam et haec monasteria saepe apparet, praesertim in studiis generalibus Italiae, ubi multi fratres transalpini studiis philosophicis ac

⁴⁴) Pro quibus videsis GAVIGAN 278-284.

⁴⁵) *Justificationes constitutionum Beatae Birgittae*, Upsala UBC631.5.15, f. 348 v-349r. Cf. A. Zumkeller, *Manuskripte von Werken der Autoren des Augustiner-Eremitenordens in mitteleuropäischen Bibliotheken*, Würzburg 1966, 608, n° 656 a.

⁴⁶) Cf. D. TRAPP, *La tomba bisoma di Tommaso da Strasburg e Gregorio da Rimini*, in *Aug.* 6 (1966) 6-17, ubi haec quaestio cum sano spiritu critico tractatur; FELIX MILENSIUS, 288, 294-297, praesertim 295, minus critice de hac re scripsit.

⁴⁷) CR.-LANT 51. Definitiones huius capituli publicatae in AA 4 (1911-1912) 426-430. Cf. F. ROTH, *Deutsche Generalkapitel*, in *Cor Unum* 12 (1954) 20-21.

⁴⁸) Clm 8423.274-276, ubi apparet prior generalis d. 4 iunii 1385 in monasterio pruggensi, d. autem 6 iunii Viennae.

theologicis incumbabant. Haec omnia contribuebant ad formandam in monasteriis huius regionis unionem cum prioribus generalibus, quae in multis epistulis hodie in registris priorum generalium conservatis manifesta est.

Antequam saeculum XIV relinquamus, scire oportet ecclesiam viennensem S. Augustini in arcta relatione cum aula austriaca fuisse, quae eam saepe adiuvit. Benefactor praecipuus fuit dux Albertus III. Sic dicta « Societas Templois » quoque, quae capellam S. Georgii ad latus huius ecclesiae habuit, per praesentiam tot optimatum fecit ut ecclesia augustinianorum tamquam ecclesia nobilium cognosceretur. Numerus fratrum viennensium, post numerum duodenarium anno foundationis determinatum, iam ante finem saeculi ad quinquingenta ascenderat ⁴⁹).

3. Saeculo XV

Sicut pro caeteris ordinibus antiquioribus atque mendicantibus, saeculum XV fuit pro augustinianis quoque tempus cum ardor iuvenilis aliquatenus frigerat ⁵⁰). In omnibus ordinibus mendicantibus igitur fundatae sunt sic dictae congregationes « observantiae », quarum iam ultimis annis saeculi XIV inter augustinianos italos una saltem inceperat, scil. Illicetana ⁵¹). Finis his congregationibus propositus erat indubie bonus, id est, ordinem ubi necesse esset reformare. Id bene quidem factum est in aliquibus regionibus, e.g., in provincia Castellae, ubi omnes communitates « observantiam » acceperunt, ita ut anno 1511 nomen primitivum « provinciae Castellae » rursum adoptatum sit. Aliae autem congregationes, sicut congregatio saxonica, ex qua prodiit Lutherus, ita sese a reliquo ordine separare voluerunt, ut independentiam ab ipso priore generali quaererent ⁵²). Recordamur verba tristia prioris generalis Gabrielis Veneti anno 1518 de Luthero post rebellionem eius : « Cum vero is de congregatione illa sit, quae ab obedientia nostra

⁴⁹) RENNHOFFER 143, citans ÖNB 7236.I.13 r.

⁵⁰) ROTH 83-86, 96-99, 327; G. RAPONI, *Il cardinale agostiniano Alessandro Oliva da Sassoferrato 1407-1463*, Romae 1965, 172

⁵¹) ROTH 97; F. X. MARTIN, *Giles of Viterbo and the monastery of Lecceto : the making of a reformer*, in : AA 25 (1962) 225-253, praesertim 235-243

⁵²) G. SIGNORELLI, *Il Cardinale Egidio da Viterbo*, Firenze 1929, 35-36

se exemptam putat... »⁵³). Aliquando asseritur conventum viennensem quoque ad congregationem saxonica pertinuisse, id quod falsum est. Hic enim conventus, inde ab anno 1420 alii congregationi observantiae pertinuit, quae in capitulo provinciali Bavariae hoc anno Seemansdorfii celebrato, fundata est. Hoc capitulum deputavit Oswaldum Reinlein de Norimberga ut priorem viennensem ad instituendam observantiam. Dux Albertus hunc motum commendavit, quem prior generalis Augustinus Favaroni multis privilegiis promovit, ita ut saepius renovaretur prioratus viennensis P. Oswaldi, usque ad annum 1433, quo anno ei quidam Waltherus successit⁵⁴). Tantum enim placuit prioribus generalibus Oswaldi zelus pro observantia firmanda in provincia bavarica, ut alternis vicibus vicarius generalis pro monasteriis norimbergensi et viennensi designatus sit. Alia monasteria austriaca, quae adhaeserunt huic observantiae in provinciam bavaricam introductae, fuerunt baadense, pruggense, corneoburgense. Haec observantia fuit distincta a congregatione Alamaniae quae saxonica appellabatur, neque se separavit umquam a capite ordinis⁵⁵). Antea, opinionem aliorum sequentes, falso asseruimus conventum viennensem observantiae saxonicae adhaesisse⁵⁶). Verum quidem est priorem generalem Gerardum Armininensem anno 1434 ex Basilea Henricum Zolter, iam antehac vicarium generalem pro congregatione Saxoniae, ad vicariatum generalem observantiae conventus norimbergensis et provinciae bavaricae ad instantiam Cardinalis Legati Germaniae et urbis Norimbergae nominasse⁵⁷). Tamen, anno sequenti mutavit prior generalis animum, atque d. 3 nov. constituit Oswaldum Reinlein vicarium generalem specificè pro Vienna ac Norimberga, relinquens Henricum Zolter ut vicarium generalem pro provincia bavarica, non pro congregatione saxonica⁵⁸).

⁵³) Dd 13.31 v, d. 25 aug.

⁵⁴) Clm 8423.155, 184, 313, ubi sermo est etiam de observantia in conventum pragensis ex conventu viennensi introducta. Epistula ad conventum viennensem a priore generali d. 16 martii 1424 scripta de hac observantia invenitur ibidem 298-304

⁵⁵) XYSTUS SCHIER, ÖNB 7236.I.73 r-76v, et IV.141 r; *Protocolum ecclesiae aulico-caesariae et conventus FF. Eremitarum Discalceatorum S.P.N. Augustini*, Tomus I, 28-56, ubi plura documenta ex saeculo XV de hac re transumpta sunt. Ipsum Protocolum adhuc invenitur in monasterio viennensi augustinianorum, Augustinerstrasse 3.

⁵⁶) GAVIGAN 288

⁵⁷) Cf. L. TORELLI, *Secoli Agostiniani*, T. 6, Bologna 1680, 650.

⁵⁸) *Ibid.* 651 et 670; cf. etiam X. SCHIER et Clm 8423, ut in adnotationibus 54-55

Alia res ad melius gubernandam magnam provinciam bavaricam atque ad disciplinam in ea conservandam fuit divisio, anno 1431 facta, in novem districtus, qui totidem vicariis seu visitatoribus a priore provinciali designatis subdebantur: Bavariae (in quo districtu erat monasterium tirolense Rattenbergae cum duodecim aliis monasteriis); Bohemiae cum octo monasteriis; Austriae (in quo districtu erant monasteria viennense, baadense, pruggense, neoburgense seu corneoburgense, mareckanum); Moraviae cum sex monasteriis (quae inde ab anno 1391 iam provinciae bavaricae districtus specialis, in vicariatum independentem anno 1604 elevatus, priori generali immediate subiectus est ⁵⁹⁾); Styriae et Carinthiae, (in quo districtu erant monasteria labacense, muttanum, gentiforense, fürstenfeldense, fluminense, radkerspurgense, judenburgense, atque forsitan güssingense quoque ⁶⁰⁾); Poloniae, cum quinque monasteriis; Massoviae, cum tribus monasteriis; Russiae, cum tribus monasteriis ⁶¹⁾). Hic videmus principium divisionis, quae incepit cum districtibus, et aliquando finita est postea cum formatione novae provinciae, e.g., pro Polonia, Bohemia, Styro-Carinthia. Bohemia enim anno 1604 una cum monasteriis districtus Austriae formata est anno 1604 per vicarium generalem Felicem Milensium in unam provinciam Bohemico-Austriacam ⁶²⁾, quae circiter triginta annos duravit, post quos rursus separata sunt monasteria austriaca a bohemis. Styro-Carinthia, ut infra fusius explicabimus, iam anno c. 1578 videtur tamquam provincia independens habita esse, quae autem anno 1653 cum monasteriis austriacis in unam novam provinciam, scilicet austriacam, unita est. Imperatores ipsi magnam partem in hac unione habuerunt, ut patebit ex epistulis quas hic edemus.

Quia ardor juvenilis per observantiam restituendus non sine luctis obtineri potuit ⁶³⁾, videntur studia philosophica et theologica saeculo XV minus quam saeculo praecedenti in monasteriis austriacis floruisse. In universitate viennensi invenimus duos doctores augustinianos tantum, qui hoc saeculo lauream consecuti sunt, et quidem cum longo intervallo inter utrumque: Bertholdus de Ratisbona enim

⁵⁹⁾ JANETSCHKE 5.

⁶⁰⁾ Pro hoc ultimo monasterio, de quo pauca scimus, cf. RENNHOFFER, *Kl.* 509-510.

⁶¹⁾ HÖGGMAYR 11-12; HERRERA 2.356; SCHIER, ÖNB 7236.IV.141r.

⁶²⁾ HÖGGMAYR 19.

⁶³⁾ SCHIER, ÖNB 7236.I.73r: « Tumultuatum ab initio (prout in omnibus reformationibus accidere solet) multum; donec A. 1428... visitatores generales liti finem fecerunt ». In eodem sensu JANETSCHKE 66-67.

anno 1404 in collegium doctorum viennensium adscriptus est, unicus autem ex eodem ordine hoc saeculo post Bertholdum fuit Andreas Sachs, de quo pauca scimus ⁶⁴). Certe, praeter illos, alii quoque augustiniani studiis incumbabant in universitate viennensi ⁶⁵) ; etiam complures augustiniani ex monasteriis austriacis ad alias universitates, et saepe in studia generalia itala missi sunt, ut apparet ex multis locis in registris priorum genralium horum temporum. Praeter Bertholdum de Ratisbona autem et Joannem de Retz, nullus theologus augustinianus magni nominis praelectiones habuit saeculo XV in universitate viennensi. Curam animarum, quae tantum in primitivis ordinis constitutionibus commendabatur ⁶⁶), his temporibus non neglectam esse apparet ex historia individuorum conventuum, non tantum viennensis, sed etiam corneoburgensis, pruggensis, baadensis. Christifideles hoc servitium libenter ab augustinianis acceperisse liquet ex magno numero fundationum ⁶⁷). Tamen versus finem saculi XV frigitur vita religiosa urbis Vienna, id quod quendam influxum etiam in monasterium nostrum, iuxta palatium imperiale situm, habuit. Tumultus populares anni 1462, obsidio Vienna per Matthiam Corvinum anno 1485, non potuerunt non influere etiam in communitatem augustinianam huius urbis ⁶⁸).

4. Saeculo XVI

Primi anni autem saeculi XVI viderunt meliores annos pro monasterio viennensi, quod quattuor baccalaureos et duos doctores in universitate viennensi produxit. Adam de Vratislavia, anno 1502 baccalaureus factus, anno sequenti sententias legit ⁶⁹). Tres alii baccalaurei

⁶⁴) Cf. GAVIGAN 281-284 pro his duobus.

⁶⁵) Cf. F. L. MIKSCH, *Der Augustinerorden und die Wiener Universität*, in *Auga.* 16 (1966) 437-441, qui tractat de pluribus baccalaureis augustinianis universitatis viennensis saeculo XV, qui ad lauream non pervenerunt.

⁶⁶) I. ARÁMBURU, *Las primitivas constituciones de los agustinos*, Valladolid, numeris 345 et 353.

⁶⁷) RENNHOFFER 124-126.

⁶⁸) *Ibid.* 153-154.

⁶⁹) ÖNB 7372.27r; ÖNB 10061 b. 58r. Antea confundebamus, sicut alii ante nos fecerunt, propter proximitatem temporis et locum originis, hunc baccalaureum augustinianum cum doctore theologiae universitatis viennensis Bernardino, canonico vratislaviensi iam doctore patavino, qui anno 1508 in collegium doctorum viennensium admissus est; cf. ÖNB 7237.IV.15r. Noster augustinianus autem, Adam de Vratislavia, numquam videtur pervenisse ad lauream in universitate viennensi, quamvis magisterium

augustiniani fuerunt Ambrosius Arnold de Brunna, anno 1513-1514 ; Stephanus Kastenpaur ex Ratisbona, anno 1514 ; Rupertus de Brunna, anno 1524 ⁷⁰).

Duo novi doctores augustiniani viennenses huius saeculi XVI non fuerunt quidem insignes theologi, ambo tamen fuerunt homines capaces atque in vita publica actuiosi. P. Augustinus Molitor, doctor parisiensis atque saepius prior provincialis Bavariae iuxta Höggmayr ⁷¹), fuit etiam prior conventus viennensis aliorumque provinciae conventuum. Confessarius fuit Mariae, neptis Maximiliani I ⁷²). Anno 1502 tamquam prior provincialis canonicè visitavit coenobium augustinianum cracoviense ⁷³). Munere prioris provincialis fungens, Perusii anno 1505 afdit capitulo generali ordinis. Sub eodem anno, iuxta Schier ⁷⁴), doctoribus viennensibus accessit. Cum crypta sub ecclesia viennensi S. Augustini anno 1962 visitata est, inventum est epicedion eius cum effigie, quae videtur figuram eius exacte repraesentare ⁷⁵). Mortuus est Viennae, d. 9 martii 1517, circiter septem mensibus antequam confrater eius Martinus Lutherus rebellionem suam inceptit.

Si Molitor non sine momento in vita viennensi fuit, hoc vel magis de Joanne Parvo seu Clain dicendum est ⁷⁶). Nolumus hic omnia repetere quae iam antea de hoc adversario lutheranismi publicavimus. Sufficiat hic dicere P. Joannem, filium provinciae (non congregationis) saxonicae, adoptatum esse in filium provinciae bavaricae anno 1522, quamvis pro tempore, propter excessivam severitatem in visitando conventu memmingensi, gratiam prioris generalis Gabrielis Veneti amisisset ⁷⁷). Idem tamen prior generalis eum d. 29 nov. 1519, cum eum

in ordine consecutus sit. Apparet enim ut magister adhuc vivens, d. 8 ian. 1522, cum prior generalis Gabriel Venetus eum primo loco proponit ut praesidem pro futuro capitulo provinciae Bavariae : Dd 14.61 v ; cf. GAVIGAN 285, ubi error corrigendus est.

⁷⁰) ÖNB 7372.27v-28r.

⁷¹) *Op. cit.* 14. Hoc potest esse verum, Kreybich enim, 286, affirmat eum anno 1490 priorem provincialem fuisse, quamvis haec opinio difficultatibus non careat ; certe autem factus est prior provincialis anno 1501 ; cf. AA 14 (1931-1932) 375-376.

⁷²) ÖNB 7372.4v-5r. Iuxta KREYBICH, 286, hoc munus confessarii anno 1493 inceptit.

⁷³) AA, ut in adnotatione 71.

⁷⁴) ÖNB 7372.4v-5r.

⁷⁵) F. L. MIKSCH, *Der Augustinerorden und die Wiener Universität*, in *Auga*. 16 (1966) 442, adnotatio 74. Ipsa imago pulchre publicata est in libro *700 Jahre Augustiner in Regensburg*, 1267-1967, Regensburg 1967, sine paginatione. Epicedion publicatum est apud GAVIGAN 285.

⁷⁶) GAVIGAN 285-286.

⁷⁷) Dd 14.99v-100r, d. 28 sept. 1522.

Viennam transferret, his verbis P. Joannem commendavit : « Magistrum Johannem Parvum Germanum in conventu nostro de Vienna locamus, commendantes ipsum patribus et fratribus omnibus, ut eum libenter suscipiant et cum charitate pertractent. Ad priorem viennensem scribimus, quod si magistrum Johannem parvum praedictum in Regentem susceperit illius studii, nobis rem sciat se esse facturum gratissimam ⁷⁸⁾. » Iam antea magister in ordine, P. Joannes anno 1524 doctoribus viennensibus adscriptus, sequenti anno fuit facultatis theologiae decanus. Interfuit d. 10 sept. 1524 processui in conventu viennensi habito, in quo haereticus Caspar Tauber contumax declaratus brachio saeculari traditus est. Capitulo provinciali bavarico Viennae d. 12 maii 1525 celebrato, Parvus electus est in vicarium prioris generalis ⁷⁹⁾. In spiritu Joannis Parvi qui fuit, iuxta Schier « vir pro temporum illorum calamitate futurus, si diutius vixisset », hoc capitulum inter alia statuit : « Protestamur nihil definire nos velle contra SS. Rom. Ecclesiam... Stricte mandamus ne quispiam nostrorum fratrum seditiosam lutheranorum doctrinam teneat, defendat, doceat, tractet, vel scripta apud se retineat... » ⁸⁰⁾. Etiam in capitulis provincialibus Bavariae annorum 1528, 1535, 1537 repetita sunt haec statuta contra Lutherum eiusque falsam doctrinam; rursum d. 20 apr. 1543 ⁸¹⁾. Tam acriter defendit religionem catholicam Parvus contra Lutherum, ut apud priorem generalem ordinis favorem amissum recuperaverit : « Magistrum Joannem Parvum in gratiam recipit generalis eumque absolvi iubet a censuris... et hoc quidem ob acerrimam eius pugnam cum Lutheranis et defensionem religionis. Mense Majo 1526 » ⁸²⁾. Schier videtur recte putasse Parvum breviter post annum 1526 mortuum esse. Ultima eius certa mentio, quoad sciamus, est ex d. 6 oct. 1527, cum adhuc erat (vel saltem a priore generali esse putabatur) prior viennensis ⁸³⁾. Fieri autem potest, ut iam ante d. 17 maii obierit : hoc enim die appellatur Joannes Primosich prior viennensis in antiquo archivio provinciae austriacae ⁸⁴⁾.

⁷⁸⁾ Dd 13.116r, d. 29 nov. 1519.

⁷⁹⁾ ÖNB 7372.5r; ÖNB 7238.IX.6rv.

⁸⁰⁾ ÖNB 7372.5 r; ÖNB 7238.IX.6v-7r.

⁸¹⁾ ÖNB 8236.33r-34r; Ff 22.9-24 (In ARA, series quae Ff appellatur, continet acta capitulorum et congregationum intermediarum).

⁸²⁾ Clm 8423.95.

⁸³⁾ *Ibid.* 96; Dd 15.136v.

⁸⁴⁾ ÖNB 8236.33r.

Cum tumultibus lutheranis venerunt dies amari pro augustinianis in Austria, sicut pro aliis ordinibus religiosis, pro clero saeculari, pro laicis. Non est necesse hic loqui de magno progressu protestantismi in Austria, qui bene ab aliis tractatus est ⁸⁵). Verum est quidem augustinianos modo corporativo sese opposuisse motui lutherano, ut iam supra indicavimus. Tamen, vel ex malitia aliquorum fratrum, vel ex malitia civium qui monasteria capere volebant, omnia monasteria augustiniana ex districtu Austriae praeter unum viennense, et omnia monasteria eiusdem ordinis in districtu Styro-Carinthiae praeter fluminense, saltem pro aliquibus annis ordini perierunt. Pro districtu Austriae, venerunt primae difficultates iam anno 1508, cum monasterium corneoburgense incendio fere destructum est. Motus lutherani qui anno 1517 incepterunt occasio fuerunt, una cum Turcis invadentibus, perdendi fere omnia alia, ut nunc videbimus. Ipsa universitas viennensis anno 1522 reducta est ad triginta alumnos, « quia... secta lutherana plerosque a suscipiendis gradibus dehorta[ba]tur » ⁸⁶). De eadem universitatem scripsit S. Petrus Canisius anno 1554 illam, sicut audiverat, viginti annis vix duos sacerdotes produxisse; eodem tempore, ait, parochiae locales vel nullum sacerdotem vel sacerdotes apostatas et vitiosos habebant ⁸⁷). Magnum incendium grassatum est in urbe Vienna anno 1527, biennio post Turcae urbem obsederunt, ita ut monasterium augustinianum, propte moenia urbis situm, magna damna passum sit ⁸⁸). Eodem anno Turcae magna damna monasteriis eiusdem ordinis in urbibus Claustroneoburgo, Baada, Corneoburgo inflixerunt, ita ut primum ex eis tunc ordini definitive periisse videatur. Circa annum 1537 monasterium mareckanum ex eisdem causis penitus evanuit. Monasteria corneoburgense et baadense anno 1545, pruggense anno 1546 civitatibus tamquam nosocomia tradi debuerunt ⁸⁹). In ipsa urbe viennensi calamitates annorum 1527-1529 cum consequentiis necessariis ex parte civium novae religioni faventium ita influxerunt in monasterium augustinianum ut anno 1544 coenobium illud, quod anno 1523 viginti sex monachos habuerat, ad decem fratres reductum esset. Prior vien-

⁸⁵) HANTSCH 2.237-269; WODKA 195-240.

⁸⁶) Lib. IV, act. fac. art., 124v, apud R. KINK, *Geschichte der kaiserlichen Universität in Wien*, Wien 1854, 253-254, adnotatio 295.

⁸⁷) Apud PAULUS 247, adnotatio I.

⁸⁸) Etiam hodie appellant viennenses locum monasterio nostro vicinum Augustinerbastei.

⁸⁹) Cf. ÖNB 7236.IV.146v.

nensis quidem, Joannes Vilshofer, conatus est monasterium et provinciam conservare per novos candidatos in ordinem receptos. Sed hoc eodem anno 1544 circiter viginti iuvenes, in ordinem a priore recepti, vestibus alienis induti per nobiles excitati ordinem augustinianum dereliquerunt ⁹⁰). Post duos annos manserunt quinque tantum fratres in monasterio, quorum tres fuerunt hungari, unus polonus, unus germanus! Hungarus Joannes Wiláky electus est in priorem ne laici hunc conventum quoque caperent, sicut iam ceperant alios ⁹¹). Tam pauperes facti sunt fratres, ut nullum patrem ad capitulum generale Recineti anno 1547 habendum mittere possent ⁹²).

Res aequae difficiles fuerunt in monasteriis districtus Styro-Carinthiae. Hic enim monasterium fluminense anno 1522 a Turcis direptum est, fratres autem illud fere subito recuperaverunt, et sub strenuo priore Joanne Primosich c. annum 1528 bonum fecerunt progressum. Coenobium autem fürstenfeldense, quod anno 1513 incendio fere destructum erat, debuit urbi, quae religioni protestanti favebat, mense ianuario anni 1550 derelinqui, etiamsi hoc, iubente Ferdinando I, d. 5 aug. 1551 recuperari potuit per fratres ex Italia missos ⁹³). Muttae monasterium, anno 1523 a Turcis paene destructum, anno c. 1549 derelictum est. Judenburgense monasterium quoque anno 1545 redditus suos perdidit in favorem nosocomii S. Barbarae, et videtur per aliquot annos ab augustinianis omnino derelictum esse, quod autem fratres ex Italia venientes anno 1577 per decretum ab Archiduce Carolo factum recuperarunt, quo bona abrepta huic monasterio restituenda erant ⁹⁴). Coenobium autem non potuit in regione hostili iuvenes candidatos invenire, ita ut anno 1621 nobilis Balthasar von Thanhausen aedificium emerit, ubi Patres S.J. gymnasium aedificarent. Etiam Labaci, patres augustiniani coacti sunt anno 1555 aufugere propter hostiles novatores. Gentiforense monasterium anno 1541 ab incendio magna detrimenta passum, civitati anno 1550 traditum est. Monasterium radkerspurgense anno 1542 ordini definitive periit ⁹⁵). Non possumus igitur mirari quod Joannes Wiláky, hungarus exul et prior viennensis anno 1546 ad priorem generalem Hieronymum Seri-

⁹⁰) PAULUS 135, adnotatio 1.

⁹¹) Clm 8423.220-223.

⁹²) *Ibid.* 136.

⁹³) F. POPELKA, *Die Landesaufnahme Innerösterreichs von Joannes Clobucciarich*, Graz 1924, 3.

⁹⁴) ÖNB 10062.55r.

⁹⁵) ÖNB 8236.34v.

pando scribere debuit, querens quod ex omnibus conventibus provinciae bavaricae in Austria unus conventus viennensis manebat propter depredationes laicorum ⁹⁶). Non est necesse credere priorem Wiláky hic errare, asserentem unum tantum monasterium in Austria permanere. Monasteria enim fluminense, labacense, gentiforense, fürstenfeldense, quae ordini adhuc manebant hoc anno, non includebantur in districtu Austriae, sed potius Styro-Carinthiae, ut iam supra vidimus. Epistolae quas infra edemus indicabunt, quomodo haec monasteria per voluntatem imperatorum Ferdinandi III et Leopoldi I provinciae Austriae saeculo XVII incorporata sint. Anno quidem 1604, vicarius generalis pro Germania, P. Felix Milensius, univit 4 monasteria districtus Austriae cum bohemicis. Haec autem unio in sic dictam provinciam Bohemico-Austriacam usque ad annum 1636 tantum mansit, cum dissoluta est ipso imperatore Ferdinando II petente, ut in epistula 9 infra apparebit.

His temporibus turbulentis paucae vocationes ad vitam sacerdotalem in terris germanicis inveniebantur. Supra iam citavimus verba S. Petri Canisii de fere nullis clericis ex universitate viennensi procedentibus spatio viginti annorum. Eodem anno quo Wiláky ad Seripandum scripsit, seu 1546, Joannes Albertus von Widmanstadt quodam modo prophetavit. Scribens enim ad eundem priorem generalem Seripandum, indicavit defectum sacerdotum et religiosorum tam magnum in Germania esse, ut si decem adhuc annos duraret, necesse fore ut priores generales ordinum religiosorum hunc defectum per fratres italos, hispanos, gallos supplerent ⁹⁷). De facto, dominicani, franciscani, augustiniani hoc tempore multos fratres externos, praesertim italos, in has regiones septentrionales miserunt, qui conarentur monasteria perdita recuperare, et monasteria existentia ita regere, ut vita religiosa hic tam concussa in observantiam regularem rursum reduceretur ⁹⁸). Bonum exemplum est ipse conventus viennensis, ubi italicus Aegidius Elparensis, iam antea prior conventus, d. 16 apr. 1562 prior provincialis pro Bavaria nominatus est ⁹⁹). Successor eius fuit etiam italicus, Nicolaus Ilicinus, qui d. 1 ian. 1563 electus, fere subito revocatus est, ita ut d. 2 febr. alius italicus, Joannes Baptista Tridentinus, prior

⁹⁶) Clm 8423.215-219, diebus 31 aug. et 20 oct. 1546.

⁹⁷) *Ibid.* 10.

⁹⁸) HÜMPFNER 176-177.

⁹⁹) Clm 8423.235; BAR 148.50r.

factus sit ¹⁰⁰). Hoc uno anno 1563, in tribus monasteriis quae in districtibus Austriae et Styro-Carinthiae ordini adhuc manebant erant duo priores itali: Viennae, ut iam vidimus; Flumine, Croata Marcus Madrussa; Fürstenfeldii, Deodatus Esinus ¹⁰¹). Fratres germani saepe de hac re conquesti sunt, tam in terris bavaricis quam in austriacis. Archidux Austriae Ferdinandus igitur Graecii d. 24 febr. 1599 dure increpavit hunc usum, prohibens ne ulli « itali ex nostris mittantur in provincias Austriacas, tamquam homines... qui linguam et mores ignorant » ¹⁰²). Breviter postea, Dux Bavariae Gulielmus d. 2 ian. 1611, et filius eius Maximilianus d. 10 febr. eiusdem anni apud priorem generalem de hoc usu questi sunt ¹⁰³). Ferdinandus, anno 1619 imperator factus, maxime adversabatur nostrati P. Angelico Tapparelli tridentino, tamquam priori et vicario generali Viennam anno 1628 misso ¹⁰⁴). Haec adversio pars saltem causae fuit, cur monasterium viennense anno 1630 nostris ereptum discaleatis traderetur ¹⁰⁵).

Videtur autem iustum, prioribus generalibus gratum animum habere, qui hos fratres italos in partes septentrionales mittendo, saltem effecerunt, ut multa monasteria ordini vel conservarentur vel recuperarentur. Eodem tempore admittendum est, fratres qui sic missi sunt, tam ex ordine nostro quam ex aliis ordinibus, saepe haud admirabiles fuisse ¹⁰⁶).

¹⁰⁰) BAR 148.50 v. Archivum romanum ordinis, Aa 36a.676r, continet epistolam Viennae d. 1 ian. 1563 a fratribus viennensibus quinque numero scriptam. Omnes quinque fuerunt itali, scil. Nicolaus Ilicensis, novus prior; Nicolaus de Plebe Taurina, vicarius conventus; Paulus Papiensis, procuator; Bartholomaeus Venetus; Petrus Cervus. Certe paucae conciones germanicae in ecclesia viennensi tunc habebantur.

¹⁰¹) BAR 148.50v.

¹⁰²) Clm 8423.240.

¹⁰³) *Ibid.* 28-29.

¹⁰⁴) *Ibid.* 54-55; 67.120r, d. 22 iunii 1628.

¹⁰⁵) Bibliotheca Vaticana, cod. Barberini lat. 6219.45v, d. 9 iunii 1629, Viennae, Pallotto ad Cardinalem Barberini. In hac re imperatrix Eleonora etiam magnam habuit partem, ut alibi conabimur indicare.

¹⁰⁶) Archivio Vaticano, Segretaria di Stato 114B.104rv, d. sept. 1609, Graecii, Nuntius Salvago ad Cardinalem Borghese; *ibid.* 112r; 126r; 140r; 159r; 199r; 240r; 274r; 314r; 320r. In his locis generatim est sermo de fratribus mendicantibus aliorum ordinum. De eadem re, *ibid.* Fondo Borghese I.926.286v; *ibid.*, 295r; 302v; 391v-392r; 405v-406r; *ibid.* II-189.185rv. Pro fratribus ordinis nostri, cf. BAR 148.67v, d. 29 maii 1586; fr. Sperandus Eugubinus ob male facta in exilium mittitur... ad conventum Fluminis; *ibid.* 66v, d. 9 iulii 1583; « fr. Raphael Tudertinus, in Italia non admodum contentus, in provinciam Styriae et Carinthiae ire permittitur »; *ibid.* 68r, d. 12 dec. 1586: « fratres Vitus et Antonius Gravinenses relegantur ob crimen in provinciam Styriae et Carinthiae ». Cf. etiam Dd 42.5r, d. 29 maii 1586 pro fr. Sperandeo.

Bella et tumultus lutherani fortiter diviserant monasteria nostra in districtu Austriae a monasteriis districtus Styro-Carinthiae. Discretus enim et definitior anno 1568 missi sunt ad capitulum generale pro una sola provincia, quae repraesentabat non solum Styriam et Carinthiam, sed etiam Bavariam, Austriam, Moraviam, Boemiam.

Tamen decem annis postea seu 1578, monasteria Dalmatiae et Styro-Carinthiae quodam modo, et anno 1581 certe, considerabantur nova provincia, distincta a vetere provincia bavarica, etiamsi per aliquot annos in registris priorum generalium fluctuet adhuc titulus prioris provincialis et vicarii generalis pro rectore huius provinciae ¹⁰⁷). Quando igitur medio saeculo XVII de fundanda provincia austriaca agetur, monasteria Styro-Corinthiae non includentur, utpote iam formantia provinciam independentem. Tamen, epistulae hic edendae monstrabunt quomodo haec monasteria quoque — praecipue per voluntatem imperatoris — unita sint anno 1653 cum nuper fundata provincia austriaca in capitulo unionis, quod inde a d. 29 maii usque ad d. 4 iunii Graecii celebratum est ¹⁰⁸).

5. Saeculo XVII

Quamvis plurimas res de hoc saeculo scribere possemus, malumus hic breviter res principales tantum exponere, ne haec introductio nimis prolongetur. Post primam medietatem saeculi cum magnis difficultatibus transactam, secunda medietas attulit tempora meliora pro augustinianis in terris austriacis. Tam in districtu Austriae quam in districtu Styro-Carinthiae monasteria, quae in tumultibus lutheranis ordini perierant, pedetemptim recuperata sunt, praeter claustroneoburgense, mareckanum, radkerspurgense. Haec enim tria ultima nunquam recuperari potuerunt. In districtu Austriae recuperatum est monasterium baadense breviter ante annum 1604; corneoburgense anno 1623; pruggense anno 1642. Monasterium viennense quidem, anno 1630 nostris ereptum ¹⁰⁹), discalceatis traditum est; sed iam c. an-

¹⁰⁷) BAR 148.53v-68r. In collectis ordinis, in archivo generali ordinis L14,84, certe considerabatur Styro-Carinthia provincia anno 1592 pro solvendis collectis priori generali debitis. Cf. AA 6 (1915-1916) 164-165.

¹⁰⁸) ÖNB 8236.41v. Die 9 iunii acta missa sunt ex Graecio ad priorem generalem. Cf. Dd 88.86v. Acta completa inveniuntur in ÖNB 8466.34r-42r.

¹⁰⁹) RENNHOFFER 177-179.

num 1636 novum monasterium SS. Sebastiani et Rochi in Via Regia seu Landstrasse a nostris aedificatum est. Sine dubio, anni immediate praecedentes expulsionem calceatorum ex monasterio viennensi fuerunt parum gloriosi pro communitate, ex pluribus nationibus constante, quamquam boni patres non penitus deerant. Sic, Nicolaus Crusenius, qui fuit vicarius generalis ante Angelicum Tapparelli, a Ferdinando II nominatus est historiographus et consiliarius. Historias austriacas praeparabat, cum d. 10 nov. 1629 in conventu viennensi obiit. Alius frater qui multum valebat fuit Felix Milensius de Laurino, qui anno 1627 concionem pro noviter ab Imperatrice Eleonora erecta Capella Lauretana publicavit. Ferdinandus II non solum eum consiliarium fecit, sed etiam dignum episcopatu iudicavit, pro quo eum anno 1629 commendavit, sicut iam pro eodem patre anno 1608 fecerat ¹¹⁰). Praeter Crusenium, complures alii patres belgae e provincia coloniensi in monasteria austriaca hoc saeculo missi sunt, e quibus Crusenius, Ignatius Dyckerus et, saltem in parte, Patritius de Rau bonum servitium praestiterunt ¹¹¹). Complures patres hiberni, per multos annos provinciae austriacae optimum servitium obtulerunt, inter quos eminebant Nicolaus Donellan, Augustinus de Burgo, Marcus Forstall (postea episcopus kildariensis) ¹¹²). Pater germanicus, Bruna oriundus, qui concionibus controversialibus contra novatores magnum sibi nomen nomen adeptus est, fuit Alphonsus Staimos ¹¹³). Pluries ab imperatore

¹¹⁰) Archivio Vaticano, Nunziatura di Germania 116.33 v, Viennae, d. 28 iunii 1629, Nuntius Pallotto ad Cardinalem Barberini. Alibi conabimur fusius de his rebus tractare.

¹¹¹) Pro Crusenio et Dyckero, cf. L. B. 2.214 et 297; pro de Rau, cf. GAVIGAN 292-294 et adnotationem ¹²⁵; pro Felice Milensio, cf. PERINI 2.216-218.

¹¹²) Pro his tribus videsis GAVIGAN 294-302.

¹¹³) Cognomen invenitur in pluribus formis, e.g., Stainmoss, Stainos, Steinmoss, Steinmos, Steinmoos. Pro vita eius cf. JANETSCHEK 268-288. Huic patri datur tributum laudis magnificum a Nuntio Apostolico viennensi in pluribus occasionibus, praesertim in epistulis ex dieta ratisbonensi scriptis, e.g.: « Havendo sin dal principio di quadragesima S.M^{ta} Cesarea fatto venire qua da Vienna il Pre. fra Alfonso Brun. [erat P. Alphonsus Brunensis] Agostiniano e Provinciale dell'Austria, soggetto molto perito nelle controversie, e molto accreditato in pulpito, a fine di predicare in questa Chiesa Cattedrale, si è avanzato tanto di grido, anco presso li stessi heretici, che hora questi li fanno quasi tutta l'audienza, à segno che, essendo la Chiesa molto grande, non vi è angolo, che non resti occupato, nemeno si vi considera il numero, che la qualità dei personaggi, essendovi la passata sett^{na} intervenuto sin due volte il Pnpe. Palatino, et il godimento, ch'esso mostra nel comercio de' religiosi Catt^l. fà qui anche variamente discorrere della sua persona. L'applauso, che poi gode detto Pre ha cominciato a rendere non poco confusi

Ferdinando III, cuius consiliarius erat, Ratisbonam citatus est, ut in dietis imperialibus conciones haberet. Hic pater anno 1649 prior in conventu viennensi factus, multum fecit ad reintegrandam in illo disciplinam religiosam. Eodem anno monasteria austriaca cum vicariatu Moraviae unita sunt. Ipse Staimos autem breviter postea priori generali persuasit ut unio dissolveretur. Anno igitur 1651, unione inter monasteria austriaca et moravica per decretum prioris generalis dissoluta, stabilita est definitive provincia independens Austriae, cuius prior provincialis fuit ipse Staimos ¹¹⁴). Persuasit deinde priori generali — ni fallimur, movit etiam Ferdinandum III ad idem petendum — ut unirentur monasteria Styro-Carinthiae cum nova provincia austriaca. Anno itaque 1653, hac unione per priorem generalem decreta, P. Alphonsus factus est prior provincialis novae « provinciae austriacae », constantis ex conventibus veteris districtus Austriae (viennensi, baadensi, corneoburgensi, pruggensi) nunc unitis cum monasteriis anterioris provinciae Styro-Carinthiae, scil. graecensi, fürstenfeldensi, genti-forensi, muttensi. Postea, ut infra videbimus, incorporati sunt definitive novae provinciae etiam duo conventus generales in Carniola, scil. fluminense et labacense. Ex hoc tempore, prosperi dies pro augustinianis austriacis in novam sat magnam provinciam unitis venerunt, etsi bella cum Turcis magnas difficultates etiam allatura erant. Nunc, post tempora difficilia tumultuum lutheranorum et perditionis monasteriorum, cum consequenti decadentia disciplinae, nova « provincia austriaca » incepit vitam florentem, quae anno 1655 etiam in Hungariam cum novo monasterio Leucaei seu Lockenhaus extensa est. Hanc novam vitam ne annus quidem 1683, cum Turcae rursus Viennam obsederunt, potuit destruere, quamquam nova ecclesia et monasterium a nostratibus tanto cum labore extra moenia urbis erecta, gravia damna

questi Predicanti Luterani, mentre non si vedono qui così spesso per le strade, parendo loro di haver cominciato di perdere di concetto... e per applicarvi il rimedio odesi habbiano fatto ricorso al Magistrato per far comminare qualche pena à Luterani della Città, che vanno ad ascoltarlo; ma non si è risolta cos' alcuna in riguardo dell'Imperatore presente. Da ciò prende maggior cuore il detto Pre. di scoprire gl' cuori a questi miseri, non senza speranza di qualche profitto». Archivio Vaticano, Nunziatura di Germania 151.202v-203r, Ratisbonae, d. 31 martii 1653, Nuntius Pannochieschi ad Cardinalem Chigi [ex dieta imperiali]. Pro aliis relationibus Patri Alphonso similiter faventibus, cf. *ibid.* 153A.118r et 136r; *ibid.* 148.383rv.

¹¹⁴) Has res nunc praesentamus modo simplici, utpote nolentes rem in se multo magis complexam hic fusius tractare. Expositio completa hoc loco esset nimis longa.

in obsidione passa sunt ¹¹⁵). Unio monasteriorum Styro-Carinthiae cum monasteriis austriacis fuit magnum beneficium pro nova provincia, etiamsi in Styro-Carinthia fons difficultatum, pro nostro ordine sicut pro aliis, diversitas nationum in his monasteriis fuit. Germani, slavoni, itali erant tres populi diversi et lingua et moribus. Post annum 1655, hungari quoque cum monasterio leukensi accesserunt. Hi quoque, usque ad ultimos annos provinciae austro-hungaricae (sicut inde a saeculo XVIII) appellabatur) aliquando habuerunt dissensiones cum confratribus germanis ¹¹⁶).

His praedictis, possumus melius intelligere epistulas quas ex archivo generali ordinis nunc edimus. Intentio nostra nullo modo est editionem diplomaticam, ut aiunt, facere, sed tantummodo praesentare has epistulas, uti in ARA continentur, tamquam fontes utiles pro melius cognoscenda historia augustinianorum in Austria ¹¹⁷). Cum ipsa registra priorum generalium in serie Dd fere semper breve resumen, seu regestum, ante epistulas habeant, ea resumina verbatim transcribimus. In illis casibus, ubi nullum regestum in textu apparet, breviter resumimus ad initium epistularum res principales intra uncas rotundos (). Uncas quadratos [] adhibuimus pro coniecturis nostris in illis rarissimis locis, ubi epistularum textus corruptus est.

1. Dd 73.97, d. 5 iulii 1636.

Ubi vero primum Generalatus onera experti sumus, ¹¹⁸) Reipublicae bene consentaneum rati sumus Christianis Principibus assumptionem nostram insinuare, ut commodius eis ordinem commendare liceret. Datas ergo litteras in sequentibus exaramus. Primoque latino sermone scriptae ut moris est praecedent, quas aliae sub vernacula lingua missae subsequuntur.

¹¹⁵) RENNHOFFER 210-211. Hic nil dicemus de magno restauratore monasterii et ecclesiae viennensis, P. Ferdinando Hartisch, utpote qui post periodum nostram floruerit. Pro eo cf. L. B. 2.167, et GAVIGAN 305-308.

¹¹⁶) Videsis epistulam ab augustiniano hungaro Martino Rosnák, d. 19 iulii 1799 ad episcopum seccoviensem scriptam, quam publicavimus in *Auga*. 17 (1967) 379-380.

¹¹⁷) De facto, iam ante annum 1651 multus sermo fuit de fundanda necne provincia austriaca, ita ut res sit magnis complexa quam hic apparet. Malumus ergo totam quaestionem futurae expositioni relinquere, pro qua materias iam collegimus.

¹¹⁸) Pro prioris generalis Hippolyti Montii electione, d. 6 maii 1636 Romae facta, vide introductionem, n° 1, ubi locuti sumus de illo.

FERDINANDO II ROMANORUM IMPERATORI ¹¹⁹⁾

intus CAESAR :

Augustinensis coetus, cum me Generali Conventu nuper Romae in suum caput elegit, tunc sane meis humeris sese sponte ferendum dedit : quo ab onere me facile eximere studuissem, ni me crimine uno omnibus fratribus iniurius fierem, eorum de me opinione frustrata. Subii generalatum, sub quo ne virium tenuitate mecum ruat ordo universus, vestra ad genua, Caesar, obvolvi fuit pernecesse, ut iis haerens columnis, nullus casus timeatur. Cuius enim plantis firmitus inniterer, nisi Augustis, quibus orbis securus appenditur ? Benigne excipiendum fido, ob excelsam Ferdinandi in Religionem pietatem, perpetuis beneficiis commendatam ; ob humillimum Religionis in Ferdinandum obsequium omnibus in rebus comprobatum, et ob singularem erga Maiestatem Vestram devotionem meam, vestris mandatis, uti enixe precor, iugiter exercendam. Litteras Maiestatis Vestrae reverenter perlegi, quibus etiam prout ad Capitulum Generale spectabat, obsequentissime obtemperatum volui ¹²⁰⁾. Quae vero a Maiestate Vestra ad publicum ordinis bonum pie proponuntur, immo demandantur, Patribus Diffinitorii satius visum est, me coram Maiestate Vestra singula peracturum, uti deo numine, proximo autumno futurum spero ¹²¹⁾, ut cuncta religiosissimi Caesaris placito prosequantur, cuius in me mandata imperatoriam aulam petendi, sic enice precatum eo, ac me ordinemque meum Maiestati Vestrae perpetuo devinctum, Augusto sinu complectatur. Romae, tertio nonas Iulii 1636 (d. 5 iulii) (*copia*).

2. Dd 73.98 (mense iulio 1636)

HUNGARIAE REGI ¹²²⁾.

intus REX :

Quo tempore Austriaca vi, ac virtute sacrae fidei magis quam

¹¹⁹⁾ *Ibid.*, n° 7, pro brevi descriptione huius imperatoris.

¹²⁰⁾ Quae scripserit de hac re Ferdinandus II ad priorem generalem facile colliges, legendo epistulas 5, 6, 8, 9 infra editas. In epistula 8 videbimus Ferdinandum III revocantem quae pater eius Ferdinandus II anno 1636 ad priorem generalem scripsit.

¹²¹⁾ Priorem generalem Germaniam revera visitare voluisse etiam exinde patet, quod d. 18 sept. 1636 P. Hieremiam Haishammer in vicarium generalem provinciae bavaricae confirmavit, usque dum ipse prior generalis illuc iret : Dd 73.123. Postea autem impeditus est. Die enim 24 oct. 1637, cum Senis iam visitationem perfecisset, Romam redire debuit, antequam ad provincias ultramontanas accedere posset, propter mortem (d. 30 aug.) protectoris ordinis, Cardinalis Laudivii : Dd 73.149r.

¹²²⁾ Hoc tempore fuit rex Hungariae Ferdinandus, postea imperator III, pro quo cf. introductionem, n° 8.

Romani Imperii heroes Vestrae sub Maiestatis pedibus in dies proteri, ac prosterni orbus exultat, ecce me, et meum Eremitarum coetum ad genua subditum, et supplicem habe; generalatus muneri, nuper plenius comitiis a toto ordine mihi demandato, nimis deesse arbitrarer, si meas religiosorum classes suo cum duce Caesare in castris non adscriberem, non quidem cruentibus armis, ferventibus tamen orationibus, quae cum bellorum inclita, ac prima auspicia pro Maiestate Vestra pugnaturas. Contra haereticos res peragitur, quos sicut magnus Apher (!) Protoparens [99] lingua, et calamo penitus subegit, cum eorundem neci sub Maiestate Vestra tempus recurrit, Augustini profecto Castris, Augustis aciebus coniungi licet, et Austriaco cingulo cingulum connecti Eremitarum. Benigne me ergo Clementia Vestra excipiat, et praeter publicum totius ordinis famulatum in me singulare obsequium meum recognoscat, quod ita nunc litteris commendo, ut brevi coram Maiestate Vestra illud profiteri Deo dante confidam. Perge haereticorum fulmen, bella Domini proeliari, et per Eremitarum phalanges exercituum Deum austriacis signis prosperum semper exoratum sciat (*Copia*).

3. Dd 72.37r, d. 11 ian. 1637. Cum superiori mense, Dei clementia, ac providentia in publicam Christianorum utilitatem tandem secuta fuit electio Regis Unghariae, Ferdinandi Secundi Imperatoris filii in Regem Romanorum, dedimus litteras utrique Maiestati congratulatorias, ut infra, et pro Augusta ¹²³).

CAESAR :

Elapsi iam anni graviori velut aetati Romanorum Regis electio succedit, in qua mundus diuturno senio iam maturus, non tam in novo anno, quam rege renasci visus est, et in laeta Ferdinandi assumptione magis quam in dierum novo incremento iterum felicissimi adolescere conspicitur. Magnas inde habes Caesar laetitiae causas: praesertim illam, dum Romanorum Regnum tuis humeris, pacis, et belli tempore tuto commissum, iam senescenti Augusto, non tamen ferro, iuvenilem sobolem illius onera subtrahentem vides, quae altam parentis virtutem aemulata, novus velut Atlas cervicem tantae moli regendae subiecit. Orbis totius causa felix assumptio excitavit, inter quos Religiosum servulum gestientem Maiestas Vestra patiatur, qui ob singularem erga Austriacam domum, gloriamque devotionem ita hilaritate perfunditur,

¹²³) Ibid. Epistula autem ad illam scripta non invenitur hodie in ARA.

ut conceptae exultationis undas litterarum professione nequiverim [37 v] continere. Voto finio ad supremum numen, quod Christiani semper protector imperii, Maiestas Vestra virtute, ac pietate fidei, ac Ecclesiae suae parta in dies incrementa tueatur. Datum Venetiis, 11 Ianuarii 1637 (*Copia*).

4. Dd 72.37 v, eodem die.

REX :

Tandem Christianorum votis dies erupit, quae Maiestatem Vestram Romanorum Regem enixa, dilatae hucusque omnium spei tetram caliginem summa laetitia abligavit. Praeire sane assumptioni vestrae plurimorum annorum desideria debebant, quibus totius orbis gaudiorum fetus maturaret, quo novum Regem uberiori plausu exciperet, et consalutaret Regnum Augusti. Summum negotium nostri qui diu peroptatum, tandem nacti; ut auream Bifrontis Numinis aetatem sperare fas sit, dum Geminum Austriacae potentiae ac Virtutis simulacrum, Caesaris et Regis, Genitoris et Geniti in unum simul Romanorum Imperium et Regnum futurae foelicitatis auspicium intuentur, reverentur. Gratulabundum me sisto Maiestati Vestrae, cuius assumptionis totis animi, et sacrificiorum votis accessi. Regem Regum impense oraturus, ut cuius dispositione es princeps, illiusque munere contra barbaras nationes semper sis potens. Datum Venetiis 11 Ianuarii 1637 (*Copia*).

5. Dd 72.56 v, d. 22 martii 1637. Nuncium pervenit foelicissimum de electione in Romanum Imperatorem ipsius Ferdinandi tertii Romanorum Regis postquam paucos post dies etiam successerit mors ipsius Ferdinandi Secundi Imperatoris; tunc nostras partes arbitrati sumus litteras doloris, et gaudii mixtas utrique Maiestati [57 r] dare, ut hac media occasione religionem sub novo imperio commendare liceret, et scripsimus ut infra :

CAESAR :

Superiori Ianuario litteris meis Maiestatem Vestram Romanorum Regem ineundi veneratus eram, nunc Augusto optatius procumbo. A Deo sane id factum est, et mirabile in oculis nostris semper; ut cum seniori Ferdinando mundi onera subtrahere disposuerit, Ferdinando iuniori novo velut Atlanti substantanda commiserit. Illius quidem obitum profecto Maiestati Vestrae commiseror, cuius etiam in altari reminisci nunquam deero: dolorem tamen meum in fortunatissima

nostra assumptione satis levo, dum gestiendi, et congratulandi partes persolvendae sunt, quas totis animi mei sensibus exhibeo et promo; ingentibus votis ad divina auspicia pro incolumitate nostra imploranda haud retro relictis. Addam nunc, quae pro novo Viennensi, et Austriae monasteriis salubriter meditatus sum in reformationis introducendae gratiam Maiestati Verstrae aperire. Patrem Ignatium Dycherium ¹²⁴), virum probitate, religiosa perfectione, et litteris insignem, cum aliis religiosis Belgio tuli, et ipsum Viennae Austriaeque Vicarium Generalem constitui cuius regiminis ferulae absoluta auctoritate ea monasteria commendavi. Roma etiam Patrem Patritium Rau ¹²⁵) Belgam S. Theologiae doctorem in studiorum promotione amovi, et artium lectorem isthic mitto, quorum opera Maiestatem Vestram ita gavisuram fido, sicut meam de eis dispositionem probaturam, et commendaturam. Maiora in dies meditor adventu meo (cum Numen annuerit) firmanda, et perficienda. Reliquum fratres praedictos qui vicibus etiam meis Maiestatis Vestrae genua pie exosculabuntur benigne excipiat, et eremiticum coetum cum suo Generali Austriaco nomini devotissimum, et devinctissimum semper suae dexteræ commendatum esse dignetur. Datum Bonaoniae 23 martii 1637 (*Copia*).

¹²⁴) Ignatius Dyckerius, seu Dycker, flander gandavensis, provinciae coloniensis, prior fuit Gandavi, Traiecti, Aquisgrani, Betburgi, antequam d. 23 dec. 1636 a priore generali vicarius generalis pro conventu viennensi nominatus est: Dd 72.31v. Tribus mensibus postea, seu d. 21 martii 1637, idem officium pro Austria quoque ei collatum est: ibid. 56 v. Post felix principium, multas difficultates habuit propter connationalem P. Patritium de Rau, de quo in adnotatione 125 tractabimus. Mansit igitur P. Ignatius Viennae usque ad annum 1640 tantum. Magna eius capacitas alibi pro ordine deinde adhibita est. Die 1 martii 1642 commissarius generalis provinciae Rheno-Suevicæ factus, (Dd 77.108v) anno sequenti seu 1643, prior conventus moguntini eiusdem provinciae designatus, absolutus est ab hoc officio a priore generali d. 13 iunii 1645, ut in suam provinciam reverti posset: Dd 80.XLV. Anno 1652 prior provincialis Belgii electus est. Gandavi obiit d. 24 sept. 1661. Elenchum operum quae scripsit videsis apud J.F. OSSINGER, *Bibliotheca Augustiniana*, Ingolstadii et Augustae Vindelicorum 1768, 308. Cf. quoque Dd 74.128-128; N. DE TOMBEUR, *Provincia Belgica Ordinis F. F. Eremitarum S. Augustini*, Lovanii 1727, 144; A. HÖHN, *Chronologia Provinciae Rheno-Suevicæ Ord. Fr. Erem. S. P. Augustini*, Herbipoli 1744, 257. Cf. etiam adnotationem 139.

¹²⁵) Cf. GAVIGAN 295-296 pro hoc patre belga, qui optime incepto opere Viennae, postea in maximas difficultates cum Ignatio Dyckerio reliquisque communitatis viennensis membris incidit, ita ut anno 1645 ab ipso imperatore e terris austriacis expulsus sit. Ipsi augustiniani viennenses videntur imperatorem ad hoc impulsisse. Mortuus est Romae anno 1646, iuxta Schier in ÖNB 7238.XVI.2.87v. Plures fontes, quos hic propter brevitatem citare nolumus, probant eum per aliquot annos scholam ordinis augustiniani intra Viennae moenia direxisse, de qua alibi tractare vellemus.

6. Dd 76.44 r, mense Augusti (?) 1640.

Studentes rebus nostris Viennensibus, et praesertim restitutioni Conventus Maioris, negotii practicam non omittimus, sed impensius satagimus: dedimusque proinde litteras supplices Caesari, Imperatrici, Moguntiae Electori, Illmo Nuncio, Epo Viennensi, Pri. Revmo Quiroga a confessionibus Maiestatis Imperatricis, ut infra sequuntur. Imperatori ¹²⁶⁾: CAESAR: Augustinianae Religionis incrementa nedum Caesareae Vestrae Maiestatis per me proferenda videntur, sed certiori spe, et altiori fiducia vestra clementia maiorum exemplo licet expectare. Unum est, sed et omnium maximum, quod me nunc Maiestati Vestrae supplicem trahit, prisca videlicet, ac maioris Monasterii Viennensis ordini meo restitutio ¹²⁷⁾, pro qua nedum ipse alias meis litteris, sed etiam Serenissimi Principes ac ipse Poloniae Rex nuper benigne apud Maiestatem Vestram conati sunt. Novit Vestra Maiestas singularia beneficia, quae ex avita Caesarum pietate sub latissimo, et Augustissimo Imperio Augustinensis Religio consecuta sit. Novit nostram fidem, quam praecedentium saeculorum serie Maiores vestri experti sunt. Novit nostri obsequii censum omni tempore praestitum, et erga Caesaris Aulam fidelissimum famulatum nulla quidem unquam vel levi suspicione maculatum, quibus et Caesarum gratiam, et singularia beneficia promeriti fuimus, ut modo, et deinceps ab Clementissimi Ferdinandi quarti ¹²⁸⁾ benignitate eorumque conservatione liceat expectare, imo et praestolari maiora, praesertimque

¹²⁶⁾ Tunc fuit Ferdinandus III, anno 1637 imperator factus. Cf. epistolam 5.

¹²⁷⁾ Die 15 maii 1630 augustiniani viennenses, in aulam capitularem vocati a Nuntio Apostolico Pallotto, certiores facti sunt se expelli debere in favorem discalceatorum pragensium, iuxta Breve ab Urbano VIII, d. 23 martii, suadentibus imperatore et imperatrice concessum. Ut iam in introductione diximus, haec communitas viennensis nostra nondum se recuperavit ex calamitatibus per novatores inflictis, ita ut observantia multum desiderandum relinqueret, id quod regnantes movit ad vocandos augustinianos discalceatos, qui se ad strictiorem vitae formam dedicaverant. Vicarius generalis noster in Austria et prior viennensis anno 1629, P. Angelicus Tapparelli, fuit homo parum gratus imperatori Ferdinando II. Augustiniani viennenses, e coenobio suo aulico expulsi, debuerunt novum monasterium extra moenia urbis in Via Regia seu Landstrasse c. annum 1636 aedificare. Per multos autem annos, spes nostratibus mansit, se vetus monasterium aulicum rursum recuperaturos, id quod tandem anno 1951 factum est, cum augustiniani ex Moravia et Bohemia expulsi, antiquam ecclesiam atque partem monasterii augustiniani pro cura animarum susceperunt. Pro bona descriptione eventuum anni 1630, cf. RENNHOFFER 177-179.

¹²⁸⁾ Maximus natu inter filios Ferdinandi III, cuius mors praecox effecit ut frater minor Leopoldus patrem tamquam inperator anno 1658 sequeretur. Cf. introductionem n° 9.

Viennensis Monasterii ordini meo restitutionem, sine aliquo publico, vel privato demerito eidem ablati: eam, quam suppliciter precor ingenti favore, fide, obsequio, reverentia responsuri, prout [45 r] nostras omnium preces, et sacrificia, pro vestra incolumitate, ac Imperii incremento perpetuo debita; Vestra Maiestas intelligat, et me ad sua genua provolutum clementer excipere, vota benigne admittere, et gratiose tueri dignetur (*Copia*).

7. 45 r Imperatrici: ¹²⁹⁾ Augustissima Signora La mia Religione Agostiniana, che sotto l'ale dell'Augustissima Casa d'Auotria visse sempre sicura, e gode i suoi maggiori progressi, con tal confidenza di presente spera simile protettione dalla Maestà Vostra quale con più tenero affetto, e devotione l'ama. Altre volte con mie lettere supplichevoli ricorsi al favore della Maestà Vostra appresso Cesare ad effetto di restituire alla mia Religione l'antico Convento di Vienna, quale si come ci fu concesso dalla benignità de' passati Imperatori per il fedele e reale, e devoto servitio prestatogli dalli miei Religiosi per lo spatio di 500 [300] anni, cosi sarà informata la Maestà Vostra esserci stato ultimamento levato senza demerito alcuno, o publico o privato, come costa per Breve Pontificio ¹³⁰⁾. Rendendosi certa della continuatione d'altretante riverenze, et affettuosa servitù dal canto nostro, alla quale io son pronto cooperare secondo i cenni delle Loro Maestà Caesaree, et applicarvi tutta la mia Religione, se così si degnaranno comandarmi. Spero con i miei Religiosi conseguire tal benefitio dalla Clemenza della Maestà Vostra, col quali si renderà obbligato l'ordine tutto, e me in particolare a pregare Il Signore per la continua prosperità sua, e per ogni felice successo della Casa Austriaca; conche riverente, et humile alla Maestà Vostra m'inclino (*Copia*).

8. Dd 77.41 v, d. 18 iulii 1641. Insuper cum aliqui patres Austriae varia opponerent contra Patrem Joannem Hoschevar Labacensem a Nobis in Vicarium Generalem Viennae et Austriae constitutum apud Caesarem, et quidem aperte falsa; Caesarem ad eorum studia traxerunt, qui fide meorum dictis adhibens, ad Nos scripsit literas sequentes informationi et instantiae fratrum conformes.

foris: Honorabili, Religioso Devoto Nobis Dilecto fri. Hippolyto Montio ordinis er. S. Augustini Generali.

¹²⁹⁾ Maria Anna Hispaniae, prima inter tres uxores Ferdinandi III, quam anno 1631 in matrimonium duxit. Cf. introductionem, n° 8.

¹³⁰⁾ Hoc Breve, d. 10 iulii 1632 ab Urbano VIII datum est. Invenitur in Dd 70.6v-7r.

intus : Ferdinandus Tertius divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus.

Honorabilis, devote Nobis dilecte : Expertae hactenus Provinciae nostrae sunt, non cum irreparabili oeconomiae damno tantum, sed etiam cum scandalo publico, salutisque periculo, exterarum in monasteriis nationum gubernium, quae uti et linguae partim [42 r] ac morum localium ignarae ¹³¹⁾, partim etiam privato commodo inhiantes, ac nonnumquam dissolutam vitam agentes, non poterant nisi monasticam disciplinam una cum re domestica pessumdare atque etiam plebem in sinistrum aliquando sensum inducere; uti exempla complura, nisi odiosa essent, alleganda forent. Unde etiam colendissimus quondam genitor, et antecessor noster gloriosae memoriae ex mero pietatis, et religionis zelo pro eo saepius interpellavit, ut nationalium in conferendis superiorum muniis, prima ratio haberetur, quod sane et usque [iuri?] et aequitati consonum, et ipsis ordinibus, ac saluti publicae proficuum existimamus, ut si aliter fieret monasteria pariter, ac religio haud mediocriter periclitari viderentur : nec praetermisit praelibatus colendissimus genitor noster anno trigesimo sexto in hac ipsa materia suas ad Vos exarare ¹³²⁾, prouti optime Vos meminisse arbitramur, quod, et ipsum Nos pari in salutem publicam, et religionem zelo fieri summopere desideramus. Ac proinde uti ab aliis diversi generis ordinum generalibus petivimus, plenumque intentionis nostrae effectum ab iisdem expectamus, ita quoque benignissime confidimus fore, ut pari cum reliquis promptitudine in nostram eatis sententiam : cuius rei Vos hac praesertim occasione novi destinati prioris in monasterio ordinis vestri Viennae existente monitos volumus : intelligimus enim, priorem illum a vobis deputatum Joannem Hotschevar ¹³³⁾ non tantum ex-

¹³¹⁾ Cf. verba Ferdinandi II, quae tamquam archidux de hac re anno 1599 scripsit, in introductione supra adnotationem 102. Cf. etiam adnotationem 106.

¹³²⁾ In epistula I, quam supra edimus, prior generalis epistolam nominat Ferdinandi II (hodie in ARA non inventam), ubi de his rebus questus est.

¹³³⁾ Joannes Hozhevar, ut ex aliis locis apparet, ex Labaco vel regione propinqua oriundus, certe slovenice melius loquebatur quam germanice. Prima mentio de illo nobis nota est ex anno 1633, cum factus est definitior provinciae Styro-Carinthiae, et prior graecensis : ÖNB 5811.63 r. Anno 1635, Ferdinandus II obligavit priorem generalem Hieronymum de Rigoliis remove Hozhevar a vicariatu generali Styro-Carinthiae, utpote nimis juvenem, habentem septem tantum annos habitus : Dd 71.100r, d. 8 oct., ita ut videatur anno 1628 vestitus esse. Fuitne antea sacerdos saecularis? Cum a priore generali mense martio 1641 vicarius generalis Viennae deputatus esset, P. Aurelius (Pamp? — sic enim videtur cognomen fuisse in textu parum clare scripto) viennensis Ratisbonam ad ipsum imperatorem ivit, querens quod Hozhevar unus erat ex illis

traneum, sed etiam moribus [42 v] et habitu, illius loci fratribus dissimilem esse, linguae nationalis parum, rerum vero illius monasterii nihil experientiae habere, et quod potius est, in ipsius religiosae vitae, et constitutionum observantia, non nihil ab aliis differre; quae porro causae adeo relevantes existunt, ut animum vestrum ad aliam provisionem inducere merito possint, praeter id quod etiam eiusmodi impositio novi prioris liberae electioni hactenus habitae contraveniat, ut et alia adhuc huiusmodi monasteria germanica liberam provincialatus, et prioratus deputationem habent ¹³⁴). Quare huic malo mederi volentes, a Vobis benignissime poscimus, ut praedictum Hotschevar quantocius revocetis, et liberam illi monasterio tam prioris, quam provincialis electionem, quam ex filiis et professis provinciae facere assolent, ad exemplum aliorum relinquatis. Quod Nobis pergratum accidet, ac ipsi religioni et ordini vestro vel maxime proficuum. Caeterum Vos cum toto ordinis vestri coetu affectu benignissimo prosequimur. Datum in nostra et Sacri Imperii civitate Ratisbonae, die vigesima quarta mensis iunii, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragésimo primo. Regnorum nostrorum Romani quinto, Ungarici decimo secto, et Bohemici decimo quarto, FERDINANDUS (*Copia*).

9. [43 r] Cui ita rescripsimus : *Augustissime Caesar* : Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae litteras 24 iunii in Urbe Ratisbonensi datas, Romae 18 iulii, qua par erat reverentia, accepi, ad quas clementissima voluntate vestra recte percepta debita cum observantia repondeo, et dico : Nihil unquam apud me fuisse antiquius, quam ut totum me, religionemque meam benignissimae intentioni caesareae submitterem. Quare ubi etiam genitor Augustissimae Maiestatis Ves-

superioribus « exteris », qui tot damna monasteriis austriacis fecissent : ARA, Aa 36a.163r. His motus, imperator ex Ratisbona hanc epistolam scripsit. Responsum prioris generalis, nostra epistula 9, indicat P. Joannem Hozahevar revera revocatum, Labacum rediisse, ubi factus est prior perpetuus. Cf. ÖNB 8466.41r, et Dd 77.57v-58v. Plura de eo videbis in adnotatione 219.

¹³⁴) Verum est priorem viennensem aliquando a fratribus electum esse, sicut Joannes Wiláky anno 1546 electus est. Anno 1650, ipse prior generalis, incertus de hac re, in registris indicat priores viennenses eligi « iuxta forsitan usurpatam auctoritatem a patribus vocalibus conventus » : Dd 86.30r. Alias autem prior ab ipso priore generali nominatus est pro monasterio viennensi, utpote studio generali. Hic ultimus usus postea invaluit, donec d. 30 nov. 1784 a Josepho II prohibitus est. Cf. G. Winner, *Die Klosteraufhebungen in Niederösterreich und Wien*, Wien 1966, 220. Ratio quare electio prioris provincialis hoc tempore a priore generali Montio concedi non posset breviter explicatur in epistula 9, quamvis res magis complexa est quam hic apparet.

trae Ferdinandus II non minus sanctae, quam gloriosae memoriae imperator anno 1636 clementissime insinuavit pergratum sibi fore, si conventus nostri austriaci ob studium maioris observantiae, separatim a Bohemicis regerentur, aequa celeritate et reverentia caesareo nutui deservitum fuit ¹³⁵⁾, atque una ob nimiam religiosorum Austriae penuriam desideratae reformationi plane imparem compluribus religiosis Germaniae inferioris in regularem observantiam conspirantibus sedulo imperatum, ut in Austriam quam primum iniquissimo licet tempore sese reciperent, quin etiam conspecto apud eosdem nostros religiosos personarum regimini convenientium tum maximo defectu, necessum quoque fuit viros qua virtute et eruditione, qua regendi felicitate insignes ex provincia illa florentissima, [43 v] in qua provincialis et visitator respective munia non sine communi applausu iampridem obtinent, cum auctoritate Vicarii Generalis eodem destinare ¹³⁶⁾. Tantum vero abest privato illos commodo, vanive honoris cupiditate ductos hoc quaecumque munus ambivisse, ut formali etiam superioris praecepto opus fuerit ad susceptionem huius oneris, verius quam honoris persuadendam. Austriam porro alio non quam pedestri itinere, per longum Germaniae bellis et calamitatibus involutae tractum adierunt, in qua tamen solius boni communis desiderio, hoc unum egisse comperientur, ut de apta copiosaque iuventute, uberiorique vivendi facultate sacratae religioni nostrae prospiceretur, ut contracta iam ante debita, quantum liceret, extinguerentur. Ut ideo nunc illi conventus per eorundem absentiam multis vix precibus imperatam, longe plus damni videantur accepisse, quam per praesentiam commodi ¹³⁷⁾. Nihil autem animo meo accidere potuit molestius, quam in Austria inter nostros non reperiri eos, quos cum gravi incommodo aliunde evocatos oportuit. Ad quam molestiam alia quoque accedit, quod

¹³⁵⁾ Cf. Dd 72.44 r, d. 6 febr. 1637 : « Dantur litterae publicae, quibus iustis de causis etiam ad instantium partium conventus Austriae separantur a regimine Bohemiae, et uniuntur ac subduntur deinceps iurisdictioni Vicarii nostri Generalis Viennae pro tempore, quoniam non pacifice contebantur simul Bohemi et Austriaci ».

¹³⁶⁾ P. Cornelius Curtius, e provincia coloniensi factus est d. 10 oct. 1636 commissarius prioris generalis Hippolyti Montii pro conventu viennensi in novo monasterio SS. Sebastiani et Rochi. Eodem die nominatus est vicarius eius P. Ignatius Dycker ex eadem provincia : Dd 73.135. Breviter autem postea, d. 23 dec. 1636, constitutus est Dycker a priore generali vicarius generalis pro conventu Viennae, deinde etiam pro Austria, d. 21 martii 1637 : Dd 72.31v et 56v-58v. Cf. etiam adnotationem 124.

¹³⁷⁾ P. Ignatius Dycker saepe petiit, ut ab officio vicarii generalis absolveretur, id quod factum est anno 1640, cum visitator P. Georgius Gladich, prior brunnensis, viennensem communitatem visitavit : Dd 75.4v ; Dd 77.38r-39v. Cf. adnotationem 124.

nimirum pro singulari meo desiderio, ac maiore religionis Augustinianae ornamento, atque ad aliorum ordinum exempla, libera filiis, et professis austriacis in provincialem electio non queat dari, cum Austria ob conventuum paucitatem (neque enim plures quam tres formatos possidet) ¹³⁸), ad provinciam necdum sit evecta : quod tamen ad liberam provincialis, ac [44 r] simul definitorii totius electionem in omni religione monastica praerequiritur. Verum quo animi mei promptitudo ad omnem clementissimam voluntatem vestram obsequiosissime comparata, studiumque meum ergo res nostras austriacas evidentius pateret, R. Patrem Magistrum Ignatium Dicherum spectatae fidei, et integritatis virum in Austria Vicarii Generalis munere apud nostros laudabiliter functum, omniumque nostrarum rerum recte conscium, citra omnem moram diebus etiam canicularibus ad Caesaream Maiestatem Vestram una cum litteris meis Roma destinandum censui, qui et mentem meam viva voce plenius aperiret, et Sacrae Caesariae Maiestati Vestrae plenissimam dispositionem de persona Patris Joannis Hottschevar Labacensi Vicarii Generalis ad nostros in Austriam destinati meo nomine cum requisita reverentia offerret. Ut autem dictus P. Joannes Hottschevar quamquam austriacae ditionis religiosus, linguae germanicae congruenter peritus, atque in oeconomia promovenda industrius sub gratiosissimo beneplacito vestro ad suos remittendus erit, ita in eiusdem locum substituendus R. P. Joannes Estricius ¹³⁹), a doctrina, vitae integritate, moribus, et linguae

¹³⁸) Anno quo haec epistula scripta est, scil. 1641, tres conventus formati, seu conventus gaudentes omnibus communitatis iuribus, extabant, id est, viennensis, baadensis, corneoburgensis. Pruggensis anno sequenti, seu 1642, recuperatus est. RENNHOFFER, *Kl.* 498.

¹³⁹) P. Joannes Estricius, sicut Curtius, Dycker, de Rau, flander ex provincia coloniensi fuit. Cognomen vernaculum fuit Extrix. Natus Mechliniae d. 8 sept. 1602, ibidem professione anno 1621 emissa, breviter post ordinationem sacerdotalem missus est in conventum waldringensem ad illum reformandum. Tam bene hoc officio functus est ut a priore generali 21 iulii 1641 ex Flandria vocatus sit, ut in hac epistula 9 apparet, ad dirigendos conventus austriacos. Postquam Ferdinandus III eius nominationem approbavit tamquam commissarii Viennae et Austriae (Dd 77.57v-58v), causa nobis ignota videtur impedivisse, ne in Austriam veniret. In hoc casu, ut ex fine huius epistolae patet, debebat Dycker Viennae ut vicarius manere. De facto, d. 27 oct. eiusdem anni 1641, prior generalis rursus designavit Ignatium Dycker « pro interim » vicarium generalem, ut informationem iuridice sumeret contra P. Patritium de Rau, qui, iuxta verba prioris generalis, sibi « arrogaverat titulum et munus Rectoris Generalis Viennae et Austriae » (Dd 77.73r). Proxime sequens vicarius generalis pro Austria, anno 1642, fuit, ni fallimur, P. Nicolaus Donellanus, pro quo videsis Gavigan 294-296. Estricius videtur, ut supra diximus, in Belgio mansisse, ubi d. 3 aug. 1665 in urbe Antwerpia obiit.

nationalis peritia commendatissimus; atque a Patribus nostris austriacis ante etiam requisitus, quam clementissimae Maiestatis Vestrae benignitati summa animi submissione commendatum rogo; [44 v] simul obsequiosissime supplicans, ut Sacra Caesarea Maiestas Vestra praesentium exhibitori clementissimam audientiam impertiri, et sub pari clementissimo beneplacito eidem usque ad adventum alicuius Vicarii Generalis conventus nostros austriacos directuro caesaream suam benignitatem indulgere non dedignetur. Hanc singularem Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae clementiam apud omnipotentem Deum meis, ac meorum precibus et sacrificiis conabor quam religiosissime demereri. (*copia*, d. 20 iulii 1641)

10. Dd 80. LI, d. 8 iulii 1645. Patri Vicario Generali Austriae litteris ordinamus, quatenus apud Caesaream Maiestatem agat, quo decretum contra Patrem Magistrum de Rau per ipsum latum, revocare dignetur... ¹⁴⁰⁾.

LI, eodem die. Deinde Caesari litteras damus, secum precibus agentes, ut eundem Patrem Magistrum Fr. Patricium de Rau iubeat ab exilio reduci, videlicet :

Publicavit anno 1660 Antverpiae versionem flandricam vitae confratris S. Thomae de Villanova, quam anno 1588 hispanice edidit Valentiae Michael Salón, eiusdem ordinis : G. DE SANTIAGO VELA, *Ensayo de una biblioteca ibero-americana de la orden de San Agustín* 7, Escorial 1925, 75-80. Anno 1727 adhuc Gandavi extabat codex ms. eius versionis flandricae operis augustinani lusitani Thomae d'Andrade, *Trabalhos de Jesus*, quod Ulissipone 1602-1609 apparuit. Cf. N. DE TOMBEUR, *Provincia belgica ordinis F. F. Eremitarum S. Augustini*, Lovanii 1727, 116. Hodie in Bibliotheca Regali Bruxelensi extat alia versio ab eo facta, pro qua videsis A. ZUMKELLER, *Manuskripte von Werken der Autoren des Augustiner-Eremitenordens in mitteleuropäischen Bibliotheken*, Würzburg 1966, n° 969. Breves indicationes, non semper rectae, de vita Estricii etiam in *Biographie Nationale de Belgique*, 6, Bruxelles 1878, 716-717.

¹⁴⁰⁾ P. Patritius de Rau d. 4 febr. 1645 ab imperatore Ferdinando II e terris austriacis expulsus est : RENNHOFFER 197, adnotatio 4. Videtur Pater de Rau hanc expulsionem influxui novi vicarii generalis Nicolai Donellani praesertim attribuisse, qui d. 12 aug. 1645 ad priorem generalem Fulgentium Petrelli ex Vienna hispanice scripsit ad se defendendum et ad Patrem de Rau de pluribus rebus minus correctis inculpandum. In ARA, AA 36a. 689r-691v invenitur haec epistula originalis, quam alibi edemus. Ratio principalis expulsionis P. Magistri de Rau fuit series accusationum, quas confratres viennenses de eo, tamquam pacis perturbatore, coram imperatore fecerunt : cf. adnotationem 125 et haec verba prioris generalis, scribentis ad suum vicarium generalem viennensem, P. Nicolaum Donellanum : « Scimus nempe eos, qui P. Magistri Rau procurarunt exilium non habuisse zelum Dei, sed odium fratris novimus, et exulantis innocentiam et malevolorum versutias... » : Dd 80. LL-LII, d. 13 iunii 1645.

AUGUSTISSIME CAESAR :

Summos rerum Dominos multa quandoque latere, quae ulterius innotescunt, varii saepe confirmarunt eventus : id quod neque tantorum principum negligentiae, neque censetur adscribendum iniuriae, sed diffusis potius occupationum tumultibus ; praecipue vero, cum eam nonnulla praeseferunt imaginem, quae quo fallacior, eo ad fallendum promptior existit. Testis adhuc sum mei Vicarii Generalis Austriae ¹⁴¹⁾, tum quorundam fratrum austriacorum fratrum instantiae quae simulatae veritatis involucri protecta, ut Sua Caesarea Maiestas Magistrum F. Patricium Rau in exilium projiceret, obtinuit : cuius exilii causa tam ipse doleo propter praedicti Magistri Rau innocentiam apud Eminentissimum D. Cardinalem Pallotum suae augustinianae religionis protectorem satis superque probatam ¹⁴²⁾, quam propter religiosae perfectionis dispendium. Et proinde Maiestatem Suam Augustissimam cum fletu cordis, et mentis genua flexus obtestor, ut praedictas aemulationis machinas oblivione subvertat, et eundem Magistrum Patricium de exilio reduci iubeat ; virum proculdubio de religione augustiniana tam bene meritum quam iniuste per aemulos accusatum. Coeterum quia maxima, perpetuaque Suae Maiestatis in ordinem augustinianum beneficia confidentiam hanc meam provocarunt, pluribus tantae Maiestatis indulgentiam interpellare iam desino : [LIII] sed incessanter divinam bonitatem imploro, ut vitam suam nova gratiarum accessione semper accumulet, longissimeque perducatur, atque sic imperium adaugeat, uti profligatis impiorum conatibus, orbi christiano pacem in ecclesiae catholicae gloriam, et augustissimam Austriacae Prosapiae laudem restituere possis. Romae (*Copia* d. 8 iulii 1645)

11. Dd 84.85, mense iunio 1649 (Novus prior generalis, Philippus Vicecomes, seu Visconti, annuntiat imperatori Ferdinando III electionem suam)

SACRA CAESAREA MAIESTAS :

Austriacae Domus ea pietas est, ut omnium religionum excipiat

¹⁴¹⁾ Cf. adnotationem 149

¹⁴²⁾ In ARA, Bb 1, n° 367, d. 4 martii 1644 (sine paginatione in hac parte), videmus Patrem de Rau Romae degentem, ut iustitiam causae suae exponat Sacrae Congregationi pro episcopis et regularibus. De facto, Cardinalis Protector Joannes Baptista Pallotto, iudicavit eum innocentem esse : Dd 80.LI, d. 8 iulii 1645. Iuxta Schier (ÖNB 7372.7v), de Rau anno 1646 Romae obiit. Nihil hucusque inventum est in archivo provinciae belgicae augustinianae de hoc membro provinciae coloniensis, qui certe multos annos extra provinciam suam vixit.

foveatque professores, unde pari passu procedunt regnorum quas habet sibi subiectas ditiones, et religionum propagationes etiam si iis contineantur finibus intra quos oritur sol, caditque. Cumque augustiniana inter alias religio maxime ab hoc austriaco sole suscipiat beneficiorum lumina, sicut illi maxime addicta est cuius splendore incrementum suscepit; ita a me exigit, ut cum communi omnium voto sistam ad thronum Clementiae Vestrae, oblaturus novo instrumenti iure antiquam reverentiam, et devotionem, et cum in mea persona militiae nostrae novus sit dux nuncupatus ¹⁴³⁾, novo nunc adstodendum sacramento, ut Caesarea Maiestas Vestra armis adversus pietatis hostes mea quoque ferventium orationum arma iungere queam. Decet enim imperatoriam catholici nominis maiestatem, nedum temporalibus, sed spiritualibus quoque armis esse munitam. Cum enim, prima auspicia pugnandi contra haereticos ab uno praesertim Augustino manarint, quippe qui eos lingua calamoque subegerit, Augustinianorumque quoque partes, et iura sunt eosdem persequi ad salutem, et austriaco cingulo augustinianam zonam connectere. Benigne ergo Clementia Vestra excipiat sub duce novo veteranos milites, et praeter publica totius religionis vota, mea quoque quam humillima, tam ardentiora recognoscat. Interim cum meo religioso coetu exercituum Dominum pro Maiestate Vestra protectione cum meo ordine constituo (*Copia*).

12. Dd 84.368 v, d. 30 oct. 1649. Ob penuriam virorum, qui provinciam Stirocarinthiae pacifice regere valeant, visum fuit deputare in illius superiorem Patrem italem ¹⁴⁴⁾. Hinc supplices litteras Caesari damus.

Magna quidem mihi necessitas incumbit, Caesar augustissime, prospiciendi, ut provinciis omnibus curae meae commissis bene, ac salubriter in Domino provisum sit: facit tamen ingenita mihi erga Vestram Maiestatem Caesaream devotio, atque observantia, ut maiori prae caeteris sollicitudine eas provincias recte administratas esse

¹⁴³⁾ Pro electione eius, vide introductionem, n°3.

¹⁴⁴⁾ Recordamur ex introductione hanc provinciam Styro-Carinthiae anno 1649 quattuor tantum domos habuisse praeter (duos conventus generales, fluminensesu et labacensem), atque maiorem partem fratrum non germanos, sed croatas vel italos fuisse. In epistulis 1, 5, 6, 8, 9, supra editis, vidimus imperatorem Ferdinandum II anno 1636 voluntatem suam priori generali notam fecisse, ne superiores exteri in terras austriacas mitterentur. Quamvis responsum imperatoris ad hanc epistulam 12 non habeamus, scimus priorem provinciam Styro-Carinthiae anno 1650 electum non italum fuisse, sed potius P. Jordanum Wielandt, Styrum fürstenfeldensem: Dd 85, 47v-48r).

cupiam, quae imperii vestri finibus continentur. Ea propter cum in provincia Stiroparinthiae Rector Provincialis constituendus sit, neque habeat illa (prout referente Patre Magistro Donellano ¹⁴⁵), qui eam nuper visitavit, intellexi) viros, quibus id muneris tuto committi possit: supplex obsecro ut dignetur Vestra Caesarea Maiestas gratum habere, quod ex Italia quispiam eo delegetur, probitate, doctrina, ac pietatis zelo instructus qui cum Vicarii Generalis titulo illam excolendam, exornandamque, suscipiat. Hoc si Pater Donellanus a Vestra Caesarea Maiestate [369 r] postulaverit, humiliter rogo, ut benignas ei aures inclinare, religionemque meam caesareo suo favore complecti, protegere, et ampliare non gravetur. Ita Deus optimus maximus Vestram protegere, novisque quotidie virtutis, et gloriae incrementis adaugeat: Sic ex animo voveo (*Copia*).

13. Dd 84.469, d. 31 ianuarii 1650. Rogamus Sacram Caesaream Maiestatem, ut pro sua velit benignitate Sanctissimo Domino Nostro commendare Patrem Magistrum Donellanum ¹⁴⁶).

Si minus mihi nota esset, Augustissime Caesar, Sacrae Maiestatis Vestrae benignitas, atque in probos omnes mirifica singularisque benevolentia, et animi propensio, aut si minus ipsimet Sacrae Maiestati Vestrae perspectae essent Patris Nicolai Donellani dotes, laborandum utique mihi non mediocriter foret, tum ut ad Augustissimam Maiestatem Vestram aditum mihi pararem, tum ut Patrem praefatum dignis titulis eidem commendarem. Nunc autem cum Sacra Maiestas Vestra

¹⁴⁵) P. Nicolaus Donellanus, imperatori Ferdinando III valde gratus, hanc provinciam anno 1648 mensibus augusto-septembri visitavit. Cf. adnotationem 140 et Gavigan 296, adnot. 9, ubi autem annus 1649 falso datur.

¹⁴⁶) Non solum ad imperatorem sed ad Innocentium X quoque scripsit prior generalis de hac re: Dd 84.466, d. 31 ian. 1650. Hic honor autem P. Nicolao numquam collatus est, quamquam ab imperatore anno 1655 consiliarius intimus factus est. Alius confrater hibernus Viennae degens, Marcus Forstall, anno 1676 nominatus est ad sedem kildariensem in Hibernia. Cf. Gavigan 295-301. Haec verba Nuntii Apostolici viennensis nobis monstrant ad quam sedem P. Nicolaus proponeretur, atque quanti aestimaretur ab omnibus: « Perchè presento, che queste Maestà con loro lettere favoriscono il Pre. Mro. Nicolò Donellano Agostiniano Hibernese, acciò sia provisto del Vescovato Elphinense nell' Arcivescovato Trinense nella provincia di Conasia in Hibernia, perciò mi è parso bene, come altre volte hò fatto, di significare a V. Eminenza che questo Pre. è un soggetto molto degno, molto habile, e molto accetto in questa Corte. Ciò dico per obbligo solamente del mio uffitio, e per rendere il dovuto testimonio alla verità, rimettendomi nel resto alla somma prudenza di Nro. Sre. et all'Eminenza Vostra... », Archivio Vaticano, Nunziatura di Germania 149.64r, Viennae, d. 25 febr. 1651, Nuntius Camillus di Melzi ad Cardinalem Astalli. Pro hac dioecesi, vulgo Elphin, cf. HCMRA 4, Monasterii 1935, 182.

pro sua benignitate omnibus se facilem pro bono opere non dedignetur, et suapte propensione in bonorum omnium promotionem feratur, et eiusdem Patris Donellani merita sat superque habeat explorata; reliquum est ut Sacrae Maiestatis Vestrae pedibus provolutus humiliter supplicem, quatenus virum de christiana religione benemeritum Suae Sanctitati commendare dignetur, ut in nativo suo Hiberniae solo, ubi tum alias ipse, tum alii quam plurimi ex ordinis nostri fratribus intuenda, propagandaque fide graviter et strenue laborant, episcopatum aliquem obtinere possit. [470] Spero enim fore, ut si eam dignitatem assequutus fuerit, ita illam gesturus sit, ut neque Sanctissimum Dominum suae promotionis, neque Sacram Maiestatem Vestram suae commendationis paeniteat. Deus optimus maximus Sacram Maiestatem Vestram conservet, novisque in dies gratiarum cumulis adaugeat (*Copia*).

14. Dd 85.132 v, d. 8 dec. 1650. Recepimus litteras Sacrae Caesareae Maiestatis, et sunt sequentes :

extra : Honorabili, devoto, sincere Nobis dilecto P. Philippo Vicecomiti, ordinis Erem. S. Augustini Priori Generali.

intus : Ferdinandus Tertius, Dei gratia electus Romanorum imperator, semper Augustus, ac Hungariae et Bohemiae Rex.

Honorabilis devote, sincere nobis dilecte: quas ad Nos in commendationem P. Nicolai a S. Angelo ¹⁴⁷⁾ Provincialis Bohemiae, et pro resti-

¹⁴⁷⁾ P. Nicolaus a S. Angelo Spornazzati, e provincia Lombardiae, bonum exemplum est illorum qui, paenitentia pro delictis iuventutis facta, optimum servitium religioni praestiterunt. D. 1 apr. 1626 liberatus a triremibus, in quibus per triennium laboraverat ad expiandum furtum anno 1621 in suo conventuo astensi perpetratum (Cm 8423.51 et Dd 77.49rv), missus est in Bohemiam, ubi mense oct. 1640 electus est in priorem provincialem, postquam bene per plures annos conventum pivoniensem (germanice Stockau) ut prior rexit. (Pro hoc conventu vide B. BRAND, *Summarium historiae nostri sacri ordinis in Bohemia*, in AA 3 (1909-1910) 371, et K. ELM, *Die Bulle « Ea quae iudicio » Clemens' IV. 29. viii. 1266*, Lovanii 1966, 61-63.) Ad cautelam datum est P. Nicolao breve pontificium in eius favorem, quo ab omnibus irregularitatibus absolutus est. Cum anno 1650 rursum in priorem provincialem Bohemiae electus esset (Dd 84.47r-48r, et 58rv), et imperator a priore generali gratiam magisterii pro eo in hac epistula postulasset, d. 20 eiusdem anni 1650 magister a priore generali factus est (ibid. 139v). Imperatoribus Ferdinando III et Leopoldo I valde placebat operibus reformatoriis in pluribus conventibus. Die 16 iunii 1656 vicarius generalis conventus fluminensis factus (Dd 90.36rv; Dd 91.176r; Dd 92.123r), meruit ex parte imperatoris Leopoldi anno 1660 magnas laudes, ut apparebit in epistula 29, quam infra edemus. Anno 1662 prior fürstenfeldensis factus, obiit Graecii d. 24 aug. 1664 : ÖNB 8466.104rv; ÖNB 10214p.27v.

tutione conventus S. Benignae in dicto nostro regno siti ¹⁴⁸), nuper dedistis litteras, ex Nobis humiliter relatae (!), et quae dicti conventus causa praefatus Pater detulit pro ulteriori informatione remissae, super quibus Nos ultra pro congruo benigne resolvere et Sacram Religionem Augustinianam datis occasionibus clementer protegere non intermitteremus. Et quia nominatus P. Provincialis inter alia pro obtinendo gradu magisterii Nos humiliter implorat, eius petitionem hisce annectere, et quantum status ordinis patitur, vicissim recommendare volumus ¹⁴⁹). Vobis caeteroquing ratiam nostram caesaream, et regiam promittentes. Datae in civitate nostra Vienna d. 4 a. mensis novembris, anno 1650, regnorum nostrorum Romani 14°., Hungarici 25°., Bohemiae 23°. FERDINANDUS (*Copia*).

15. Aa 36 a. 379 r, d. 1 aug. 1652 (Ferdinandus III prohibet Patrem Franciscum Barbabella ne sine expressa licentia coenobia austriaca augustiniana visitet)

FERDINANDO il terzo, per l'Iddio gratia, Eletto Imperator de Romani in ogni tempo Augumentator del Imperio ^{149a}).

¹⁴⁸) Conventus S. Benignae, etiam monasterium insulanum vocatus, breviter descriptus est a P. SLADEK, *Die Augustiner in Böhmen*, in *St. Augustin* 430-1930, Würzburg 1930, 219-220. Insulanum appellabatur quidem propter locationem, S. Benignae autem, quia credebatur habere reliquias unius ex sociabus S. Ursulae quae hoc nomen habebat. Cf. etiam Elm, op cit. 59-61.

¹⁴⁹) Tales recommendationes fuerunt saepe vexatoriae pro prioribus generalibus, qui volebant reservare titulum magisterii pro iis tantum, qui examina praescripta vel alia requisita perfecissent. Cf. epistulas 54 et 55, infra editas. Aliquando ipsi Summi Pontifices gratis concesserunt magisterium illis, qui vel concionibus vel operibus sese distinxissent. Cf. Archivio Vaticano, Segr. Brev. 399.301, ubi Paulus V d. 9 sept. 1605 creavit magistrum in theologia augustinianum Felicem Milensium, nullo examine praevio. Publice gratias ago P. Carolo Alonso, qui perhumaniter me de hac re certiore fecit. Pro toto cursu studiorum qui ad magisterium ordinario duxit, cf. E. YPMA, *La formation des professeurs chez les ermites de S. Augustin de 1256 à 1354*, Paris 1954; et ROTH 136-177.

^{149a}) Hanc epistulam publicamus, etiamsi non ad priorem generalem, sed ad unum ex subditis eius directa est. Habet enim intimam connectionem cum epistulis 16, 17, 18. Ex epistula 16 patet hanc epistulam directam esse ad P. Franciscum Barbabella, auximanum, provinciae Marchiae Anconitanae. Licentia, hic denegata, postea concessa est, ut videbimus in epistula 18 infra. Visitator Barbabella, de cuius vita anteriore fere nil scimus, sese personam maxime ingratam patribus graecensibus fecit, ita ut d. 20 maii 1653 epistulam fortissimam ad priorem generalem contra eum scripserint, quae hodie in ARA, Aa 36a.36r-39v in textu originali conservatur. Prior provincialis Austriae, Alphonsus Staimos (pro quo videsis adnotationem 113) d. 17 martii eiusdem anni ex Ratisbona scripsit ad priorem generalem contra Barbabella epistulam, quae ibid. 356 in textu originali invenitur. Mala augebantur pro Barbabella per epistulam ad priorem generalem a praelato brunensi Georgio Gladich d. 10 ian. 1653 scriptam, quae etiam videri potest in ARA, Aa 36.435r-436r.

Honesto devoto. Noi habbiamo da diverse informattoni havuto come tù sii stato spedito dal tuo Padre Generale di Roma à visitar i conventi del tuo ordine ¹⁵⁰⁾, che esistono nelli nostri hereditarii paesi del principato del' Austria Inferiore, et principalmente habbi havuto l'ingresso di visita nel convento di Sto. Vito di Fiume ¹⁵¹⁾, è perche à te come estraneo, non è conveniente, che tù ti intrometta, senza il Nostro Gratoso consenso, come Re et Prencipe del Paese in simili funtionì, et perche ancho intendiamo di non lassar preiudicar, com' effettivamente lasceremo con simil'atti alle raggioni del Nostro Principato del Paese succendo.

Che per ciò è il Nostro sincero, et espresso comandamento con questa in te, che tù dal accenata cominciata visitatione, ti debbi astenere ad ulterior resolutione ¹⁵²⁾, et contro questo Nostro mandato di prohibitione, non ti debbi opponere, poiche sopra di ciò, è il Nostro Gratoso comandamento è volontà. Graz, il primo Agosto 1652 (*Copia*).

16. Dd 87.236, d. 29 oct. 1652. Sacrae Caesareae Maiestati de visitatore a nobis in Styrocarinthiam misso ¹⁵³⁾, et de unione duarum provinciarum in unam hoc damus responsum :

Acceptis ab Eminentissimo Domino Cardinale Columna Sacrae Maiestatis Vestrae litteris, quibus mentem suam circa missum a me in Styriam visitatorem, fratresque ibidem commorantes benigne dignata est aperire, ego pro singulari erga Sacram Caesaream Vestram [Maestatem] cultu atque observantia, praefatum Patrem Visitatorem ex mero alias Dei et ordinis zelo, sine incommodo, expensisque eo destina-

¹⁵⁰⁾ In praxi hoc significat monasteria provinciae Styro-Carinthiae, seu graecense, fürstenfeldense, muttenses gentiforense, quae anno 1653 cum provincia austriaca unita sunt; praeterea conventum generalem fluminensem. Cf. adnotationem 151.

¹⁵¹⁾ Flumen, seu Fiume, saepe appellatur germanice St. Veit an der Flaum, id quod aliquot scriptores in errorem duxit, ita ut assererent hunc conventum alium esse a conventu fluminensi; cf. RENNHOFFER, *Kl.* 529-530. Haec autem epistula, una cum tota historia visitationis a P. Barbabella factae, ne loquamur de aliis probationibus nondum editis, probat conventum S. Viti de Flumine eundem esse ac conventum fluminensem.

¹⁵²⁾ Anno 1652, versus finem anni, haec licentia data est; cf. Dd 87.287, d. 8 ian. 1653. Visitatio facta est tempore verno et aestivo eiusdem anni : Aa 36a.354 v.

¹⁵³⁾ Cf. epistolam 15. Duae adnotationes in registris prioris generalis monstrant eum conatum esse imperatorem placare, antequam hanc misit epistolam; Dd 87.214 et 217.

tum, illico revocavi : atque a feriendis excommunicationis telo ¹⁵⁴) (quod unicum mihi supererat tuendae disciplinae remedium) contumacibus abstinui ; certa nimirum spe de pietate, atque aequitate Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae concepta quod ad retundendam eorum rebellionem et pervicaciam opem mihi sit efficacissimam praestitura. Patrem etiam Antonium Santacrucium ¹⁵⁵ alio [237] amandavi, licet ea sit istis in locis fratrum penuria, ut difficile admodum queat inveniri, qui in eius locum surrogetur. Neque vero distulissem conventum Graeciensem, et Furstenfeldiensem austriacae provinciae annectere, nisi credidissem id Sacrae Caesareae Maiestati Vestrae fortassis minus gratum fore ¹⁵⁶), si dignata fuerit perpendere, quod iis ex Styrocarinthiae provincia sublatis, ipsam quoque provinciam tollere necesse sit, quippe quae non sit habitura competentem numerum conventuum, ut provinciam constituat : adeoque minuetur numerus vocalium qui pro natione germanica solent ad comitia, sive capitula generalia con-

¹⁵⁴) Haec arma nimia cum frequentia volebat adhibere visitator Barbabella, ut apparet ex epistulis supra in adnotatione 149 citatis. Hoc imperatori valde displicebat, ita ut prior generalis ipse modo suaviore procederet, tractans cum subditis austriacis, qui facile questus suos de talibus rebus ad imperatorem referebant. Cf. epistolam 17.

¹⁵⁵) P. Antonius a Sancta Cruce Rulich unus ex scandalosissimis etiam inter fluminenses fuit, id quod multum dicit. Apparet d. 24 oct. 1642 ut prior fluminensis : ÖNB 7236.IV. 133 r. Anno 1648 visitator Nicolaus Donellan de eius scandalis ad priorem generalem scripsit : Dd 83.164v-165r. Ipse Regens Studiorum conventus viennensis, Joseph Sabbatini seu Ravennas, petiit anno sequenti ab imperatore ut e provincia Styro-Carinthiae P. Antonius amoveretur « propter rationes quas iam novit imperator » : Wiener Hofkammerarchiv, N.O. Herrschaftsakten, Fasz. W61B/2, f. 298. Iam d. 20 apr. 1647, prior generalis Fulgentius Petrelli institit ut puniretur : Dd 82.I.148v-149v. Die 2 sept. 1651 amotus est ex conventu fluminensi propter stuprum cum sacrilegio anno 1645-1646 commissum. Eodem tempore a priore generali iussus est prior provincialis Styro-Carinthiae, P. Jordanus Wieland eum punire et in regionem longinquam mittere : Dd 86.89v-90r. Anno sequenti, idem prior provincialis eum accusavit de male administratis pecuniis, cum prior esset Fürstenfeldii : ibid. 214v-215r, d. 23 maii 1652. Die 25 oct. eiusdem anni permissus est P. Antonius in aliam ordinis provinciam ire : Dd 87.231. Tamen non multo post revertit, atque tam temerarii erant fluminenses, ut ipse prior generalis Vicecomes d. 28 iunii 1654 coactus sit suspendere eius electionem in priorem fluminensem, explicans quomodo imperator gravissime hoc tulisset, et constituens vicarium conventus P. Laurentium (Tomich) fluminensem : Dd 88.145-146. D. 5 aug. 1657 formaliter permisit eum prior generalis redire in provinciam Austriae : Dd 92.48 r. Obiit P. Antonius, ut videtur, ante annum 1669, cum conventus fluminensis definitive incorporatus est in provinciam austriacam sicut caeteri huius provinciae conventus. Non enim apparet in necrologio, quod hoc anno incipit : ÖNB 10214P.29.

¹⁵⁶) De facto, imperator mense februario, ut videtur, anni 1653, sicut in epistula 19 videbimus, significavit priori generali se omnino velle unionem monasteriorum provinciae Styro-Carinthiae cum provincia Austriae.

venire. Quibus attentis, si nihilominus Sacra Caesarea Maiestas Vestra in eadem sententia persistat, parebo libens; ¹⁵⁷⁾ mihi siquidem propositum est omnes Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae nutus revereri, cui post partam in terris de utrisque hostibus victoriam aeternos in coelis triumphos opto, voveoque (*Copia*).

17. Ibid. 237, Eodem die. Pro supra narratis damus litteras Reverendissimo Patri Sacrae Caesareae Maiestatis Confessario ¹⁵⁸⁾:

Ad Reverendissimae Paternitatis Vestrae patrocinium, tamquam ad anchoram mihi alias salutarem, citius confugissem, si scopulum, in quem innocens potius, quam imprudens impegi praevidere potuissem. Destinaveram non sine sumptu atque incommodo visitatorem ¹⁵⁹⁾ in provinciam Styriae prorsus necessarium, supplicaveramque Suae Caesareae Maiestati per litteras, quas ei porrexit Pater Provincialis Bohemiae ¹⁶⁰⁾, ut gratum id ratumque habere dignaretur: rogato insuper Illustrissimo Domino Nuntio Apostolico ¹⁶¹⁾, ut officia quoque sua eundem in finem interponeret. Contigit autem ut dictus visitator prospero usus vento prius pervenerit, quam aut dictae litterae redditae, aut officia praefata fuissent interposita, adeoque patentales suas litteras, de Sacrae Caesareae Maiestatis consensu minime adhuc securus

¹⁵⁷⁾ Unita est provincia Styro-Carinthiae cum provincia austriaca per capitulum commune Graecii mensibus maio-iunio 1652 celebratum, quod prior generalis d. 2 aug. confirmavit: Dd 88.80-88.

¹⁵⁸⁾ Confessor imperatoris hoc tempore fuit P. Joannes Gans, S.J. Herbipoli in Germania anno 1591 natus. Docebat philosophiam, theologiam, mathematica antequam conciones publicas habere coepit. Cum confessor Ferdinandi III esset, imperator d. 18 maii 1647 iusiurandum in manibus episcopi viennensis fecit ad defendendam doctrinam Immaculae Conceptionis: vid. Archivio Vaticano, Nunziatura di Germania 144.148r; formula iurisiurandi, ibid. 402r. Haec doctrina per imperatorem terris austriacis imposita est. Viennae obiit P. Gans d. 11 martii 1662, relinquens octo opera, pro quibus cf. C. Sommervogel, Bibliothèque de la Compagnie de Jesus 3, Bruxelles-Paris 1902, 1183-1184, ubi autem Ferdinandus III bis falso appellatur Ferdinandus IV. *Copia* epistolae quam scripsit P. Gans ad priorem generalem occasione visitationis P. Nicolai Donellan in provincia Styro-Carinthiae d. 21 nov. 1648, invenitur in Dd 83.166r-167r. Valde laudat P. Nicolaum Donellan in hac epistula, exprimitque suam benevolentiam erga ordinem augustinianum.

¹⁵⁹⁾ Scil. P. Franciscum Barbabella, pro quo cf. epistulas 15 et 16, cum adnotatione 149.

¹⁶⁰⁾ Prior provincialis Bohemiae hoc tempore fuit P. Nicolaus Spornazzati, de quo locuti sumus in adnotatione 147.

¹⁶¹⁾ Nuntius Apostolicus ad imperatorem, qui inde ab hoc anno 1652 usque ad annum 1657 Viennae resedit, fuit Scipio Pannochieschi. Cf. L. Karttunen, Les nonciatures apostoliques permanentes de 1650 à 1800, Genève 1912, ad annum.

publicarit. Hinc offensus Caesar de provincia eum excedere iussit, vetuitque ne ullis censuris aut poenis in dictae provinciae patres animadver-[238]terem, quos tamen refractarios ac rebelles pridem expertus sum, et omnium maxime provincialem ¹⁶²⁾, cuius electionem alias invalidam mea auctoritate firmavi, ut ille hanc mihi gratiam rependeret; neque enim dubito quin totius huius strophae auctor ipse sit. Quare Reverendissimam Paternitatem Vestram enixe rogo, ac per viscera Christi Jesu obtestor, ut prostratae per contumaciam rebellium innocentiae subveniat, agatque apud Sacram Caesaream Maiestatem quatenus traditam mihi a Deo potestatem, qua ad aedificationem, et non ad destructionem uti intendo proteri non permittat, alias de ordine nostro istis in partibus actum esset ¹⁶³⁾.

Insinuavit praeterea Caesar cupere se, ut Graeciensis, et Furstenfeldensis conventus Austriacae Provinciae uniantur: quod equidem incunctanter facturus sum, si perpensis eiusmodi unionis momentis in sententia perseveret. Ea autem sunt, quod provincia Styrocarinthiae duobus hisce conventibus orbata, tota dissiliet, amittetque ius mittendi vocales ad comitia generalia, cum manifesta imminutione suffragiorum nationis germanicae: quippe quae non sit habitura competentem numerum conventuum ut provinciam constituat: unde conventus reliqui vicinioribus provinciis debebunt uniri. Nutibus tamen Sacrae Caesareae Maiestatis in hoc non minus, quam in aliis omnibus parebo, libens, statim atque de eis factus fuero certior. Deus optimus maximus illam simulque Reverendissimam Paternitatem Vestram aeternum sospitet beetque (*Copia*).

¹⁶²⁾ Inde ab anno 1650 fuit prior provincialis Styro-Carinthiae P. Jordanus Wielandt, electus in capitulo provinciali illius anni. Aliqui patres autem negabant electionem eius validam fuisse, utpote qui 6 tantum ex 13 suffragiis retulisset. P. Laurentius (Tomich) fluminensis igitur Romam cum socio profectus est, ut electionem impugnaret. Postea tamen cum P. Laurentius liti renuntiavisset, prior generalis acta capitularia confirmando, P. Jordanum ut priorem provincialem ab omnibus acceptum recognovit: Dd 85. 47v-48r. Unione provinciae Styro-Carinthiae anno 1653 cum provincia Austriae facta, P. Jordanus factus est prior fürstenfeldensis, ubi anno 1657 obiit: ÖNB 10214^v.29 r.

¹⁶³⁾ Imperator placatus dedit consensum, ut apparet ex Dd 87.287, d. 8 ian. 1653, ubi dicitur: « Recepimus litteras a P. Provinciali Bohemiae, significantes nobis Sacram Caesaream Maiestatem dedisse assensum, et decretum, quo Pater Baccalaureus, fr. Franciscus Barbabella Auximanus, posset libere visitare provinciam Styrocarinthiae, a quo munere obeundo impeditus furat ingenio, et opera Provincialis huius provinciae, aliisque contumacibus ».

18. Dd 87.333, d. 1 martii 1653. Recipimus sequentes litteras a Sacra Caesarea Maiestate.

extra : Honorabili, religioso, devoto Nobis dilecto Patri Philippo Visconti ordinis Eremitarum S. Augustini Generali, Romam.

intus : Ferdinandus Tertius, divina favente clementia electus Romanorum imperator semper Augustus.

Honorabilis, religiose, Nobis dilecte : Percepimus ex iteratis vestris, quid circa visitationem Patri Barbabellae commissam, necnon unionem monasteriorum ordinis vestri in Styria, Carinthia, et Carniola cum provincia Austriae; atque etiam de repetitione Patris Antonii de S. Cruce uberius ad nos perscripsistis.

Quorum quidem intuitu Patri Barbabellae licentiam dedimus ¹⁶⁴⁾, ut dictam visitationem eo locorum prosequi valeat, ita tamen ut illam quamprimum finiat, eaque finita reditum paret, et ex provinciis nostris recedat.

* [334] Quod ad unionem spectat, omnino volumus ea quantocius inchoetur, et omnia monasteria ordinis in Styria, Carinthia, et Carniola sita, excepto solum conventu fluminensi, in provinciam Austriae incorporentur ¹⁶⁵⁾.

¹⁶⁴⁾ Postquam imperator prohibitionem revocavit, Excelsum Regimen Interioris Austriae, Graecii d. 14 ian. 1653 dedit P. Francisco Barbabella licentiam visitandae provinciae Styro-Carinthiae : ÖNB 8236.41 v.

¹⁶⁵⁾ Quae hic ab imperatore dicuntur omnino coincidunt cum epistula, quam prior provincialis Austriae P. Alphonsus Staimos Viennae d. 26 oct. 1652 ad priorem generalem scripsit, conservatam in ARA, Aa 36a.672r-674v, in qua haec notabilia habet : ipse prior provincialis debet auctoritatem habere etiam in conventu generali viennensi, secus enim maior pars provinciae priori provinciali non subest — sunt enim in conventu viennensi 37 religiosi, dum in caeteris tribus monasteriis provinciae austriacae 20 tantum religiosi sut, scil. 4 in conventu pruggensi, 6 in corneoburgensi, 10 in baadensi. Etiam hic numerus totalis 57 religiosorum, inquit, parvus est. Uniendae sunt igitur provinciae Austriae et Styro-Carinthiae, in qua tantummodo 34 religiosi sunt, quorum 8 laici. Ex his 34, 13 sunt in coenobio graecensi, 7 in fürstenfeldensi, 12 in fluminensi. In utroque autem monasteriorum muttensis et gentiforensis est unus tantum religiosus ! Conventus labacensis non memoratur hic a Staimos, quia generalis erat, sub « perpetuo priore » Joanne Hozhevar (pro qua videsis adnotationem 133), qui his annis nolebat plenam unionem huius coenobii cum provincia, postea autem accepit, ut imperatori Leopoldo pareret, ut in epistula 49 videbimus. Quoad conventum flumiensem, P. Staimos volebat ut maneret tamquam conventus generalis extra provinciam, metuens ne haberet malum influxum in alios conventus. Praecise haec omnia, ab imperatore Ferdinando III hoc anno proposita, a priore generali acceptata sunt. Annis posterioribus, per voluntatem imperatoris Leopoldi, etiam conventus fluminensis et labacensis provinciae austriacae incorporati sunt, ut in epistulis ex annis 1655-1670 videbimus.

Gratum preterea habemus, quod Patrem Antonium de S. Cruce revocare intendatis ¹⁶⁶), quod pariter executioni quantocius demandatum illumque nulla interposita mora ex omnibus provinciis, et ditionibus nostris evocatum cupimus; secus enim ipsum, ex iisdem ditionibus nostris propria auctoritate, et facto absque ulteriori indulgentia eiici curabimus, cum virum hunc plenum scandalorum, malorumque morum, et vitae esse fide digne intelligamus. Non dubitantes fore quin menti, expectationique nostrae sitis satisfacturi. Vobis de reliquo, totique ordinis vestri coetui, benignissime propensi manentes. Datum in nostra, et Sacri Romani Imperii Civitate Ratisbonae, die 3 a. februarii, anno Domini 1653, regnorum nostrorum Romani decimo septimo, Ungarici vigesimo octavo, et Bohemici vigesimo sexto ¹⁶⁷). FERDINANDUS (*Copia*).

19. Dd 87.337, eodem die (d. martii 1653) Eamden unionem significamus Caesari illam optanti et postulanti :

Acceptis Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae litteris, quibus dignata est mentem suam circa unionem provinciae Styro-Carinthiae cum Austriaca mihi insinuare, illico unionis litteras expedivi ¹⁶⁸), mandatumque de emittendo inde P. Antonio iteravi, paratus ad alium omnem Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae nutum, cui animi debita submissione cultum, observantiamque defero, et aeternos voveo triumphos ¹⁶⁹). (*Copia*)

¹⁶⁶) Vide adnotationem 155.

¹⁶⁷) Eodem die quo accepit epistolam 18 ab imperatore, id est, d. 1 martii 1653, prior generalis univit duas provincias Austriae et Styro-Carinthiae, in unam novam, nomine Austriae nuncupandam, inter alias, has offerens rationes : ipse imperator hanc unionem vult; observantia regularis potest melius in una maiore provincia promoveri; in maiore conventuum numero, aliquorum indigentiae potest abundantia aliorum subvenire; dignitas provinciae augustinianae Austriae, in qua est imperii sedes, sic augetur. Suppressit ergo provinciam Styro-Carinthiae, eiusque conventus provinciae austriacae incorporavit fluminensi excepto. Pro conventu labacensi, cf. adnotationem 219. Prior provincialis Austriae debebat ab omnibus fratribus duarum provinciarum ut caput legitimum recognosci, dum fratres fluminenses directe priori generali subditi manebant. Cf. Dd 87.334-336.

¹⁶⁸) Dies 1 martii 1653 in registro prioris generalis notatus est pro hac epistula et pro decreto unionis duarum provinciarum Austriae et Styro-Carinthiae in unam. Textus originalis autem (hodie perditus ?) diem 23 febr. habebat, ut legimus in ÖNB 8236.41v.

¹⁶⁹) Praeterea, d. 8 martii imperavit prior generalis ut capitulum provinciale pro nova provincia Austriae celebraretur, in qua anterior prior provincialis Styro-Carinthiae eiusque diffinitores vocem habere debebant : Db 87.338.

20. Cc 16.126 r, d. 21 apr. 1653. (Imperator Ferdinandus III a priore generali Vicecomite postulat ut excommunicationes a visitatore Barbabella in provincia Styro-Carinthiae fulminatae annullentur, ac poenae necessariae potius a priore provinciali Austriae, quacum Styro-Carinthia nunc unita est, infligantur).

FERDINANDUS tertius, divina favente clementia electus Romanorum imperator semper Augustus.

Honorabilis, religiose, devote Nobis dilecte. Ad Nos relatum est, Patrem Barbabellam, nuper visitatorem ordinis in provincia Styro-Carinthiae, patribus Georgio Turner et Joanni Parklin, sub poena rebellionis et excommunicationis iniunxisse, ut se intra bimestre, Romam conferrent ¹⁷⁰). Qui vero modus, cum in provinciis nostris insolitus sit, ipsisque etiam ordinis fratribus molestus accidat, ac praeterea, si quid culpa, de quo tamen nondum constat, praedicti patres comisissent, id per provincialem loci, maxime cum interim conventus Styriae, Carinthiae et Carniolae ¹⁷¹) provinciae Austriae uniti fuerint, facile corrigi queat, ideoque ipsos patres e provincia cum dispendio evocare necessum non sit. Idcirco a Vobis benignissime petimus, velitis sive per Vos sive per dictum visitatorem, comminationem poenae excommunicationis penitus annullare, irritamque reddere, nec eiusmodi rigores in fratres dictae provinciae fulminare facere, sed correctionem dictorum patrum provinciali loci committere, qui in eos, casu quo deliquissent, pro cupae qualitate animadvertere optime noverit. Quod a Vestra in Nos observantia et attestata saepius animi

¹⁷⁰) Cf. Dd 88.86 v, d. 2 aug. 1653, ubi apparet quomodo hi duo patres a P. Barbabella excommunicati sint ante unionem Styro-Carinthiae cum provincia Austriae. Idem visitator Barbabella excommunicaverat etiam Patres Joannem Simonem Tudorevich, Gulielmum Stemperger, Jordanum Wielandt, quine eis tamen imperaret ut Romam se conferrent. Omnes a priore generali per priorem provincialem Austriae, Alphonsum Staimos iuxta voluntatem imperatoris absoluti sunt. Pro P. Georgio Turner, iam scriptum curriculum vitae : cf. Gavigan, Assist. 283, adnot. 51. Mortuus est nondum senex. Fürstenfeldii, d. 24 maii 1675 : ÖNB 10214p.28r P. Joannes Parklin saltem inde ab anno 1650 diffinitor Styro-Carinthiae in capitulo provinciali novae provinciae Austriae Graecii mense iunio 1653 propositus est, non autem electus, ad prioratum gentiforensem : ÖNB 8466.36v ; Dd 85.47v-48r. Quia d. 25 apr. 1661 Brunae partem habuit in electione novi praelati, videtur per aliquot annos hic habitasse : Janetschek 291. Iterum apparet in conventu graecensi d. 18 apr. 1674, ubi obiit d. 20 ian. 1677 : ÖNB 8466.182r ; ÖNB 10214p.27v.

¹⁷¹) Hoc recte dicitur pro Carniola quoque, ubi augustiniani duos conventus habebant, scil. fluminensem et labacensem, quorum alter anno 1653 provinciae incorporatus est.

promptitudine omnino exspectamus, [126 v] praesertim cum Vos iam antea requisiverimus, ne in fratres illorum locorum, eo quod Patrem Barbabellam ad exercitium visitationis, ex nostro mandato tunc non admiserint ¹⁷²⁾, ulla censura aut excommunicatione experiri velitis. Quod affectus nostri in Vos, totumque ordinem vestrum significatione reponemus. Datum in nostra et Sacri Imperii Civitate Ratisbonae die vigesima prima Aprilis, anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo tertio, Regnorum nostrorum Romani decimo septimo Ungarici vigesimo octavo et Bohemici vigesimo sexto. FERDINANDUS (*Textus originalis*).

21. Dd 88.119, d. 5 iulii 1653. Congratulamur electo Romanorum Regi : ¹⁷³⁾

In publica, Serenissime Rex, orbis christiani, de assumpta ad Romani Regni solium Serenissima Vestra Maiestate merito exultantis laetitia, et gratulatione, eo mihi gaudendum uberius, gratulandumque sentio, quo pluribus, ferventioribusque votis et precibus, ab eo per quem reges regnant efflagitabam, ut quem indole, omnibusque animi dotibus Romanorum Rege, futuroque Caesare dignis adornarat, eumdem quantocius regno praeficeret, faceretque electorum suffragia in eum maxime concordare, in quem constabat virtutum regiarum chorum, consensu mirabili convenisse. Benignus hisce meis bonorumque omnium votis annuit Deus : ipsi sint laudes, ipseque speratum ab hac electione fructum esse iubeat, uberem simul, et diuturnum, ut per temporales triumphos, Serenissima Vestra Maiestas ad caelestes, et aeternos aditum inveniat. Haec erunt deinceps mea, totiusque augustiniani ordinis curae meae commissi (quem praevio cultu, debitaque observantia, Serenissimae Maiestatis Vestrae benevolentiae commendando), vota praecipua. (*Copia*).

22. Ibidem, Responsum

extra : Honorabili, religioso devoto, Nobis dilecto Philippo Vicecomiti, ordinis S. Augustini Generali.

¹⁷²⁾ Cf. epistolam 15, qua Ferdinandus III pro tempore prohibuit visitationem P. Francisci Barbabella in provincia Styro-Carinthiae.

¹⁷³⁾ Ferdinandus IV, filius Ferdinandi III, destinatus ad imperium, hoc anno d. 24 maii Augustae Vindelicorum in Regem Romanorum electus, anno sequenti obiit, locum relinquens pro fratre iuniore Leopoldo Ignatio, qui anno 1658, mortuo iam patre, factus est imperator. Vide introductionem, n° 9, et HANTSCH 2.22.

Intus : Honorabilis, religiose, devote, Nobis dilecte : Magno animi solatio litteras vestra accepimus, quibus de foeliciter in Nos devoluta Romanorum Regis electione Nobis congratulamini. Faxit Deus ter optimus maximus, cui pro tanta clementia dignas rependius gratias, [120] ut suo assistente auxilio, secundi plurimi exinde pro totius Christianitatis, Sanctaeque Ecclesiae Catholicae beneficio, et incremento, enascantur successus, quos accedentibus praesertim vestris, ordinisque vestri piis suffragiis, a Divina Bonitate prosperos speramus consequuturos, ac foelices. Caeterum vobis, totique religioni, quam alias nostra complectimur benevolentia, hisce gratiam nostram regiam despondemus. Ratisbonae, 11 Augusti 1653. FERDINANDUS.

23. Dd 88.309, d. 27 maii 1654. Imperator, fama motus integerimi regiminis Reverendissimi Vicecomitis, literas exaravit Eminentissimo Domino Cardinali Columnae¹⁷⁴) tenoris sequentis, videlicet :

FERDINANDUS

Reverendissime in Christo Pater, amice carissime : praeclarae virtutes, vitaeque integritas, ac conservandae disciplinae monasticae et regularis observantiae cultus, a quibus Nobis Generalis ordinis S. Augustini eremitarum, Magister Philippus Vicecomes, tam a sui ordinis fratribus, quam aliunde, vel maxime commendatur, Nos haud immerito inducunt, ut eius in hoc generalatus munere confirmandi ultro curam sumamus.

Quare Reverendissima Paternitas Vestra omnes conatus adhibere velit cupimus, ut idem in moderno generalatu ulterius confirmetur, stabiliaturque, et si fortassis eundem renueret, is illi sub salutaris obedientiae decreto imponatur, cum id non nisi in servitium [310] Dei, ac totius ordinis cedere posse compertum sit, et qui illi in ea functione par esse queat, vix existat. Quod praeterea Nobis perquam gratum accidet, vicissim Reverendissimae Patermitatis Vestrae animi nostri caesarei benevolentiam confirmamus. Datum Ratisbonae, 6 maii 1654.

Ibid. Verum Pater Reverendissimus Generalis, Magister fr. Philippus impedivit has litteras reddendas praefato Eminentissimo Domino Cardinali Columnae, procul enim semper fuit a desiderio

¹⁷⁴) Appropinquante capitulo generali ordinis augustiniani, imperator Ferdinandus III, d. 6 maii, hanc scripsit epistolam ad Hieronymum Colonna, d. 7 febr. 1628 publice ab Urbano cardinalem creatum : HCMRA 4.21-22. Hanc epistolam publicamus, quamvis imperator eam non directe ad priorem generalem scripserit, quia bene probat quomodo P. Vicecomes optimam fecisset impressionem in imperatorem per suam sapientem ordinis augustiniani directionem.

eiusmodi confirmationis, imo ex animo expetivit quo citius sui generatus munus terminari, ut quieti, studiisque doctrinae Divi Parentis Augustini totus vacaret, et imprimis saluti animae suae ¹⁷⁵).

24. Dd 89.205, d. 26 sept. 1654. In commissione data Patri fr. Joanni Maralt ¹⁷⁶), priori Ratisbonae sub die prima Augusti huius anni pro gravaminibus Patribus Magistris fr. Nicolao Spernazzato ¹⁷⁷), fr. Sebaldo Vandalino ¹⁷⁸), et Maximo Donadino ¹⁷⁹) illatis a Patre

¹⁷⁵) Haec verba immediate sequentia in textu post epistolam 23 scripta sunt ab eodem, qui epistolam transcripsit, praeter ultima quinque verba: « et imprimis saluti animae suae », quae forsitan ab ipso priore generali Vicecomite addita sunt. Die 15 maii 1655, id est novem diebus postquam haec epistula scripta est, novus prior generalis Paulus Luchini electus est. Cf introductionem, n° 3 et n° 4.

¹⁷⁶) P. Joannes Baptista Maralt carissimus fuit amicus Maximiliani Gandulphi, episcopi principis salisburgensis, pro quo multas fecit missiones. Hic quidem apparet ut prior ratisbonensis, postea autem factus est prior salisburgensis. Anno 1666 Rector provinciae bavaricae factus, electus est anno sequenti in capitulo provinciali Salisburgi celebrato in priorem provincialem Bavariae. Cum regio tirolo-salisburgensis anno 1679 in novam provinciam facta est, primus prior provincialis fuit P. Joannes Baptista. Fuit consiliarius intimus principis episcopi salisburgensis, qui ex benevolentia erga eum ordini S. Augustini duo nova monasteria tittmoningense et kufstainense dedit. Mortuus est P. Maralt in conventu salisburgensi d. 1 apr. 1693, habens 79 annos. Cf. *Calendarium fratrum eremitarum S.P. Augustini... ex alma provincia Tyroli-Salisburgensi*, Salisburgi 1779, ad diem; HÖGGMAYR 23: F. NOTHEGGER, *Die Augustinereremiten in Tirol*, in *Cor Unum* 18 (1960) 52.

¹⁷⁷) Pro quo videsis epistolam 14 cum adnotatione 147.

¹⁷⁸) P. Sebaldu Wendelin est nomen correctum huius patris, qui dicitur anno 1644 ex provincia bavarica ad provinciam Bohemiae venisse. Primum in conventu Stockae habitavit, cuius prior anno 1650 factus est. Anno 1651 creatus est magister s. theologiae, et deputatus in secretarium provinciae. Hoc anno 1654 autem nomen eius infame factum est per graves suspensiones apud populum huius regionis Stockae seu Melnik. Cadaver enim confratris eius conventus, P. Bernardi Canyx, cultro interfecti, in sacco absconditum a puero in piscina inventum est. Vulgus credebatur P. Sebaldu culpabilem fuisse, quamvis hic innocentiam suam declararet. Die 12 aug. a priore provinciali P. Simpliciano Hutter in conventu incarceratus, cum d. 18 augusti ex monasterio stockensi Ratisbonam aufugisset, d. 22 aug. rediit cum priore ratisbonensi, P. Maralt, quem Hutter ut commissarium generalem pro pluribus querelis investigandis accipere noluit. Iam d. d. 11 iulii eiusdem anni receperat P. Sebaldu licentiam prioris generalis ut missionarius fieret, nequivit autem propter difficultates cum priore provinciali Hutter, contra quem igitur coram priore generali questus est. Videtur absolutus esse in hoc processu, apparet enim ut prior conventus Schopkae anno 1659, vicarius prior S. Thomae in urbe Praga anno 1661. Iterum prior Schopkae anno 1665 fuit, sed d. 31 iulii data est ei a priore generali licentia in provinciam bavaricam redeundi, ut habitaret in conventu monacensi. Videtur autem iterum (vel adhuc?) in provincia bohémica anno 1668 fuisse, quo anno dimissus est in provinciam suam. Cf. Kreybich 72 et 305; ARA, Aa 36a.397; Dd 91.131rv, d. 16 dec. 1656; Dd 92.24r, d. 2 iunii 1657; Dd 102.53r, d. 31 iulii 1666; Dd 103.361v-

Provinciali Bohemiae ¹⁸⁰⁾, additur Pater Magister fr. Nicolaus Donellanus ¹⁸¹⁾ in forma sequenti: MAGISTER etc. Exigit boni regiminis ratio, ut ea, quae pro administranda iustitia legitime sunt instituta, minimi convellantur. Ea propter cum nuper pro [204] componenda, terminandaque controversia circa conventus Pinoniensis (!) ¹⁸²⁾ administrationem exorta, vel potius suscitata deputaverimus P. fr. Joannem Baptistam Maralt, provincialis vero eundem uti suspectum recusaverit. Nos, qui emanatam a nobis commissionem sine cuiusquam gravamine tueri intendimus, praefatum P. fr. Joannem Baptistam ita in commissarii nostri officio confirmamus, ut eidem collegam assignemus R.P. Magistrum fr. Nicolaum Donellanum, mandantes omnibus provinciae istius patribus, et fratribus, sub rebellionis nostrae, aliisque

362v, d. 3 febr. 1668, ubi dicitur mittendus esse cum duobus confratribus, praesumptis complicibus, in remotiores provincias imperatori subiectas; Archivio Vaticano, Nunziatura di Germania 179.300rv, Viennae, d. 14 nov. 1665, Nuntius Spinola ad Cardinalem Rospigliosi, ubi etiam includitur 303r-305v episcopi Litomericii epistula ad Nuntium de hac re.

¹⁷⁹⁾ P. Maximus Donadinus, bohemus tustensis, professione d. 16 dec. 1629 in conventu patrio emissa, Lippae atque Praegae studio humaniora atque theologica fecit. Anno 1638 diffinitor et visitator provinciae, sequenti autem anno vicarius prior Tustae seu Taus. Lippensem conventum ut prior regere incepit anno 1642, a Suecis autem fugere coactus, Stockam se contulit. Prior conventus schopenhensis anno 1650 factus, anno sequenti monasterii pragensis S. Thomae prior et magister in s. theologia constitutus, prior monasterii bielensis seu Weiswasser anno 1653 nominatus est. P. Simplicianus Hutter, prior provincialis hoc anno electus, eum accusavit de male administratis pecuniis monasterii pragensis ex tempore cum prior huius monasterii erat. Ex hac accusatione natus est processus, de quo loquitur epistula haec 24. Die 7 aug. 1654 data est ei licentia in parochia, quae videtur extra ordinem fuisse, laborandi. Nomen eius non videtur post hunc diem in archivo ordinis inveniri. Cf. KREYBICH 88; Dd 85.161r; Dd 86.59r et 103r; Dd 89.182.

¹⁸⁰⁾ P. Simplicianus Hutter a Kreybich dicitur austriacus. Primo apparet anno 1617 in archivo Bohemiae. Post studia in Italia absoluta, Praegae ad presbyteratum ordinatus, factus est anno 1638 concionator in ecclesia pragensi S. Thomae, eodem tempore officii fungens subprioris et magistri novitiorum. Postquam conventuum Bielae, Praegae, Stockae prior fuit, electus est anno 1653 in priorem provincialem in capitulo Bohemo-Lippae seu Böhmisches Leipa celebrato. Deinde incepit processus contra tres patres de quibus haec epistula 24 loquitur. Nullus ex tribus videtur punitus esse, omnes autem in alia loca translati sunt, ut supra vidimus. P. Simplicianus rursum anno 1668 prior provincialis electus est, anno autem sequenti, die 16 sept. senex mortuus est. Cf. KREYBICH 58. Multae epistolae originales eius manu scriptae in ARA conservantur, praesertim in Aa 36a. Eius versio querelae cum Spornazzati et Donadino invenitur ibid. 416r-417r; eius descriptio processus contra Wendelinum, ibid. 397r.

¹⁸¹⁾ Vide adnotationes 140 et 146.

¹⁸²⁾ Conventus pinoniensis, in hac epistula falso pinoniensis appellatus, idem est ac conventus stockensis seu Stockau, ut in adnotatione 147 indicavimus.

arbitrio nostro infligendis poenis, quatenus eos, tamquam legitimos nostros ad effectum praefatum commissarios agnoscant, eisque in omnibus, quae ad huiusmodi commissionis executionem spectant, honorem, et obedientiam praesent. Declarantes Patrem Magistrum fr. Nicolaum Spornazzatum, apostasiam, aut excommunicationem nequaquam incurrisse ob discessum a provincia sine licentia provincialis, cum nostra munitus esset.

Unde Sacrae Caesareae Maiestati litteras damus :

CAESAR : Compulsus fui nuper, Augustissime Caesar (ita exigente legitimi regiminis ordine), deputare commissarium pro componenda controversia circa conventum Pinoniensis (!) administrationem suscitatum, prout passim in ordine nostro aliisque fieri consuevit, et in ea ipsa controversia prius etiam factum invenitur, adeo ut Provinciali non liceat isti causae apud deputatos a generali commissarios agitatae, ulterius sese ingerere [207]. Ausus tamen fuit Bohemiae provincialis praefatum commissarium non sine scandalo, officiique nostri contemptu respuere, quod cum in manifestam obedientiae religiosae, debitaeque subordinationis perniciem vergat, venio Sacrae Maiestati Vestrae humillime supplicatum, quatenus Patri Magistro Donellano, et Patri fr. Joanni Baptistae Maralt opem necessariam pro executione praefatae commissionis impertiri dignetur. Cedet in pietatis vestrae decus, regularisque disciplinae fulgimentum. Deum veneror, ut Sacram Caesaream Maiestatem Vestram eiusque pios conatus semper ipse fulciat (*Copia*).

25. Aa 36a.238 v (=Dd 89.323 v, d. 27 martii 1655, ubi dicitur : Recepimus litteras a Sacra Caesarea Maiestate tenoris sequentis ¹⁸³) :

intus : Ferdinandus tertius, divina favente clementia, electus Romanorum imperator semper Augustus.

Honorabilis, religiose, devote, Nobis dilecte. Ea quae nuper de incorporatione conventus vestri fluminensis in provinciam Austriae ad nos perscripsistis ¹⁸⁴, uberius intelleximus, ac in vestra vota condescendimus, eo tamen expresso pacto, et conditione, ut fluminenses se in omnibus et per omnia cum provinciae austriacae conventibus, eorumque fratribus ratione regularis observantiae, ac monasticae disciplinae totaliter conforment, et illius loci priores, non secus ac alii

¹⁸³) Hic damus textum originale, utpote adhuc existentem in ARA.

¹⁸⁴) Cf. epistulas 18 et 19 supra editas.

priores in capitulo provinciali a definitorio imposterum eligantur ¹⁸⁵), et tali modo omnes conventus ordinis huius provinciae in veram harmoniam et aequalem gubernii rationem collocari, omniaque alias, ex inaequalitate et dissonantia emergere solita scandala et mala praecaveri, ac salutaris obedientiae, monasticae disciplinae cultus eo magis inchoari, conservarique possit. Et hoc pacto dictam unionem in actum redigere poteritis, quo vobis, totique ordini vestro benignissimum affectum nostrum confirmamus. Datum in civitate nostra Viennae, die Xa febr. anno 1655, Regnorum nostrorum Romani XIX, Hungarici 30, et Bohemici 28 (*textus originalis*).

26. Dd 89.373 v, d. 27 martii 1655. Hinc sequentes damus patentales litteras (=Aa 36a, 785 rv) ¹⁸⁶ :

Magister fr. Philippus Vicecomes Mediolanensis, totius ord. er. S. Augustini prior generalis licet indignus: Exigit officii nostri pastoralis ratio, ut non modo universi ordinis vigilantiae nostrae commissi, verum et singulorum conventuum curam geramus opportunam. Cum igitur pro restauranda, conservandaque in conventu nostro fluminensi regulari observantia, nos, praedecessoresque nostri plurimum allaboraverimus, neque vero hactenus optatum effectum consequi potuerimus, matura desuper habita deliberatione censuimus eundem provinciae austriacae uniendum esse, et incorporandum, cui quidem nostrae deliberationi, cum insuper Sacra Vestrae Maiestatis nutus et beneplacitum accedat, Nos praesentium serie, ac nostri muneris auctoritate, nec non de consilio Reverendorum Patrum nostrae congregationis, praefatum conventum nostrum fluminensem dictae provinciae austriacae unimus, et incorporamus, ita ut deinceps tota regiminis, ac disciplinae ibidem servandae ratio, usui et consuetudini caeterorum dictae provinciae conventuum in omnibus, et per omnia conformis esse debeat: futurique priores a definitorio capituli provincialis eligi, ac constitui, absque ullo tamen iurium nobis, aut successoribus nostris competentium praeiudicio. Mandamus ergo omnibus, et singulis praefati conventus S. Hieronymi fluminensis Patribus ac Fratribus in meritum salutaris obedientiae, et sub rebellionis nostrae, privationis vocis activae et passivae, ac graduum et

¹⁸⁵) Hoc melius intelligetur ex epistulis 31 et 32 infra editis.

¹⁸⁶) Hic quoque, sicut pro epistula 25, possumus dare textum aliquatenus meliorem quam copiam ex registro prioris generalis. Differentiae inter hunc textum et copiam in registro transumptam exiguae sunt in hoc generatim constantes, quod multae res in registro abbreviantur quae plene in hoc textu inveniuntur.

officiorum, et in subsidium excommunicationis maioris latae sententiae, quam hac una pro trina canonica monitione praemissa in his scriptis (licet inviti) ferimus, ipso facto incurrendis penis, ne sub quovis praetextu, aut quaesito colore, etiam rescribendi ad nos per se, vel per alios directe, vel indirecte harum [785 v] nostrarum executionem impedire audeat, aut praesumat. Datum Romae die xxvii martii 1655. Fr. Phil. Vicecomes Generalis Indignus. (*Copia*).

27. Dd 89.324, eodem die.

Damus litteras provinciali Austriae¹⁸⁷⁾: Dignata est Sacra Caesarea Maiestas nobis benigne significare prorsus expediens esse, ut fluminensis conventus isti provinciae uniatur; cuius proinde nutibus nos obsecundare cupientes, unionis litteras expediri [324 v] curavimus, easque hisce decreti[s]¹⁸⁸⁾, quatenus easdem suo tenori debitae confirmiter executioni mandari curet (*Copia*).

28. Ibid., eodem die. Damus litteras Sacrae Caesareae Maiestati: Cum mihi post ea, quae ad Deum spectant, nihil sit antiquius, quam ut Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae nutibus obtemperare studeam, statim atque ex eiusdem litteris mihi constitit de Sacrae Vestrae Maiestatis beneplacito circa conventum fluminensem, ego illum conformiter ad dictarum litterarum tenorem provinciae Austriae incorporavi, incorporationisque litteras ad Patrem Provinciale destinavi: pari semper observantia quaevis alia Sacrae Maiestatis Vestrae mandata expleturus, et pro modulo meo executurus, cui a Domino felicitatem, et annos multos apprecor¹⁸⁹⁾ (*Copia*).

29. Aa 36a, 525 rv, d. 4 febr. 1660 (Imperator Leopoldus I, Ferdinandi III defuncti filius, vult ut prior generalis Paulus Luchini monasterium fluminense provinciae austriacae incorporet, atque P. Nicolao Spernazatti ibi fortem tribuat auctoritatem).

¹⁸⁷⁾ Prior provincialis Austriae, ad quem haec epistula data est, fuit praeclarus orator, P. Alphonsus Staimos, pro quo videsis adnotationem 113. Vix potuit illi haec epistula placere. Auctor est enim epistolae, Viennae, d. 26 oct. 1652 ad priorem generalem Vicecomitem scriptae, quae acerrime describit conditiones conventus fluminensis. Textus originalis in ARA, Aa 36 a.672r-674v. Neque caeteris austriacis placebat unio conventus fluminensis cum sua provincia, uti patebit ex sequentibus hac de re scriptis epistulis, quas infra edemus.

¹⁸⁸⁾ Textus completus hodie non invenitur. Archivum enim conventus nostri viennensis, ad quem epistula missa est, modo horrendo post monasterii dissolutionem anno 1812 dissipatum est. Cf. RENNHOFFER 258-262.

¹⁸⁹⁾ Non invenitur textus completus huius epistolae in ARA hodie.

LEOPOLDUS Nullatenus dubitamus quin Vobis quam optime constet, Genitorem nostrum colendum piissimae memoriae, adhuc anno 1653 monasterium ordinis vestri in civitate nostra Fluminensi situm¹⁹⁰⁾, ab unione seu incorporatione in provinciam Austriae, quae tunc temporis respectu monasteriorum Graecensis et Firstenfeldensis facta fuerat¹⁹¹⁾, certis et praegnantibus de causis, primo quidem exclusisse, ultimate tamen et ad propriam instantiam antecessoris vestri in generalatu, Patris Visconti, eo condescendisse, ut dictum monasterium memoratae provinciae Austriae, certo tamen modo et forma incorporaretur unireturque, prout haec et alia ex actis desuper emanatis plenius et uberius percipere poteritis. Verum cum hanc incorporationem de facto effectui haud mancipatam intelligamus¹⁹²⁾, e contra ea nullum, quod tam ad introducendam, quam ibidem stabilendam monasticae vitae disciplinam, restaurandumque religionis zelum, melius et securius foret, remedium inveniamus. Idcirco, Vos, hisce perbenigne requisitos, cupimus, velitis dictam incorporationem quantocius in actum redigere, et praelibatum conventum fluminensem in provinciam Austriae, sine ulla ulteriori mora actualiter incorporare, sicque incorporatum et unitum constanter conservare, hoc tamen expresso pacto et conditione, ut Fratres tales fluminenses tam quoad electionem prioris, quam quoad administrationem oeconomiae, nec non in omnibus aliis, et per omnia, nullo excepto, provinciae Austriae subiaceant, subiectique provinciali eiusdem ac diffinitorio permaneant¹⁹³⁾. Cupimus praeterea, ut Fratri Nicolao Spernazatto, quem in priorem et vicarium generalem dicti conventus fluminensis praefecistis¹⁹⁴⁾, quique, ut Nobis refertur, [525 v] disciplinam monasticam ibidem de facto laudabiliter introduxit, auctoritatem et potestatem eo impertiamini, ut fratres illos, qui se renitentes contradicentesque

¹⁹⁰⁾ Cf. epistolam 18, quam Ferdinandus III d. 3 febr. 1653 ad priorem generalem P. Philippum Vicecomitem scripsit.

¹⁹¹⁾ Etiam monasteria gentiforense atque muttense eodem tempore unita sunt, quamvis unus tantum religiosus illo tempore in unoquoque inveniretur. Conventus labacensis quoque unita est cum aliquot restrictionibus Cf. adnotationes 165 et 219.

¹⁹²⁾ Hoc maxime debetur ipsis augustinianis austriacis qui, sicut P. Alphonsus Staimos, timebant ne hic conventus, tot scatens scandalis, provinciae maxime noceret. Anno 1652 scripsit Staimos ad priorem generalem, melius fore relinquere monasterium fluminense ut conventum generalem. Cf. adnotationem 187.

¹⁹³⁾ Praecise hoc volebant fluminenses, qui volebant suum priorem eligere, atque aliis privilegiis gaudere, sicut infra patebit, e.g. in epistula 30.

¹⁹⁴⁾ Pro P. Spernazzati eiusque nominatione ad vicarium generalem conventus fluminensis anno 1656, cf. adnotationem 147.

exhibuerint, illeque incorrigibiles cognoverit, ex monasterio dimittere, alioque relegare ac tali modo omnes conventus ordinis huius provinciae, in veram harmoniam et aequalem gubernandi rationem collocari, omniaque alias ex inaequalitate et dissonantia, praesertim Flumine emergere solita scandala et mala praecaveri, ac salutaris obedientiae et disciplinae monasticae denuo reductus et inchoatus cultus ulterius conservari, retinerique possit ac valeat. Quae, uti in proprium ordinis vestri commodum et stabilimentum cedunt, ita ea vos omnino effecturos confidimus. Vobis de reliquo etc. Viennae 4a. Feb. 1660 (*Copia*).

30. Dd 95.88 v, d. 16 aprilis 1661. Sacrae Caesareae Maiestati pro conventu fluminensi sequentes damus litteras, videlicet.

SACRA CAESAREA MAIESTAS :

Ut muneri meo quantum ex alto conceditur satisfacere possem, quatuor fere abhinc annis ¹⁹⁵⁾ ultramontanas ordinis mei provincias visitaturus adivi, hac unica spe fretus, ut et Germaniae provincias perlustrare, Vestraeque Caesareae Maiestati, quod maxime in votis erat, immutabile animi mei obsequium humillime protestare, mihi feliciter contingeret. Verum quia Sanctissimi Domini Nostri ¹⁹⁶⁾ repetita iussio urgebat, ut ad Hispaniarum, Galliae, et Belgii provincias me quam celerrime transferrem, ad Germaniae oras iter dirigere, instante praesertim tempore, quo mei generalatus onus deponere debeo, haud mihi fuit permissum. Romam repetenti litterae ¹⁹⁷⁾ Vestrae Caesareae Maiestatis ad Patrem nostrum Vicarium Generalem mihi exhibitae fuerunt, quae tria continebant capita. Primum, ut fluminense nostrum monasterium provinciae Austriae incorporaretur unireturque. Secundum, ut praefati conventus priori, fratres amovendi, alioque mittendi, iuxta temporis exigentiam, facultas concederetur. Tertium, ut dicti conventus prior, et officiales a provinciae diffinitorio eligerentur. Quantum ad primum, miro certe meos patres ad Vestrae Caesareae

¹⁹⁵⁾ Hic videmus intentionem Austriae visitandae, quam anno 1657 prior generalis Luchini habebat, sicut habuerat eius praedecessor Hippolytus Montius anno 1637. Cf. epistolam I et adnotationem 121.

¹⁹⁶⁾ Scilicet Romani Pontificis, Alexandri VII (1655-1667), antea Cardinalis Fabii Chigi.

¹⁹⁷⁾ Id est, epistula 29, quae in absentia prioris generalis eius procuratori generali data est. Hoc tempore fuit procurator P. Petrus Lanfranconi, qui ipse d. 4 iunii huius anni electus est in priorem generalem. Cf. L.B. 2.4, et *Bolletino Storico Agostiniano* 11 (1935) 47.

Maiestatis pedes, hac de causa [89 r] advolare ¹⁹⁸), cum iam certe fluminensem conventum meus praedecessor Austriae provinciae unierit, quam unionem et ego confirmavi ¹⁹⁹), ita ut titulo provincialis conventus, non generalis fruatur, nec mirum videri debet, si a praedecessoribus meis, et pariter a me dicti conventus priores fuerunt usque modo electi ²⁰⁰), et designati, nam cum semper inter provinciam, eundemque conventum litigia insurgerent, imo provincia ipsa numquam inter alios sibi unitos conventus praefatum fluminensem acceptare voluerit; necesse fuit ut Generales de capite eidem conventui providerent. Quoad secundum, satis iam patet quod prior dicti conventus, et provincialis possunt ex se quando eis libuerit fratres amovere, aliosque recipere qui conventui inserviant, monasticamque disciplinam sectentur, neque in hoc ullam habent auctoritatem, et potestatem coarctatam. Tertium tantum caput aliquam difficultatem pati videtur, dum prior et officiales dicti conventus a provinciae diffinitorio, non eligantur, et tantum in hoc fluminense monasterium se respicit exemptum ob antiqua privilegia a meis praedecessoribus eidem elargita, et a me confirmata. At insolitum hoc indecensque minime videri debet, etenim in ordine nostro augustiniano plures existunt conventus, qui etsi Generales non sint privilegiis similibus decorati, priores et officiales eligunt, remanentes tamen iurisdictioni et auctoritati provincialium subiecti. Huius-[89 v]modi privilegia fluminensi conventu concessa modo auferre non possum, quia et eadem egomet confirmavi, at si in proximo futuro Capitulo Generali patribus opportunum expediensque videbitur, ea omnino delere, nulla ex me erit repugnantia, imo manum adiciam, ut iuxta votum omnia eveniant, hocque praecipue ut nutibus Vestrae Caesariae Maiestatis ea, qua decet, animi promptitudine inserviam; dum una cum meis religiosis suppliciter Deum Rogo, ut pro illibatae fidei defensione, proque feliciori Romani Imperii incremento Vestram Caesaream Maiestatem incolumem servet (*Copia*).

31. Aa 36a, 526r, d. 2 nov. 1661 (Imperator Leopoldus scribit ad priorem generalem Petrum Lanfranconi se concedere quidem plura

¹⁹⁸) Sicut in aliis casibus, ita hic quoque, patres austriaci directe ad imperatorem ierunt, auxilium in lucta petentes. Cf. epistulas 15 et 20.

¹⁹⁹) Cf. epistolam 19 et adnotationem 169.

²⁰⁰) Sic, prior generalis Vicecomes d. 28 iunii 1654 designaverat vicarium conventus fluminensis P. Laurentium Tomich fluminensem; et anno 1656 nominavit prior generalis ad idem officium P. Nicolaum Spennazzati, in quo per triennium annuatim denuo nominabatur. Vide adnotationes 147 et 155.

privilegia fluminensibus, eorum autem determinationem exactam ipsi priori generali relinquere).

LEOPOLDUS: Ex annexis fusius videre est quae fluminensis ordinis vestri conventus tam circa confirmationem privilegiorum et protectionalium ²⁰¹), a maioribus nostris obtentorum, quam etiam circa ea quae differentias inter illum et provincialem, de prioris electione et eius loci novitiatu vertentes concernunt, aliaque quae ad munus vestrum tamquam ordinis Generalis, spectant, arbitrio vestro remittenda, Nobis humillime exposuit.

Cui quidem primo petitionis membro benignissime annuimus, atque maiorum nostrorum privilegia confirmavimus. De reliquo vero ea quae ad praedictam electionem prioris, conservationem novitiatus, et alia huius generis attinent, vestroque muneri incumbunt, ad plenam vestram dispositionem, uti iuxta constitutiones, et bonum ordinis vestri expediens, et consultum vobis videbitur totaliter remittimus. Viennae, 2 novembris 1661. Ad Generalem Augustinianorum (*Copia*). Aa 36a, 524r. Privilegia praetensa a PP. Fluminensibus sunt, haec, videlicet: 1. Ut electio prioris fiat ab ipsis patribus, independenter a provinciae vocalibus; 2. Ut prior fluminensis cum solo Patre Provinciali Austriae eligere ac constituere possit familiam dicti conventus; 3. Ut patres vocales conventus fluminensis independenter eligant suos officiales; 4. Ut vestiarium detur religiosis eiusdem conventus in pecunia; 5. Ut proprium novitiatum habeant in conventu fluminensi; 6. Ut gradus admittantur, ac pro talibus modo graduati agnoscantur; Contra quae privilegia, provincia se opponit, nec consentire vult incorporationi dicti conventus in provinciam Austriae, nisi abrogatis privilegiis uniatur instar aliorum conventuum. (*Copia*).

32. Dd 97.117 r, d. 3 martii 1662. Confirmamus privilegia conventus fluminensis, ut infra: Magister f. Petrus Lanfranconius etc. Commissi Nobis divinitus officii administrationem ineuntes, illud in primis, et ante omnia cordi nobis esse debere existimamus, ut saluberrima praedecessorum nostrorum decreta et privilegia quae ad favorem conventuum pro pacis praecipue stabilitate, regularisque disciplinae observantia emanaverunt, in suo robore firmiter persistent. Hinc cum

²⁰¹) Adiungimus verbatim ad calcem huius epistolae 31 documentum ex ARA, Aa 36a.52r, quod exacte indicat privilegia quae pro se praetendebant patres fluminenses. Documentum nullam temporis indicationem continet, clare tamen est ex tempore huius controversiae, ut ex ipso loco in volumine supradicto Aa 36a apparet. Cf. etiam epistolam 32, quam hic publicamus propter intimam connectionem cum hac materia, etiamsi non missa est directe inter imperatorem et priorem generalem.

patres conventus nostri S. Hieronymi fluminensis humiliter exposuerint nobis aliqua privilegia a priscis praedecessoribus nostris praefato conventui fluminensi benignissime fuisse concessa, et a R.P. Magistro Paulo Luchino antecessore nostro dub die 3 mensis iunii 1655 approbata, et confirmata pro quorum perenni firmitate litteras Sacrae Caesareae Maiestatis nobis sub die 20 [2] novembris anni praeteriti 1661 directas ²⁰²⁾, et ab eisdem patribus impetratas ad Nos tranmiserunt, quibus praefata Caesarea Maiestas, [117 v] Maiorum suorum vestigiis inhaerendo, supradicta decreta et privilegia confirmavit, nec non ea, quae ad electionem prioris, conservationem novitiatus, et alia huius generis attinent, nostroque muneri incumbunt ad plenam nostram dispositionem, uti iuxta constitutiones nostras, nostraeque religionis bonum expediens, et consultum Nobis videtur totaliter remittit. Cumque praefati patres enixe nobis supplicaverint ²⁰³⁾, ut auctoritate nostra praefata decreta, iuxta piam mentem Sacrae Caesareae Maiestatis, confirmare, et approbare dignaremur, Nos eorum iustae petitioni ex animo annuere volentes, ad radicitus omnino extirpanda litigia, quae super his forsan cum religionis dedecore pullulare, et suboriri possent in dies, et ut religiosissimo zelo, quo fervet in nostrum augustinianum ordinem Augustissimus Leopoldus electus Romanorum Imperator, quo par est animi obsequio, et promptitudine correspondeamus, tenore praesentium et auctoritate qua fungimur, necnon de consilio Adm. Reverendorum Patrum qui Nobis assistunt, praefata decreta et privilegia a praedecessoribus nostris conventui S. Hieronymi fluminensi concessa, ab eodem R. P. Magistro Paulo Luchino Generali praeterito confirmata, approbamus et confirmamus, et prout opus est innovamus. Mandantes praecipue, Reverendis Patri Provinciali et Patribus diffinitorii provinciae nostrae Austriae pro tempore existentibus, in meritum salutaris obedientiae et sub rebellionis nostrae ac in subsidium excommunicationis maioris latae sententiae quam, ac una pro trina canonica monitione praemissa in his scriptis, licet inviti, ferimus ipso facto incurrendis poenis, ut quae his nostris litteris pro conservatione praefatorum privilegiorum decernimus, ac statuimus omnino executioni mandent, nec sub quovis praetextu, aut quaesito colore per se, vel per alios directe vel indirecte huic nostro decreto obstare et

²⁰²⁾ Prius documentum, ex die 3 iunii 1655, nequivimus invenire, alterum autem, ex d. 2 nov. 1661 (non d. 20 ut falso dicitur hic in copia registri) clare continetur in epistula 31, quam supra edidimus, una cum elencho privilegiorum quae vindicabant fluminenses.

²⁰³⁾ Epistulam in qua hoc petierunt fluminenses invenire non potuimus.

repugnare audeant ²⁰⁴): ita tamen ut praefatus noster conventus fluminensis unitus remaneat provinciae nostrae Austriae, et non secus ac alii conventus omnino subiaceat auctoritati, et [118 r] dispositioni Reverendi Patris Provincialis dictae provinciae, ita ut ipsemet Pater Provincialis omne ius habeat visitandi supradictum conventum fluminensem, corrigendi, et puniendi patres ac fratres ibi de familia commorantes, eos amovendi, et in quocumque alio conventu eiusdem provinciae locandi, eaque omnia exequendi, et exercendi, quae in aliis conventibus dictae provinciae exequi et exercere potest. Datum etc. (*Copia*).

33. Dd 98.86r, d. 6 ianuarii 1663. Obstantibus patribus provinciae nostrae Austriae, quominus conventus fluminensis praefatae provinciae iuxta nostrum decretum infrascriptas Augustissimo Caesari damus litteras :

SACRA CAESAREA MAIESTAS

Obtemperaturus animitus, ut maxime decet, omni obsequio colendis Tuae Maiestatis nutibus, quidquid fuit in me virium sedulo impendi, ut fluminensis conventus Austriae provinciae uniretur, quandoquidem ita probavere laude caelesti digni maiores tui, decreta Generalium, qui me praecesserunt, et tua Caesar mandata expressa litteris pridie nonas februarii 1660 ad me directis ²⁰⁵). Coeterum eo pervenit quorundam rebellis impudentia fratrum, ut contemptis superiorum praeceptis et (quod maxime doleo) litteris quoque tuis parvi factis, huiusmodi unioni obsistere sint ausi; meis impune pessundatis mandatis. Nempe ausu temerario nolunt isti dura cervice fratres monasterium fluminense privilegiis frui, quibus dignatum est ab Augustissimis Austriae Imperatoribus, quaeque a praedecessoribus meis, nec non a me conformata fuere atque probata ²⁰⁶). Quapropter humillime supplico Tuae Maiestati praepotenti, qua polles auctoritate omnino efficias, ut privilegia illa integerrima perseverent, et conventus praedictus ad Austriae Provinciae ditionem spectet. Ne quaeso patiaris, Invictissime Caesar, ab istis fratribus, non impediri [86 v] solum, sed ne differri quidem unionem istam, ingentia et summa bona parituram. Secus manifeste collapsam regularem video observantiam,

²⁰⁴) Tamen, austriaci augustiniani ausi sunt praecise hoc facere, ex rationibus quas in epistulis 33, 34, 35, 45, 46 videbimus.

²⁰⁵) Scilicet, in epistula 29, supra edita.

²⁰⁶) Vide documentum, quod epistolam 31 immediate sequitur.

depressam, conculcatamque superiorum auctoritatem, eorum, ut libuerit, debacchante impudentia, qui sua quaerunt, non quae Jesu Christi. Ob tam eximium in nostram Augustinianam Religionem collatum beneficium noctes atque dies Regem Regum animitus orabo, ut supra mille tibi impertiatur felicissimos annos, velitque bonum, faustum, felix, fortunatumque Tibi et Augustissimo Imperio Tuo quidquid aggredieris (*Copia*).

34. Cc 16.162 r, d. 30 ian. 1663 (Imperator Leopoldus I in epistula ad priorem generalem Petrum Lanfranchi timet ne nimia privilegia pro conventu fluminensi fons dissidiarum sint in provincia austriaca augustiniana).

LEOPOLDUS, divina favente clementia, electus Romanorum Imperator, semper Augustus.

Honorabilis, religiose, devote nobis dilecte. Memineritis quam optime, quid Nos et Genitor noster colendissimus piissimae memoriae, tum ad Vos, tum ad antecessorem vestrum propter incorporationem conventus fluminensis in provinciam austriacam, fusius perscripserimus, hancque intentionem nostram tam salubrem, et ordini vestro proficuum crebrius repetiverimus. Cui etiam incorporationi, uti inaudivimus, annuistis quidem, sed salvis et reservatis nihilominus iuribus et privilegiis dicti conventus antehabitis, et a vobis denuo confirmatis ²⁰⁷⁾, quam confirmationem provincia Austriae sibi nocivam arbitratur, prior autem fluminensis eiusdem stabilitatem cupit, uti ex annexis, pro et contra ex utraque parte adductis rationibus fusius percipere poteritis.

Qua quidem in re, quantum ipsam spiritualitatem, regularem observantiam, et disciplinam monasticam concernit, Vobis nec modum nec formam praescribere intendimus, sed Vestrae, tanquam Generalis, dispositioni relinquimus, quid pro ordinis vestri bono consultum magis indicaveritis. Verum tamen id Vobis repraesentandum duximus, metuendum exinde vel maxime fore, inter conventus et fratres provinciae dissonantiam, aemulationes, contentiones et scandala, si hic unicus fluminensis conventus singularitate veterum privilegiorum gauderet, et maiori quam reliqui libertate et exemptione frueretur, qua stante disciplinae et regularis observantiae disparitate bona hactenus sancteque custodita conventuum harmonia, non sine gravi totius ordinis discrimine, dissolveretur, praesertim cum et caeteri

²⁰⁷⁾ Cf. epistolam 32, supra editam.

conventus, qui hactenus in provinciam Austriae incorporati sunt ²⁰⁸), relictis eiusmodi singularitatibus, se unitati gubernii suliecerint, unusque hodie sit, et servetur, inter omnes, modus et norma vivendi, quae ipsi religioni animorumque tranquillitati mirifice prodest: secus melius quasi videretur, si idem conventus fluminensis in pristino immedietatis statu persisteret ²⁰⁹).

Ea propter maturiori vestrae deliberationi remittimus, quid ordini vestro hac in parte magis expedire, ac qua ratione dicto dissonantiae et altercationis periculo tempestive providere censueritis. Nos vero istas, quas supra diximus, difficultates, ex peculiari nostra, qua in conservationem ordinis vestri ferimur propensione, remonstrare volumus: haud dubitantes, quin eas cordi sitis sumpturi, totumque hoc negotium adhibito subsistenti aliquo moderamine, ita attemperaturi, ut indemnitati ordinis et regularis observantiae consulatur, ac vera animorum unio inducatur, firmaque inter fratres quies et concordia servetur. Vobis de reliquo gratiam nostram Caesaream in omne tempus confirmantes. Datum [162 r] in civitate nostra Viennae die trigesima mensis Januarii, anno millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio, Regnorum nostrorum Romani quinto, Ungarici octavo, Bohemici vero septimo. LEOPOLDUS (*textus originalis*).

35. Dd 98.110 v, d. 6 aprilis 1663. Pro conservatione privilegiorum conventus nostri fluminensis sequentes damus litteras:

AUGUSTISSIME CAESAR

Litteras Caesareae Vestrae Maiestatis denuo recipio ²¹⁰), in quibus privilegia ab Augustissimis Austriae Imperatoribus conventui nostro fluminensi concessa, et a meis praedecessoribus iam recepta, et confirmata meo nunc arbitrio remittere non dedignatur. Pro tanta animi generositate quam gratiam referam? Ut sciat Caesarea Vestra Maiestas me debere, beneficium agnosco. At quia ea qua decet animi reverentia

²⁰⁸) Id est, conventus graecensis, fürstenfeldensis, muttensis, gentiforensis, (et modo incerto, labacensis) qui antea pertinuerant ad provinciam Styro-Carinthiae, anno autem 1653 cum provincia austriaca unita sunt. Cf. epistolam 19 supra editam, cum adnotationibus eiusdem.

²⁰⁹) Id est, directe priori generali subditus, uti volebat prior provincialis Austriae Staimos in celebri epistula diei 26 oct. 1652, in qua praecise hoc priori generali Vicecomiti proposuit. Vide adnotationem 187.

²¹⁰) Non inveniuntur hodie in ARA, (nisi sermo est hic de epistula 34, quae autem in fine mensis ianuarii missa est). Ex hac autem epistula 35, certe patet Leopoldum dispositum fuisse, aliquot privilegia fluminensia confirmare, eodem autem tempore velle, ut scandala huius conventus abolerentur. Cf. adnotationem 211.

venerari debeo, quae ab Imperatoribus Austriacis perennis memoriae, vestrisque antecessoribus ad favorem praefati conventus fluminensis determinata fuere nullo pacto ea abolere, et cassare mihi licet nisi prius Vestra Caesarea Maiestas hoc imperet. Cum enim Caesarea Sancita non possint sub quocumque praetextu omnino auferri, nisi adsit consensus et iussio ipsiusmet Caesaris, mihi expectandum erit, ut quae pro salubriori Austriacae Provinciae regimine, maiori Dei cultu, et regularis disciplinae stabilimento Vestra Caesarea Maiestas decreverit, mihi ea qua polles auctoritate suprema significare non dedigneris ²¹¹⁾. Hoc enim tuum imperare, mihi iussa capessere fas est. Quod animitus expectabo a Vestra Caesarea Maiestate, pro cuius incolumitate una cum meis religiosis preces ad Deum [111 r] fundere non desino. Vale, Clementissime Caesar, et ad maioris fidei incrementum, et Romanae Ecclesiae exaltationem nestoreos vive annos! (*Copia*).

36. Dd 102.82 v, d. 28 sept. 1666. In causa Patris Prioris S. Thomae Brunensis [P. Hieronymi Huffnagel] ²¹²⁾, sequentem damus sententiam, videlicet: ...Priorem ad S. Thomam Brunensem, reum conventum, et processatum ex altera [parte] de et super defloratione cuiusdam puellae, conversatione inhonesta cum quadam muliere vidua, et vita scandalosa, rebusque aliis in actis causae... causa proposita in nostra congregatione, eaque bene discussa, de eius voto, nemine discrepante, aut haesitante, quidem dicimus, pronunciamus, declaramus, et diffinitive sententiamus, supradictum P. Hieronymum Huffnagl tamque de praemissis non repertum culpabilem, neque de jure punibilem, fore, et esse absolvendum...

Dd 102.83 v, eodem die. Quamvis autem praefatus P. Prior Brunensis per suprascriptam sententiam fuerit absolutus, nihilominus pro reformatione memorati conventus infracta, edidimus decreta, videlicet:...

²¹¹⁾ Die 5 dec. 1665, forte propter voluntatem Caesaris, delegavit prior generalis Lanfranconi priorem provincialem Austriae, P. Caesarium Syrott, visitatorem generalem conventus fluminensis ad tollenda scandala. Cf. Dd 101.125v-126v. Pro Caesario Syrott, GAVIGAN, *Assist.* 282, adn. 47.

²¹²⁾ Eius curriculum vitae apud Gavigan, *Assist.* 268-269, adn. 18, et Janetschek 312-320. Episcopus Olmucensis, id. est, Olmütz, eum de vita scandalosa et mala administratione apud imperatorem accusaverat, qui casum ad priorem generalem retulit. Haec epistula 36 et immediate sequentes nobis monstrabunt, P. Hieronymum, non obstante hac prima declaratione innocentiae, ultimo renunciare prioratui brunensi debuisse. Episcopus qui causam contra eum tulit fuit Carolus de Lichtenstein (1664-1695), pro quo videsis HCMRA 4.264; cf. etiam JANETSCHKE, *loc. cit.*

Dd 102.85, eodem die. Ad Celsissimum, ac Reverendissimum Episcopum Olmovicensem, qui processum contra P. Priorem Brunensem fabricavit, sequentes damus litteras, mittens ei copias sententiae, et voti periti...

Dd 102.86r, eodem die. Ad Imperatorem sequentes damus litteras, videlicet :

AUGUSTISSIME CAESAR

Ad immensam Sacrae Vestrae Caesareae Maiestatis clementiam supplex accedo, humiliter exponens, quatenus Pater Hieronymus Huffnagl, prior S. Thomae Brunensis in multis accusatus, fabricatisque processibus per Celsissimum ac Reverendissimum Episcopum Olmovicensem, et per commissarium a me specialiter deputatum, in nullis repertus fuit culpabilis, neque damnandus, unde ex voto periti, qui in hac Romana Curia inter primos habetur, et de consilio meae congregationis praefatum Patrem Hieronymum Huffnagl innocentem declaravi, et absolvi; nonnulla vero decreta pro reformatione, et bono regimine memorati conventus Brunensis edidi, et observanda misi²¹³). Id totum Sacrae Vestrae Caesareae Maiestati significandum censui, ut sciat me iuxta aequitatis normam, et non aliter in hac causa procesisse, sperans, quod Augustiniadum familiam, a praedecessoribus Sacrae Vestrae Caesareae Maiestatis in filiam assumptam, fovebit, ut protector, diligetque ut [86 v] pater. Quod animitus exopto a Sacra Vestra Caesarea Maiestate, pro cuius incolumitate unacum meis religiosis preces ad Deum fundere non desino. Vale clementissime Caesar, et ad maioris fidei incrementum, et Romanae Ecclesiae exaltationem nestoreos vivas annos. Datum etc. (*Copia*).

(Dd 102.86 v, eodem die. Pro executione suprascriptae sententiae, et decretorum sequentes damus litteras ad Patrem Provincialem Austriae...)

37. Dd 103.57r, d. 1 iunii 1667. Litterae scriptae ad Principes de nostra assumptione ad Generalatum²¹⁴).

SACRA CAESAREA MAIESTAS

Assumpto ad supremum totius augustinianae prolis gubernium mihi nil magis in votis fuit, quam ut ad solium Sacrae Vestrae Maiestatis venerabundus accederem, meum et nostrum omnium animos, et tributaria vota immortalis obsequii pignora appenderem. Id unum

²¹³) Dantur in Dd 102.83v-84v, d. 28 sept. 1666.

²¹⁴) P. Hieronymus Valvasori, novus prior generalis, pro quo cf. introductionem n° 6.

inter caetera adornanti accessere Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae iussa, supra habitam, ratihabitamque nostrorum conventuum Styriae, Carinthiae, et Carnioliae ²¹⁵) cum provinciae Austriae plurimis ab hinc annis unionem, de qua nostrum est certiore facere Maiestatem Vestram Caesaream unanimi patrum hinc inde consensu in comitiis nostris generalibus, nuperrime celebratis ²¹⁶), ita fuisse confirmatam, ut non modo conventus, sed omnium patrum animi strictioribus familiaritatis ac amoris vinculis sint mutuo obstricti, non in posterum, uti fas est, dissolvendi. Ad duplex ergo geminumque munus gerendum, me Caesareae Maiestati Vestrae sisto, et expositurus praefatam unionem sub Augustissimo Genitore exortam, foelicissimo successu sub auspiciis Caesareae Vestrae Maiestatis stabilem, firmamque sic redditam, ut mutari in posterum nequeat ²¹⁷): et ut eosdem non tantum conventus, sed totam protoparentis Augustini religionem, cui vel impar praesum, commendatam habere ne dedignetur. Dum ipse cum [58 v] integro mei ordinis coetu preces divinae effundendo bonitati, ut Caesaream Vestram Maiestatem diu sospitem, incolumemque servet, Imperii foelicissimi decus adaugeat, et Augustissimum Parentem Augustissimo haerede beet.

²¹⁵) In adnotatione 165 vidimus quinam conventus ex anteriore provincia Styro-Carinthiae cum nova provincia Austriae anno 1653 uniti sint. In Carniola (germanice Krain) erant duo coenobia augustiniana, scil. labacense et fluminense. Prius quidem anno 1653 unitum est quodam modo, non autem definitive ante annum 1669: cf. epistulas 48 et 49 infra editas. Conventus fluminensis, ut videmus in pluribus hic editis epistulis, maxima cum difficultate ad unionem completam pervenit, praecipue propter reluctantiam austriacorum ut fluminenses admitterentur, nisi renuntiarent varia privilegia unitati atque disciplinae nociva. Huius quoque conventus unio definitiva anno 1669 facta est, ut infra in epistula 49 videbimus, post longas discussiones quae inter annos 1655-1669 habitae sunt.

²¹⁶) Scil. mense maio 1667. Vide L. B. 2.4.

²¹⁷) Certi sumus ambos in Carniola conventus (fluminensem scil. et labacensem) de unione cum provincia austriaca tempore capituli generalis anno 1667 consensisse. Id enim clare dicitur a priore generali Valvasori, in epistula ad priorem provincialem Caesarium Syrott d. 27 aug. 1667 scripta, ubi ait: ... « patrum huius nostrae provinciae Austriae tecum in unum conspirantium, nimirum quod decretam et firmatam iam unionem, et concordiam inter provinciam istam, et conventus nostros labacensem et fluminensem, vobis nihilominus placet reicere, et conventiones initas, necnon pacta firmata, libero ac spontaneo utriusque partis assensu, scindere... Haec sane non aequo animo legere potuimus »: Dd 103.173 v. Ex epistula prioris generalis hic citata, videmus priorem provincialem Syrott Romae quidem mensibus maio-iunio 1667 unionem non aperte reiecisse, mense autem iulio, re cum confratribus austriaca discussa, eandem omnino reicere voluisse propter scandala fluminensium. Supplicem igitur libellum priori generali porrexit, petens ne unio fieret. Verba quae hic ex Dd 103.173v citamus, responsum prioris generalis sunt ad supplicem libellum, qui hodie non invenitur in ARA.

Unde totus christianus orbis tantae particeps foelicitatis laetetur. Ita voveo, opto, exopto, meque Caesareae Maiestati Vestrae substerno. Romae, d. 1 iunii 1667. (*Copia*)

38. Cc 16.170 r, d. 19 iulii 1667 (Imperator Leopoldus gratulatur priori generali Valvasori de recenti electione eius, petitque ut conventus labacensis incorporetur in provinciam austriacam).

LEOPOLDUS, divina favente clementia electus Romanorum Imperator, semper Augustus.

Honorabilis, religiose, devote dilecte. Legimus litteras vestras ²¹⁸) decima sexta praeterlapsi mensis iunii ad Nos datas, et ex iis, tum assumptionem vestram in ordinis vestri generalem, tum luculentas contestationes, quas de singulari vestra in Nos observantia studio inseruistis, fusius intelleximus. Fuit Nobis haec amplissimae voluntatis vestrae in Nos expositio apprime grata; prout non minus indigitata promotio vestra meritis vestris condigna, auditu periucunda. Proindeque securos Vos reddimus, Nos nullam occasionem praetermissuros, in qua per gratiam favoresque nostros Caesareos, tum Vos, cum universus ordo vester Nobis apprime charus, recipere poteritis emolumentum, et hoc tanto magis, cum Nos ex eo Vobis magis devin-
xeritis, quod intentionem nostram, circa unionem provinciarum Styriae, Carinthiae, et Carnioliae cum provincia Austriae, executioni demandare pro viribus sategeritis, et id, quod iam ante in specie ratione monasterii Labacensis statutum, denuo renovaveritis, et repetitis nuperrime decretis in Generali Synodo, pro firmiori consistensia confirmaveritis ²¹⁹). Quod pergratum sane habemus, [171v] parem-

²¹⁸) Ni fallimur, epistolam 37, d. 1 iunii scriptam iuxta registrum prioris generalis, d. autem 16 eiusdem mensis imperatori datam.

²¹⁹) Quia historia relationum huius conventus labacensis cum provincia austriaca aliquatenus complexa est, melius videtur illam hic fusius explicare. Declaratus est conventus generalis d. 7 iulii 1627 sub « priore perpetuo » Georgio Juresich (Dd 67.71 rv, d. 7 iulii 1627; ibid. 97r, d. 6 maii 1628, ubi Juresich ut prior perpetuus confirmatur). Post obitum eius, Joannes Hozhevar ut prior perpetuus confirmatus est anno 1641 (Dd 76 114r). Hic praesedit anno 1653 capitulum provinciale Austriae, cui voluit incorporare conventum labacensem quoque, ea tamen sub conditione ut ipse tamquam prior perpetuus maneret (ÖNB 8466.41 r). De facto, conventus generalis manens, modo vago provinciae hoc anno incorporatus est, ita ut ipse Hozhevar in capitulo provinciali anno 1656 Viennae celebrato electus sit in priorem provincialem Austriae, titulum autem retinens prioris perpetui monasterii labacensis (Ibid. 42 v, 56 v, 58r). Etiam anno 1662, factus est diffinitor in supplementum provinciae austriacae (Ibid. 102 r). Non autem adstitit capitulo provinciali Graecii anno 1664, ita ut videretur conventum labacensem iterum a provincia separare velle (Dd 101.86 v-87v, d. 2 oct. 1665). Hoc expresse dixit Hozhevar

que a Vobis promptitudinem in futuris occurrentiis perbenigne praestolamur, et de reliquo Vobis gratia nostra caesarea benignissime propensi manemus. Datum in civitate nostra Viennae, die decima nona Iulii, anno millesimo, sexcentesimo, sexagesimo septimo, Regnorum nostrorum Romani nono, Hungarici duodecimo, et Bohemici undecimo. LEOPOLDUS (*textus originalis*).

39. Dd 103.247r, d. 15 oct. 1667. Patri Magistro fri. Hieronymo Huftatugel [=Huffnagel] conventus nostri Brunae priori sequentes dedimus litteras, videlicet :

Magister fr. Hieronymus etc. Inter praecipuas demandati nobis augustinensis reipublicae regiminis curas, ea maxima est, ut cum nobis datum non sit ubique adesse, ubique tamen necessum sit invigilare, ne etiam dissitae maxima locorum intercapedine provinciae nostris adminiculis destitutae langueant, et a supremi praesulis intuitu distantes, domus ipsae religiosorum, ipsique conventus sylvescant. Quapropter, cum perceperimus in isto nostro conventu Brunensi nonnulla accidisse, quae tempestivo, et actuali indigent remedio, ideo nos tenore praesentium, et nostri muneris auctoritate, necnon de consilio Admodum Reverendorum Patrum qui nobis assistunt, tibi Patri Magistro fri. Hieronymo Huftatugel (!), istius nostri conventus Brunae priori, in meritum salutaris obedientiae, mandamus et sub poena nostrae rebellionis, et privationis graduum, utriusque vocis praecipimus, ut ob graves nobis notas causas illinc recedas ²²⁰), et

anno 1666, ea intentione ut conventus labacensis generalis esset, ipse semper ut prior maneret, ita ut prior provincialis Austriae Caesarius Syrott contra eum in capitulo provinciali Graecii anno 1667 habito procedere deberet (ÖNB 8236.48v). Ipse igitur imperator Leopoldus d. 23 martii 1667 dedit priori provinciali Syrott litteras commendationis, urgens ut in capitulo generali Romae mense maio 1667 habito contra separationem conventus labacensis procederet. In capitulo igitur generali statutum est quidem ut conventus maneret provinciae austriacae incorporatus, ut esset autem sub directione Joannis Hozhevar, ut prioris perpetui confirmati (Ibid. 49r-50v). Cf. GAVIGAN, *Assist.* 284-285, adnotationes 56-57. Pro ultimis passibus, annorum 1669-1670, cf. epistulas 48 et 49.

²²⁰) De hac re multa scribere possemus. Sufficiat hic dicere P. Hieronymum inductum esse a priore provinciali Austriae, Caesario Syrott, ut pacifice deponeret praelaturam brunensem, sicut iusserat prior generalis (Dd 103.338v), id quod fecit d. 17 dec. 1667, sequens consilium etiam prudentis Nicolai Donellan (JANETSCHKE 320). Viennam profectus hic mansit cum aliquot interruptionibus usque ad tragicam mortem ad manus Tartarorum, anno 1683 cum Turcae Viennam obsiderent. Cf. GAVIGAN, *Assist.* 268, adnot. 18.

Reverendum Patrem Provincialem adeas ²²¹), a quo in aliquem istius [247v] provinciae conventum de familia colloceris; proinde te ab eodem conventu amovemus, et amotum esse volumus, et declaramus, et interim regimen conventus Venerabili Patri Baccalaureo fri. Volfango Heubner ²²²) supriori demandamus, donec aliter, prout in Domino bene expedire videbitur provideatur ²²³). Datum Romae in conventu nostro S. Augustini d. 15 octobris 1667.

40. Dd 103.247r, eodem die. A Sacra Caesarea Maiestate accepimus litteras, tenoris qui sequitur, nimirum : A tergo, Honorabili, devoto Nobis dilecto Patri fri. Hieronymo Valvasorio ordinis Erem. S. Augustini Generali. Intus vero : Leopoldus Dei gratia electus Romanor Imperator semper Augustus, ac Hungariae et Bohemiae Rex.

Honorabilis, devote Nobis dilecte. Non est vobis obscurum quantae contra vitam et mores Reverendi devoti fidelis Nobis dilecti fratris Hieronymi Huffnagel, prioris ad S. Thomam, in civitate nostra Bruna, iam ab eo tempore, cum ipsius electio ad dictum prioratum tractabatur, in publicum processerint quaerelae ²²⁴), tanto quidem benigniori hactenus transmissae animo, quanto spes erat uberior promptae emendationis, accidentibus praesertim decretis vestris ad reformationem ²²⁵), et bonum regimen conventus, ut Nobis innotuit spectantibus. Eventus autem, et relatio fide digna Nobis humillime facta nunc docet tantum abesse, ut memoratus prior sive morum convenientiae suorum, sive administrationis rerum temporalium, decen-tem habeat considerationem, ut potius nulla scandalorum habita ratione cultu gloriosissimae et miraculosae Virginis Matris Dei, alias ibi florentissimae omnino languescente, rebus monasterii in deterius

²²¹) Scil. Austriae, cuius provinciae P. Hieronymus filius erat. Cf. adnotationem 220.

²²²) Sic quidem datur cognomen in registro Dd, videtur autem error esse : fuit quidem pater bohemus, P. Guilelmus Haibner, baccalaureus s. theologiae et subprior brunensis, qui tamen iam d. 12 maii 1664 obierat, 49 annos habens. Subprior brunensis hoc tempore fuit P. Alphonsus Arborell (JANETSCHKE 209; IDEM, *Necrologia* 19). Videtur prior generalis nescivisse P. Guilelmum iam mortuum esse.

²²³) Novus praelatus d. 27 febr. 1668 electus est, P. Mag. Adeodatus Draodemsky, provinciae Bohemiae. Pragae d. 26 apr. 1612 natus, sacerdos anno 1636, prior pragensis et regens studiorum 1640 factus, antequam prior provincialis Bohemiae anno 1647 electus est. Breviter postea, scil. anno 1658 assistens generalis pro Germania, anno 1661 visitator generalis conventus pragensis nominatus est. Mortuus est Brunae ut praelatus d. 3 ian. 1685 : JANETSCHKE 329-347; KREYBICH 290 et 310.

²²⁴) Multae epistolae originales de hac re hodie inveniuntur in ARA, Aa 36a.

²²⁵) Quae dantur in Dd 102.83v-84v, d. 28 sept. 1666.

vergentibus, [248r] spes solidioris fructus, hactenus evanescat omnis. Considerantes igitur Nos, cum muneris nostri regii meritum, tum maxime detrimentum istud ex tam indigno in stabilimentum noviter conversorum exemplo in catholicam redundans religionem, non possumus non intentam suscipere curam eiusmodi mali avertendi, quod et status nostri incolumitati, et animarum saluti multarum, potest esse exitiosum. Quocirca benigne instamus, ut de tempestivo et actuali providere velitis remedio, quo e medio sublata ulteriorum scandalorum via, cultus divinus a lapsu restauratus, in decentiorem assurgat faciem, et res temporalis sub praesidio melioris administrationis, sarta tecta conservetur; facturi in hoc rem piam, et non magis in communitatis nostrae Brunensis, quam in dicti monasterii, imo ipsius religionis emolumentum cessuram. De reliquo, gratia caesarea, regiaque bene vobis velle non desistimus. Datae in civitate nostra Viennae, d. 17 sept. septembris, anno Domini 1667, Regnorum nostrorum Romani decimo, Hungarici 13°, Bohemiae vero 12°. LEOPOLDUS etc. ²²⁶) (*Copia*).

41. Dd 103.248r, eodem die. Quibus respondimus, ut infra :

SACRA CAESAREA MAIESTAS

Humillimum me Sacrae Vestrae Caesareae Maiestatis famulum maximo cumularunt honore litterae, quas tam singulari zelo dare non est dedignata. Gestirem quidem inexplicabili gaudio profusus, nisi iustae quaerimoniae in Patrem Priorem Brunensis [249v] conventus delatae effrenem laetitiam cohiberent. Doleo gloriosissime Caesar, doleo, penitioribusque cordis mei visceribus ingemisco, eo irreligiositatis pervenisse istius patris non recte vivendi rationem, ut eius defectus Regias, Imperialesque Vestras aures infecerint ²²⁷), invictissimamque caesaream dexteram, laureae ac lauro assuetam, coegerint ad calamum, imperando ut de praesentaneo et actuali remedio cogitemus. Verum quid cogitandum? Quid cunctandum? Praecipit Caesar? Justa imperat, obtemperandum est; et statim et libenter. En igitur omni, qua par est, promptitudine, reverentia, et obedientia, nulla interposita, vel perbrevis, morula ad invictissimas Caesareae Vestrae Maiestatis manus, ut Regiis, ac Imperialibus praeceptis obtemperarem,

²²⁶) Evidens est, priorem generalem legisse hanc epistolam 40, d. 17 sept. 1667 scriptam, antequam ad P. Hieronymum Huffnagl epistolam 39, d. 15 oct. eiusdem anni, misit. Dein scripsit ad imperatorem Leopoldum epistolam 41.

²²⁷) Carolus de Liechtenstein enim, episcopus olomucensis, hoc per cancellariam bohemicam fecerat: JANETSCHKE 318.

praeceptum transmitto, quo illum non tantum e conventus praesulatu et administratione, verum etiam e septis amoveo et exturbo ²²⁸), alio pro libitu Patris Provincialis collocandum. Dignetur amplissima Vestrae Caesareae Maiestatis clementia hanc meam obsequentissimam promptitudinem habere gratam, meumque augustinensem ordinem in imperiali dominatione et ubique terrarum, tot beneficiis cumulatam, caesareo patricinio favere, meque qui immeritus illi praesum non reicere, dum de obtenta feliciter mascula prole gratulabundus accedens, felicissimam natorum seriem auspicor, et longaevam integramque sospitatem Caesareae familiae et Vestrae Maiestati aeternam voveo. Romae, die 15 oct. 1667 (*Copia*).

42. Dd 103.370 v, d. 25 febr. 1668. Cum Pater Magister Hieronymus Huffnagh (!), praelatus et prior perpetuus conventus nostri S. Thomae Brunae eidem praelaturae renunciaverit, ut videri potest sub die 4 currentis mensis, ideoque de novo superiore esset providendum ²²⁹), ad hunc effectum Sacrae Caesareae Maiestati sequentes dedimus litteras, videlicet :

SACRA CAESAREA MAIESTAS

Certavimus hucusque, inclyte Caesar, in obtemperando Sacrae Vestrae Maiestatis Caesareae mandatis, ego et P. Magister Hieronymus olim Brunae praelatus, et quadam emula promptitudine quis nostrum exactius, quis alacriori animo nostrae voluntati moram gereret contendimus. Statim enim ac a Vestra Caesarea Maiestate recepi litteras de ipso a praelatura deponendo, nutibus obtemperavi; statim ac ipse nostrum intellexit desiderium, sese humili resignatione eadem praelatura expoliavit. Modo, ne tam insignis locus diuturniori vacuitate laboret, de aliis alio conspicuo Patre est providendum, qui digne alterius vices subeat, dignitatem praelaturae sustineat, et Deo optimo maximo super omnia jugi studio inserviat, ac proinde litteras praesidentiales Sacrae Vestrae Caesareae Maiestati humilis porrigo, rogans ut tam praesidentem qui electioni praesse debet, quam tres patres, qui nominandi [371r] sunt, et quorum unus est eligendus, dignetur Imperialis Vestra Benignitas nominare, et meis litteris, quae in albo

²²⁸) Vide epistolam 39, ubi haec disponit prior generalis.

²²⁹) Ibid, ubi apparet prior generalis d. 15 oct. 1667 P. Hieronymo notum faciens quomodo praelaturam brunensem deponere debeat. Die 4 febr. 1668. gratulatus est prior generalis provinciali Austriae, Caesario Syrott, pro eius labore in obtinenda renuntiatione P. Hieronymi. Cf. Dd 103.360v-362v.

sunt inscribere ²³⁰). Nihil enim ego facturus sum, nisi quod Sacrae Vestrae Caesareae Maiestati maxime placitum erit. Ea igitur, qua pollet summa clementia Vestra Sacra Caesarea Maiestas, annuat meae humillimae expressioni, altissimaque generositate sanguinis, hoc exile obsequii signum gratiose recipiat, meque et ordinem meum nomini vestro, usque ad aras devinctissimos, pretiosissimo patrocinio prosequi non desinat, dum tota ubique augustiniana religio pro Vestra Sacra Caesarea Maiestate proque augustissima familia preces fundet ad Deum ut vices gratitudinis, ad quas impar est, vestrae serenissimae beneficentiae retribuere dignetur. Valeat diu incolumis Vestra Sacra Caesarea Maiestas, ad Imperii culminis gloriam, et Ecclesiae laudem. Romae, die 25 febr. 1668 (*copia*).

43. Dd 104.1.59v, d. 7 iunii 1668. A Sacras Caesarea Maiestate Leopoldi Primi fuerunt ad nos directae litterae tenoris sequentis, videlicet :

Ab extra : Honorabili, devoto, Nobis dilecto P. fr. Hieronymo Valvasorio ord. Erem. S. Augustini Generali Romam. Loco magni sigilli rotundi in cera rubea.

Intus vero : Leopoldus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Hungariae, et Bohemiae Rex. Honorabilis, devote, Nobis dilecte. Quam Nobis in negotio Reverendi devoti, fidelis, Nobis dilecti fratris Hieronymi Hufnagel prioris quondam ad S. Thomam in civitate nostrae Brunae pro bono religionis exhibuistis, promptitudinem ²³¹), eam clementissimo suscepimus animo, et nolumus celare, quod postquam prioratus iste ad statum vacantiae pervenerat, religiosi huius monasterii instanter et humillime Nobis exposuerint necessitatem eligendi capituli, ne quae hactenus ad ruinam (ut dicebant) urgebat res monasterii, solatio ulterius suo destitueretur. Qua quidem in re, sicuti Nos, quidquid iuris memorato conventui, vel ex instituto ordinis, vel moribus competit, illud eidem integrum relinquebamus; ita provinciali ordinis in Austria, ad quem iam a vobis remissum erat negotium supra dicti Hufnagel desiderium conventus communicare fecimus considerationi eiusdem permittentes, an ex ordine virum reli-

²³⁰) Sic fecit prior generalis, sequens consilia augustiniani praedicatoris aulici viennensis, P. Francisci Arminio Avellino, ex conventu neapolitano S. Augustini, qui d. 5 febr. 1668 e Vienna scripserat, monens ut prior generalis hoc faceret atque sic imperatori placeret, eodem autem tempore suam auctoritatem in eligendo novo priore brunensi custodiret : Dd 103.376r. Imperator autem fratribus brunensibus electionem omnino liberam quoad spiritualia reliquit, ut in epistula 43 videbimus.

²³¹) Cf. epistulas 39-41.

giosum deputare ipsi placeret, qui electionis actui interesset, ea tamen, quae intuitu temporalium iuxta leges patriae observanda veniunt, quodcumque in conventu electioni dies statueretur, regio nostro [60r] tribunali Marchionatus Moraviae clementissime demandando. Tandem res luci devenit, ut sicuti Nobis relatum est, electio habita in persona fratris Deodati Draudemsky (!)²³² acquieverit, viri morum et meritorum gravitate, ita Nobis recommendati, ut non sit quod de bona administratione monasterii sequutum dubitemus, cuius ut etiam Vos dignam habere rationem, et ad stabilimentum electionis in ipsum collatae vestra ex parte concurrere inclinemini, benigne requirimus²³³). Caeterum gratia nostra caesarea, regiaque vobis constat. Datae Neostadii, die 31 martii 1668, Regnorum nostrorum, Romani X^o, Hungarici 13°, Bohemici 12°. LEOPOLDUS (*Copia*).

44. Quibus imperialibus litteris sequens dedimus responsum, videlicet :

Ab extra : Ad Sacram Caesaream Maestatem Leopoldi Primi.

Intus vero : SACRA CAESAREA MAIESTAS

Sicut nutibus Sacrae Vestrae Caesareae Maiestatis in depositione Patris Magistri Hieronymi Hufnagel a prioratu, praelaturaque Brunensi, nulla interposita mora, obtemperavi, ita etiam in omnibus, quae meae tenuitati imponere, et dignatur, et dignabitur in futurum, parere impensissimo animo, et non tantum celeriter, sed alacriter contendam. Hoc unum simplex Caesaream Vestram Clementissimam Maestatem exoro, ne dedignetur audire missas a me patentales litteras non apposito nomine [60v] praesidentis, et ad Caesareae Vestrae Maiestatis placitum apponendo, alicuius ex meis religiosis, qui nomine meo electioni novi prioris praeesset, nullo apparuisse pacto, ut proinde absque interventu ullius pro religionis et Generalis parte huiusmodi electionem esse sequutam²³⁴). Qua in re nonnihil detrimenti Prioribus in futurum Generalibus (nec de me verba faciam) eorumque solitae auctoritati est illatum, quod a mente Vestrae Caesareae Maies-

²³²) Rectius, P. Adeodati Draodemsky, pro quo vide adnotationem 223.

²³³) Sic fecit prior generalis eodem die quo recepit epistulam 43, id est, d. 7 iunii 1668 : Dd 104.I.60 v, « Confirmavimus acta electionis prioris et praelati conventus nostri S. Thomae Brunae in Moravia a Patribus dicti conventus factae in personam Patris Magistri fr. Adeodati Draodemsky, assistentis absoluti Germaniae... ».

²³⁴) Aliis verbis, Leopoldus, antequam pervenisset epistula 42 (a priore generali d. 25 febr. scripta), permisit ut patres brunenses iam d. 27 febr. 1668 novum praelatum et priorem eligerent, quin assisteret ullus praesidens a priore generali nominatus. Hoc, ait prior generalis, potest minuere superiorum auctoritatem.

tatis alienum fuisse, pro comperto teneo. Caeterum de sufficientia electi non est cur ambigem, nec meliorem scivissem eligendum. Omnia tamen silentio praeteriens, acta electionis confirmata transmittio ut mandatis Caesareae Vestrae Maiestatis obtemperem; eadem imposteorum mihi concedere non dedignetur, qui meorum stipatus religiosorum choris, et cordibus pro felici conservatione Vestrae Caesareae Maiestatis inclytique generis ad totius christiani orbis decus ac fulcimentum Deo optimo maximo iuges effundere preces unquam non desinam; ita Deus faxit ut voveo. Romae 7 Junii 1668. Humillimus, obsequentissus et addictissimus servus, fr. Hieronymus Valvasorius (*Copia*).

45. Cc 16.172 r-173 r, d. 16 aug. 1668 (Propter scandala fluminensium vult imperator Leopoldus ut prior generalis Valvasori, abolitis privilegiis quae disciplinae obstant, hunc conventum provinciae austriacae definitive incorporet, sicut cetera monasteria germanica)

LEOPOLDUS, divina favente clementia, electus Romanorum Imperator semper Augustus.

Honorabilis, religiose, devote Nobis dilecte. Notum vobis est, iam a multis retro annis et adhuc in monasterio ordinis vestri Flumine in Foro Julio sito, plurimas confusiones, dissidia et scandala continuo suboriri ²³⁵), et eos ingentes abusus et libertatem, pro regulis usurpare, mensa lautissima perfrui, choro autem pro libitu interesse, extra monasterium irrequisito priore, absque socio libere evagari, certa quidem pecunia pro vestitu sibi curando stipendiari, eam autem contra instituta religionis alio inique impendere, vel ob graves inter eos differentias inconvenienter Romam insumere, adeo quidem ut per hosce excessus populo non levem praeberint quandoque ansam, contra eos conquerendi, et pro depositione eorum ex monasterio supplicandi. Quod exinde duntaxat vel maxime provenit, quod nullum superiorem praeter Vos agnoscant, a Vobis autem propter nimiam loci distantiam vel nunquam vel certe perraro visitentur, priorem autem pro beneplacito suo libere ac facile amobilem eligant, adeoque ab eo mores suos effraenatos coerceri nolint, salubresque admonitiones non modo nihili faciant, verum et priorem ipsum officio suo exemplariter ac debite fungentem subito deponant.

Quoniam autem id non tantum sacro religionis instituto vehementer et e diametro plane adversatur, sed et illud magnopere dimi-

²³⁵) Cf. epistulas 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, pro exemplis discordiarum, scandalorum, conatuum unionis. Tamen ipse generalis in epistula 46 indicabit multa exaggerata esse ab illis qui imperatori de his rebus retulerant.

nuit, totumque ordinem omnibus pietatis et honestatis cultoribus exosum reddit, atque ut sic totius fere ordinis harmonia et disciplina pessumire conspiceretur; [172v] idcirco saepe voluimus atque petiimus, ut conventus hic, provinciae Austriae in omnibus et per omnia uniretur, prouti confidimus, haec omnia Vobis, quam optime constare ²³⁶). Verum, cum haec unio hactenus subsecuta non sit, Nos vero monasterio illi ulterius indulgere, et ordini vestro, cui alioquin semper bene voluimus simile praeiudicium admittere, nec possimus nec velimus, prouti non apparente correctione illorum graviore medio contra eos experiri necessitaremur.

Ideo ad Vos praesentes denuo dare decrevimus quibus et Vos requireremus benignissime et hortaremur impensius, ut huic laxae nimium vitae, et continuis religiosorum scandalis tempestive ac quantocius remederi, monasteriumque illud fluminense provinciae Austriae, quam proxime in effectum in modum quidem unire et incorporare, dictisque religiosis ibidem commorantibus serio iniungere velitis, ut in omnibus et per omnia ratione regularis disciplinae Germanis Conventibus et Monasteriis sine omni reservatione suorum in contrarium adductorum privilegiorum, seu potius irregularitatum sese plene conforment, et non modo visitationem Patris Provincialis sine contradictione admittant, sed et eius monitis obsequiose obtemperent, et ea rite exequantur. Et quemadmodum Vos in petitionem hanc nostram pro vestra in Nos singulari devotione ultro condescensuros non ambigimus, ita secus ipsi Nos malo huic, et scandalis acrius remedium adhibere severiorique demonstratione contra eos experiri, non praetemitteremus, prouti plura a Cardinalis Hassiae Dilectione intellegitis ²³⁷), facilius enim Nobis erit, et charius ut nullum ibi Flumine

²³⁶) Vide adnotationem 235. Recordamur patres provinciae austriacae hanc unionem noluisse, nisi conventui fluminensi illa privilegia tollerentur, quae disciplinam et concordiam minuerent. Ni fallimur, P. Nicolaus Donellan, consiliarius imperatori gratissimus, partem habuit in voluntate imperatoris ut haec privilegia saltem minuerentur in quantum disciplinae obstarent. Hic enim pater, qui ordinem suum vere amabat, ad priorem generalem Valvasori d. 25 febr. 1668 scripserat, hunc conventum pessum ire in spiritualibus et in temporalibus. Cf. Dd 103.374r-375r.

²³⁷) Fridericus Landgravius de Hassia (von Hessen-Darmstadt), precibus Ferdinandi III d. 19 febr. 1652 cardinalis diaconus ab Innocentio X creatus. Natus Darmstadii d. 9 martii 1616, in Italiam adhuc puer profectus, ad fidem catholicam anno 1634 conversus erat. Patrocinium Sacri Imperii Romani gessit, propter quod imperator ad eum de hac re scripsit. Obiit d. 19 febr. 1682. Cf. G. J. EGGS; *Purpura docta*, Lib. 6, Monachii 1714, 421-2 et HCMRA 4. 30. Copia eius epistulae, Lutetiae Parisiorum d. 6 apr. 1669 scriptae, qua Leopoldum de unione vere facta certiore facit, invenitur in ARA, Aa 36a. 543r.

sit monasterium, quam ut illud adhuc diutius toleremus, provinciae Austriae non incorporatum, sed priori libertati [173r] innixum et prioribus consequenter scandalis refertum, adeoque Deo et hominibus inimicum, exosum atque abominandum. Vobis de reliquo gratia nostra caesarea propensi manentes. Datum in civitate nostra Viennae, decima sexta die mensis Augusti, anno millesimo, sexcentesimo sexagesimo octavo, Regnorum nostrorum Romani undecimo, Ungarici decimo quarto, Bohemici vero duodecimo. LEOPOLDUS (textus originalis; copiae in Dd 104.I.95v-97r, et Aa 36a. 41rv.

46. Dd 104.I.97r, d. 22 sept. 1668. Quibus respondimus ut infra, videlicet :

SACRA CAESAREA MAIESTAS

Qua animi submissione, quave promptitudine Sacrae Caesareae Vestrae Maiestatis iussa semper sum exequutus, id satisfaciet comprobatum si lance pendatur, quantum dignitatis mihi accedat obtemperanti : neque enim meo adversaretur honori. Igitur quaecumque iubere non dedignatur suprema Caesaris auctoritas eadem pro virium tenuitate reverenter statim atque hilariter exequutioni mandare satagam. Nec morulam quidem interponerem in peragendo, quae modo imperare dignatur, ni iam fuissent peracta, et ego hac perfunderer laetitia, me non expectatasse mandata, sed praevenisse. Unio conventus fluminensis mei ordinis iam superiore anno cum provincia Austriae de partium consensu statuta fuit in congregatione a definitorio generali deputata ²³⁸), cui pro provinciae parte Pater Provincialis, pro parte conventus Pater, tunc temporis prior ²³⁹), interfuere, et vicissim mutuae animi concordia conditionibus acquievere. Quanam vero de causa, seu ob quorum defectum usque modo dilata sit omnimoda exequutio prorsus ignoro. Ingemisco interea, cum [97v] ex humanissimis Sacrae Vestrae Caesareae Maiestatis litteris percipiam quo irregularitatis, ut ita dicam, ac laxatae regularis disciplinae religiosi fluminenses

²³⁸) Pro congregatione tempore capituli generalis habita, vide Dd 103.122r, d. 5 iun. 1667. Utraque pars adfuit in hoc capitulo, Romae mensibus maio-iunio 1667 celebrato. Pro provincia Austriae adfuerunt prior provincialis Caesarius Syrott; diffinitor P. Ludovicus Kesselbauer; discretus P. Gaspar Reinsel : Dd 102.24v-26r. Cf. adnotationem 239.

²³⁹) Prior fluminensis, P. Joannes Evangelista Chnes, etiam adfuit congregationi diei 5 iunii 1667, ut explicitè dicitur in hac epistula. Electio eius in priorem fluminensem a priore generali d. 10 iunii 1665 confirmata erat : Dd 101.28r et 88v-90r. Mortuus autem est primis hebdomadibus anni 1668, post quem electus est P. Carolus Juancovich (Dd 103.363v, d. 10 febr. 1668; ÖNB 8466.163r), qui novus prior erat, cum haec epistula 46 scripta est.

devenerint. Et licet nonnulla a Sacra Vestra Caesarea Maiestate delata sint omnino a veritate aliena, cuiusmodi hoc est, patres eosdem pro suo arbitrio priorem sibi creare, et pro eorumdem libitu e praefectura amovere, et deponere, cum Moderatoris electio nonnisi consulto Priore Generali pro tempore fiat ²⁴⁰), ad quem depositio indispensabiliter spectat; nihilominus et flaccescens observantia in primaevum restituitur virorem, specialem commissionem Provinciali Austriae directam ²⁴¹) vestrae Caesareae Maiestati commendo, ut mea fretus auctoritate sontes, si qui sunt puniat, deviantes ad rectam observantiae semitam reducat, et praesentaneam morbo adhibeat medelam. Quod feliciter eventurum divino auxilio spero. Ita Dominantium Dominus ad orbis christiani tutamen ac decus Sacram Caesaream Vestram Maiestatem diu sospitem, felicemque servet, ut ipse cum toto augustinensi coetu iugiter voveo. Romae, 22 septembris 1668 (Copia. Altera copia in Aa 36 a.542rv).

47. Cc 16.171rv, d. 31 oct. 1668 (Imperator Leopoldus vult ut prior generalis Valvasori sic definitive incorporet conventum fluminensem in provinciam austriacam ut, non obstantibus privilegiis in contrarium, eodem quo caeteri provinciae conventus modo regatur).

LEOPOLDUS, divina favente clementia, electus Romanorum Imperator, semper Augustus.

Honorabilis, religiose, devote Nobis dilecte. Ex litteris vestris nuper ad Nos in Urbe sub 22a. praeteriti mensis septembris datis ²⁴²), non modo cognovimus, unionem conventus fluminensis vestri ordinis iam superiore anno cum provincia Austriae, de partium consensu statutam fuisse in congregatione, a diffinitorio generali deputata, verum etiam vos fratri Columbano Sifferlinger, dictae provinciae Austriae provinciali, ad tollendos eiusdem fluminensis conventus abusus et scandala specialem iniunxisse commissionem Nobis acclusam: nec non quae alias huic responso vestro adiunxistis, fusius percepimus. Cum igitur asserta unio, et commissio ansam Nobis praeberint, utriusque tenorem recognoscendi: ideo et illius unionis puncta, Nobis non nota, a praefato provinciali advocavimus ac per-

²⁴⁰) Cf. adnotationem 239 pro electione novi prioris cum concursu prioris generalis hoc anno 1668; et adnotationes 147 et 155.

²⁴¹) P. Columbanus Sifferlinger, novus prior provincialis Austriae, nominatus est visitator generalis pro conventu fluminensi: Dd 104.II.168v-169r, d. 31 martii 1669. Pro P. Columbano vide GAVIGAN, *Assist.* 264, adnot. 6.

²⁴²) Id est, ex epistula 46.

legimus. Quia vero ex eisdem perspeximus, menti et expectationi nostrae neque in uno neque in altero satisfactum esse, quippe cum intentio nostra fuerit, ut conventus ille fluminensis provinciae Austriae in omnibus et per omnia, sicuti Graecensis ac reliqui conventus Styriae uniti sunt, incorporaretur, inque eum finem et effectum saepedicto provinciali commissio et visitatio generalis demandaretur. Eapropter originalem illam commissionem Vobis hisce remittimus, benigne petentes, ut memoratum conventum fluminensem provinciae Austriae in omnibus et per omnia similiter, sicut et alii, et in specie conventus Graecensis unitus fuit, cum effectu, ut videlicet in vita et moribus, iuxta usum et observantiam huius provinciae sit concordantia, unire atque pro [172v] unione hac executioni mandanda, alias patentes seu commissionem in genere, ad provincialem dirigere: in iis autem de illorum mala vita et moribus specialem mentionem haud facere velitis, ne animorum utrinque abalienatio, maiusque malum inde sequatur. Quod a vestra in Nos devotione ac promptitudine speramus atque exspectamus ²⁴³), ne auctoritate caesarea tanquam Princeps terrae, hanc unionem, non obstantibus determinationibus capituli vestri generalis, facere cogamur: de reliquo Vobis totique ordinis vestri coetui benignissime propensi manentes. Datum in civitate nostra Viennae, die 31 octobris, anno millesimo, sexcentesimo, sexagesimo octavo, Regnorum nostrorum Romani undecimo, Ungarici decimo quarto, et Bohemici decimo tertio. LEOPOLDUS (*textus originalis*).

²⁴³) Prior generalis Hieronymus Valvasori, ut huic voluntati Leopoldi satisfaceret, scripsit ex Lutetia Parisiorum d. 28 dec. 1668 ad Cardinalem de Hassia, et ad fratrem suum Dominicum Valvasori, procuratorem ordinis generalem, ut omnia pro unione fierent: Dd 104.II.89v-90r. Die igitur 7 martii 1669, prior generalis Parisiis firmavit decreta pro ultima ac definitiva unione conventus fluminensis cum provincia austriaca. Transumpta inveniuntur in Dd 104.II.168 v-169 r; Aa 36a.537r-538r; ÖNB 8466.158rv, ubi ait explicite prior generalis: « caeteris praeponderat motivis, quia Sacra Caesarea Maiestas, pro clementissimo in nostrum ordinem affectu, eiusdemque observantia gloriaeque incremento, iteratis literis dignata est de huiusmodi unionis forma suam nobis explicare intentionem... ne tantae Maiestatis tam benigna animi declaratio... necessaria obedientia frustretur: Tenore praesentium nostrique muneris... auctoritate... supranominatum conventum nostrum S. Hieronymi fluminensem in omnibus et per omnia Austriae Provinciae unimus, et incorporamus ad instar aliorum conventuum... « Verba decreti indicant privilegia a fluminensibus vindicata non valere, in quantum contraria essent usibus et consuetudinibus provinciae. Imperator, nesciens unionem die praecedentiam definitivae conclusam esse, d. 8 martii 1669 scripsit ad Cardinalem de Hassia, insistens in unionem sine differentia cum caeteris monasteriis. Epistulae copia est in ARA, Aa 36 a. 539rv. Non obstantibus omnibus his tractationibus, res adhuc fervebat anno 1673. Cf. GAVIGAN, *Assist.* 267, adnot. 14.

48. Cc 16.176r, d. 14 dec. 1669 (Leopoldus vult ut prior generalis Valvasori conventum labacensem quoque provinciae austriacae plene incorporaret, sicut iam fecit pro conventu fluminensi)

LEOPOLDUS, divina favente clementia, electus Romanorum Imperator semper Augustus.

Honorabilis, religiose, devote, dilecte. Qualiter monasterium et conventus Labacensis ordinis vestri ²⁴⁴), ad instantiam nostram per illustrem consiliarium nostrum intimum et capitaneum Ducatus nostri Carniolae fidelem Nobis dilectum Wolfgangum Engelbertum Comitem ab Auersperg ²⁴⁵) factam unionem cum provincia nostra Austriae acceptaverit ²⁴⁶), qualesque superinde extradiderit reversales, id ex acclulis fusius percipietis.

Quod et vobis pro vestro scitu et notitia significandum duximus, non dubitantes, quin et Vos hanc unionem non illubenter, inprimis cum id Nostrae voluntati consentaneum sit, confirmaturi et corroboraturi sitis. Quemadmodum a Vobis hac super re responsum, una cum confirmatione inclusa, simul et ulteriori expeditione ad modernum Patrem Provinciale ²⁴⁷) proxime praestolamur. Vobis de reliquo gratiam nostram caesaream in omne tempus confirmamus. Datum in civitate nostra Viennae die decima quarta mensis decembris, anno millesimo sexcentesimo sexagesimo nono, Regnorum nostrorum Romani duodecimo, Ungarici decimo quinto, Bohemici autem decimo tertio. LEOPOLDUS (*textus originalis*. Copia in Dd 106.II.48r).

49. Dd 106.II.49r, d. 14 ian. 1670. Quam epistolam [a labacencibus d. 22 oct. 1699 scriptam] ²⁴⁸) Romam [e Parisiis] misimus, ut ad

²⁴⁴) Cf. epistolam 38 cum adnotatione 219, ubi explicatur actio anceps prioris perpetui Joannis Hozhevar.

²⁴⁵) Wolfgang Engelberg, Graf von Auersperg, ex illustri familia, inde ab anno 1220 cognita, quae per multas generationes capitaneatu Carniolae fungebatur. Cf. *Neue Deutsche Biographie*, Erster Band, Berlin 1953, 435-436. Arete cooperabatur hic comes cum Nuntio Apostolico Viennae residente. Cf. Archivio Vaticano, Nunziatura di Germania 168.70r, Viennae d. 18 oct. 1660, Nuntius Caraffa ad Cardinalem Rospigliosi; *ibid.* 71r, d. 6 nov. 1660.

²⁴⁶) Haec visitatio facta est a comite de Auersperg d. 22 oct. 1669, ut videmus ex epistula hac die ad priorem generalem a patribus labacensibus scripta. Declarant se nunc plene intelligere imperatorem velle unionem completam cum provincia austriaca, id quod ante non intellexissent. Nunc igitur libentes accipiunt. Textus originalis in ARA, Aa 36a. 545r. Cf. Dd 106.II.48v.

²⁴⁷) P. Columbanus Sifferlinger fuit prior provincialis inde ab anno 1668. Cf. adnotationem 241.

²⁴⁸) Id est, epistolam de qua locuti sumus in adnotatione 246.

formam unionis conventuum fluminensis et graecensis idem conventus labacensis provinciae Austriae incorporetur, Caesareae autem Maiestati dedimus pro responsione subsequentes litteras :

SACRA CAESAREA MAIESTAS

Italicas lustrantem provincias, et Mediolani degentem me Sacrae Caesareae Maiestatis Vestrae convenere litterae; quas humillime, et praevio reverenti osculo venerabundus perlegi²⁴⁹⁾. Praecipit mihi Caesarea Vestra Maiestas ut labacensem conventum provinciae Austriae uniam et incorporem, et de sub Generalium administratione ad provincialis immediatum gubernium transferam. Haec quidem ab anno 1667 in mei regiminis primis limitibus peracta per congregationem generalem fuere²⁵⁰⁾, ita Vestra Sacra Caesarea Maiestas [!Maiestate]²⁵¹⁾ iubente, cuius mandati exequutionem hucusque distulisse nimio rubore sufunderer (!) obtemperare, et illico obtemperavi. Nunc vero iterum parebo²⁵²⁾, et libentissime occasionem amplector saepius mandata tanti Caesaris exequendi. Quis enim imperanti Imperatorum maximo libenter non obediat! obediam ego, et libentissime, et ne differre debitum obedientiae vectigal videar, dicam obedivi. En igitur, invictissime Caesarum, unionem labacensis conventus Austriacae Provinciae super inferiori Imperatorii solii gradu allarum [!alarum] repone [49v] in reliquis omnibus semper exequuturnus quae mihi humillimo famulo iniungere non dedignabitur Sacra Caesarea Vestra Maiestas, cui ad orbis christiani beneficium, ad catholicae fidei tutamen, ad virtutum omnium defensionem, et incrementum, cui nestorei [!nestoream] diuturnam voveo faustitatem. Mediolani, die 14 Januarii 1670 (*Copia*).

50. Dd 107.185 r, d. 21 oct. 1670. Caesarea Maiestas Imperatricis Eleonora²⁵³⁾ semper Augusta a Sanctissimo Domino Nostro

²⁴⁹⁾ Cf. epistolam 48, cui hic respondet prior generalis.

²⁵⁰⁾ Scil. d. 5 iunii 1667 Romae tempore capituli generalis : Dd 103.122r.

²⁵¹⁾ Textus huius epistolae sat mendosus est. Recordamur illam extra Romam esse scriptam, cum prior generalis in conventu mediolanensi erat. Tamen res principales omnino clarae sunt.

²⁵²⁾ *Copia* litterarum quibus prior generalis conventum labacensem provinciae austriacae definitive univit, datae Mediolani d. 21 ian. 1670, conservatur in ÖNB 8466. 160r-161r.

²⁵³⁾ Vide introductionem, n° 8, pro hac tertia uxore Ferdinandi III, quae hoc tempore erat imperatrix mater, non amplius regnans. Non debet confundi cum uxore Ferdinandi II, propter quam augustiniani monasterium suum viennense intra muros anno 1630 discalearis augustinianis tradere coacti sunt. Pro Eleonara uxore Ferdinandi II, cf. introductionem, n° 7.

Clemente X^o sequentibus litteris petiit sibi concedi Patrem Magistrum Jacobum Quagliam Patavinum, ut in Aula sua, in Aula Imperatoria, a Sacris, seu cappellanus de honore inserviret, sequentibus litteris, nimirum, a tergo: Beatissimo in Christo Patri Domino Clementi X^o, divina providentia Sanctae Romanae et universalis Ecclesiae Summo Pontifici, Domino Reverendissimo.

Intus vero: Beatissime in Christo Pater. Post officiossimam commendationem filialis observantiae, continuum omnis prosperitatis incrementum. Requisitus a Nobis Reverendissimus Cardinalis Spinola ²⁵⁴) Sanctitati Vestrae nomine nostro exponit magnitudinem desiderii quo flagramus obtinere a solita sua beneficentia ut Patri Magistro Jacobo Quaglia Patavino ²⁵⁵) ordinis Eremitarum S. Augustini modo Patavii esistenti, tanquam viro docto, ac benemerito Apostolica licentia concedatur Nobis deinceps in Aula nostra, in qualitate cappellani de honore actualiter inserviendi. Proinde Sanctitatem Vestram enixe obtestamur, quatenus memorati Reverendissimi Cardinalis propositionem placide auscultare, seseque in concedenda optata gratia facilem ac benignam praestare non gravetur. Id quod filialibus obsequiis promereri studebimus. In reliquo Paterno [185v] Sanctitatis Vestrae affectui, ac benevolentiae Nos humiliter commendantes. Datum Viennae, 14 sept. 1670. Eiusdem Sanctitatis Vestrae obsequens, ELEONORA (*Copia*).

²⁵⁴) Julius Spinola, nuntius apostolicus apud imperatorem, ex illustri familia Januensi, nuntius apostolicus apud imperatorem 1665-1666, precibus Leopoldi cardinalis factus (reservatus in pectore d. 15 febr. 1666), publicatus d. 7 martii 1667. Optimas relationes semper cum imperatore retinuit, etiam postquam Viennam reliquit. Mortuus est in Curia Romana mense martio 1691: HCMRA 4,35; G.J. EGGS, *Purpura Docta*, Lib. 6, Monachii 1714, 487-488.

²⁵⁵) Quia cognomina raro in dispositionibus studiorum in registris priorum generalium dantur, haud facile est certo scire, quisnam fuerit hic P. Mag. Jacobus Quaglia Patavinus. Anni autem et loca studiorum forsitan indicant illum eundem fuisse ac quendam studentem theologiae inter annos 1650 et 1654, qui alias Joannes Jacobus Cagliensis, alias Jacobus Calliensis appellatur. Hic apparet tamquam studens theologiae Perusiae anno 1650, ubi promotus ad cursoratum anno 1651, mansit saltem usque ad annum 1654, cum ad lectoratum promotus est: Dd 85.15r; Dd 86.13r; Dd 87.13r; Dd 88.12r; Dd 89.11r. Post hunc annum autem non videtur amplius apparere in registris prioris generalis. Neque in historia Patavii potuimus eum invenire, quamvis hic fuerit nobilis familia, quae Quaglia appellabatur, antea Curtarolo, latine de Qualeis. Inde ex saeculo XV ad nobiles admissi sunt propter dexteritatem bellicam; cf. G. CAPELLETTI, *Storia di Padova I*, Padova 1875, 515-516. Petitio imperatricis missa erat, ut iustum fuit, per Nuntium Apostolicum Viennae residentem, qui breviter postea imperatrici responsum positivum dare potuit; cf. Archivio Vaticano, Nunziatura di Germania 187. 341r, Viennae d. 6 nov. 1670, Nuntius Pignatelli ad Cardinalem Borromeo.

51. Dd 107.185 v, d. 22 oct. 1670. Cum autem Sanctissimus Dominus Noster Clemens Papa X ad nos praedictas remiserit litteras, ut dicto Patri Magistro Jacobo Quaglia Patavino, ad Imperatricis mentem facultatem concederemus, nos propterea sequentes dedimus patentales ²⁵⁶):

Mag. fr. Hieronymus Valvasorius Mediolanensis etc. Reverendo et Nobis in Christo dilecto Patri Sacerdoti Theologiae Magistro fratri Jacobo Quaglia Patavino, eiusdem ordinis ac voti, salutem.

Regiae ac Imperatoriae Maiestati omnia famulatus obsequia sunt deferenda, cum sua pro auctoritate iubet, multo magis cum sua pro benignitate non tantum iussis, sed gratiis inferiores prosequitur. Quocirca, cum Caesarea Maiestas Imperatricis Eleonorae semper Augustae, in Augustinensem nostrum ordinem benigne propensa Imperiali in Aula sua, Te Reverendum Patrem Magistrum fratrem Jacobum Qualeam Patavinum ex nostro Divi Parentis Augustini coetu peroptet habere, qui sibi a Sacris Cappellanus de honore inservias, Teque a Sanctissimo Domino Nostro Clemente Papa Decimo feliciter sedente petere per litteras sub datum Viennae die 14 septembris labentis anni 1670 non sit dedignata, cum idem Sanctissimus ad Nos pro summa sua clementia easdem litteras dari iusserit, ut petitam facultatem impartiremur: ideo Nos, et Suae Sanctitatis iussis obtemperantes, et Suae Caesareae Maiestatis placitis facientes pro virium tenuitate satis, tenore praesentium, et quantum ad Nos spectat, licentiam tibi [186r] concedimus, qua praefatae Caesareae Maiestati Eleonorae Imperatricis, tanquam Cappellanus de honore valeas inservire, ac proinde a tua Veneta Provincia, et Patavino Caenobio, cuius es alumnus, Viennam Austriae te possis conferre, ac illic immorari ut honorario huiusmodi munere ad maiorem Dei gloriam, Religionis nostrae decus, et personalem tuam dignitatem valeas fungi; scientes Dei addictum in Aula Caesarum ecclesiasticos mores non exuturum, nec a regularis disciplinae observantia ullatenus recessurum. Datum Romae in conventu S. Augustini, die 22 oct. 1670 (*Copia*).

52. Dd 108.41 v, d. 30. maii 1671. A Caesarea Maiestate litteras accepimus in forma sequenti, nimirum, a tergo: Honorabili Religioso devoto Nobis dilecto, fri. Hieronymo Valvasorio totius ord. S. Augustini

²⁵⁶) Etsi haec epistula 51 atque praecedens, 50, non directe inter familiam imperialem et priores generales missae sunt, eas hic includimus, propter earum intimam connectionem cum priore generali augustiniano et aulam viennensem.

Priori Generali. Intus vero : [42 r] Leopoldus, divina favente clementia, electus Romanorum Imperator, semper Augustus.

Honorabilis, religiose, devote, dilecte, Attendentes ad merita Patris Magistri Marci Forstall ²⁵⁷), et ad servitia eius Nobis fideliter praestita, quae condigno praemio carere non decet, eundem Pontifici maximo litteris nostris impense commendavimus; interea tamen temporis, donec intercessio nostra effectum sortiatur, vel praefato patri de alia commoditate providere Nobis vacaverit, eundem vobis commendare consultum iudicavimus, magnopere vos requirentes, ut pro dicti patris statu et conditione eum in sacro ordine vestro accommodare et promovere velitis, meliori et decentiori modo, quem e re esse iudicaveritis, nulla prorsus occasione neglecta in iis praesertim, quae ab arbitrio et dispositione vestra pendent; cupientes praeterea ut non solum nulla eum iniuria affici sinatis, sed sublato potius omni obice, iuxta aequitatis leges, favore et benevolentia omni complectamini ²⁵⁸). Hanc igitur mentem nostram vobis innuere volumus, sperantes vos ocius facturos, quae in sacrae religionis vestrae decorem, et in dicti patris solatium cedere iudicaveritis. Quod Nobis sane perquam gratum, et acceptum erit; ac de reliquo vobis, totique ordini vestro gratia nostra Caesarea benignissimi propensi manemus. Datum

²⁵⁷) De hoc patre hiberno, qui post studia Vallisoleti et Salmanticae absoluta, anno 1651 in provinciam Austro-Moraviae missus, professor viennensis, prior provincialis Austriae anno 1659, anno autem 1676 episcopus factus est, cf. Gavigan 298-302. Haec epistula imperialis est una tantum ex multis, quas pro suo fidei servitore scripsit Leopoldus. Mortuus est episcopus in carcere tamquam confessor fidei in Hibernia anno 1683. Bona fama qua gaudebat Viennae P. Marcus, et insistencia imperatoris ut promoveretur apparet ex epistula, a Nuntio Apostolico anno anteriore scripta : « Premendo grandemente alla Maestà dell' Imperatore de veder proveduto il Pre. Mro. Marco Forstal Ibernese dell' Ordine degli Heremiti di S. Agostino d'uno di due vescovati Laonense o Ladense detto volgarment di Kittalte (= Killaloe : Nuntius vix callet res hibernas), che al presente vacano in Ibernia, e supponendomi la Maestà Sua di haverne già fatta istanza per mezzo del Cardinale d'Hassia alla Santità di Nostro Signore, acciò si degni la Santità Sua di conferirglielo, impone hora a me, di rammentarlo All' Eminenza Vostra, affinché voglia anch' ella adoprarsi per intercederglielo da Sua Beatitudine. Quello poco io aggiungo à Vostra Eminenza, che oltre d' haver havuta questo Padre, anch' egli una gran parte nella composizione dei torbidi dell' Ungheria, Croazia, e po che è soggetto di gran qualità, e per virtù (162 v) non credo habbia molti Pari in queste Parti ». Archivio Vaticano, Nunziatura di Germania 187.162rv, Viennae d. 27 iulii 1670, Nuntius Pignatelli ad Cardinalem Borromeo.

²⁵⁸) Prior generalis Valvasori non tantum fecit pro P. Marco ea quae in epistula 53 describuntur, sed etiam d. 13 nov. 1671 eum regentem studiorum in provincia Poloniae designavit. Revocavit autem suas litteras, postquam P. Marcus legitimas excusationes praesentavit : GAVIGAN 300.

in civitate nostra Viennae, die 27 aprilis anno 1671, Regnorum nostrorum Romani decimotertio, Hungarici decimosexto, Bohemici vero decimoquinto. LEOPOLDUS (*Copia*).

53. Dd 108.42 v, eodem die. Cui Sacrae Caesareae Maiestati responsum dedimus, ut infra :

SACRA CAESAREA MAIESTAS

Meritis quidem abunde ornatum fateor Patrem Magistrum Marcum Forstall, vel eo quod Sacrae Vestrae Caesareae Maiestati suum praestiterit famulatum. Idcirco eius ego invideo sorti, utpote qui nil magis cupiam quam tantae Maiestati fideliter famulari, et humiliter obtemperare, pro viribus enitar, ut eidem patefaciam quanti pendam, quam reverear titulum famuli Vestrae Sacrae Caesareae Maiestatis, quo fauste perfruitur. Iussa igitur mihi transmissa capessens, non tantum sinam, ut nulla afficiatur iniuria, verum etiam conabor cum omni meae benevolentiae testimonio prosequi; omnique beneficio cumulare. Iussis proinde Vestrae Caesareae Sacrae Maiestatis parens, et dicti patris petitionibus annuens, mando patri priori istius conventus Viennensis, ut illum excipiat de familia, illique cubiculum magistrale concedat, simulque socium, qui pro indigentis illi sit praesto ²⁵⁹). Cumque haec sint, quae petit, et mearum tenuitas virium praestare protest, ante Caesaream Sacraem Maiestatem provolutus, me totumque ordinem meum, quem humillime commendo, qui omnes una simul pro Imperii felicitate, proque Caesareae Vestrae Maiestatis et prosapiae diuturna et aeviterna faustitate iuges Regum Regi preces effundemus. Romae, die XXX Maii 1671 (*Copia*).

54. Dd 108.157r, d. 12 sept. 1671. Ab Imperatrice Leonora ²⁶⁰) sequentes accepimus litteras.

Leonora, divina favente clementia, Romanorum Imperatrix, Germaniae, Hungariae, Bohemiae Regina, Archiducessa Austriae, nata Principissa Mantuae, et Montisferrati. Honorabilis, religiose, devote, Nobis dilecte. Reverenti studio efflagitavit auxilium nostrum fr. Jacobus Cividale da Feltro ²⁶¹), ordinis vestri religiosus, quo apud

²⁵⁹) Die 30 maii, id est, eodem die quo scripsit hanc epistulam, prior generalis scripsit ad priorem viennensem, P. Columbanum Sifferlinger, omnia pro P. Marco iubens quae hic memorantur. Cf. Dd 108.42v.

²⁶⁰) Pro qua vide introductionem n° 8 et adnotationem 253.

²⁶¹) Sicut pro P. Jacobo Quaglia, in epistulis 50-51 memorato, ita pro hoc quoque patre difficile est multas notitias invenire. Videtur autem idem esse ac Jacobus Feltrensis, qui Veronae anno 1645 ad studium promotus, philosophiae ac theologiae annis 1646-1648

vos efficere dignaremur, ut in proximo [157 v] capitulo suae religionis Venetiis celebrando honore magisterii condecoretur ²⁶²). Hunc si praetensa gratia dignum iudicaveritis, vestris favoribus clementer insinuamus, ut ei circa concessionem affectatae promotionis faciles, ac benevoli (!) exhibere velitis. Quibus in reliquo imperialem gratiam nostram benigne confirmamus. Datum Viennae 23 augusti 1671 (*Copia*).

55. Dd 108.157 v, eodem die. Quibus dedimus sequentem responsionem.

SACRA IMPERIALIS MAIESTAS

Summa cum veneratione iussa Sacrae Imperialis Maiestatis accepi, quibus patrem Jacobum Cividale feltrensem imperat ad magisterii lauream in proximo capitulo Venetiis celebrando promoveri. Et quidem mandata exequeretur, si mihi facultas in provincia veneta creandi magistros superesset; haec autem deest, cum duo a Sanctissimo Domino Nostro pro illa provincia concessa magisteria ²⁶³) iam religiosis dignis promiserim, et verbum meum principibus oppignora-verim. Quod si adhuc locus superesset, et commendatus religiosus gratia esset dignus, non meum esset adhuc illum magistrum Venetiis seu alibi creare, cum omnes promoti e vi Apostolici Brevis coram me teneantur de sufficientia in theologicis periculum facere ²⁶⁴), et puncta

Patavii incumberebat, atque anno 1649 Viennam missus est; Dd 80.CCXIII; Dd 81.50r; Dd 82.15r et 16r; Dd 83.18v; Dd 84.125r. Apparet quidam F. P. Jacobus (sine cognomine) lector in conventu viennensi anno 1649 mense novembri: ÖNB 8466.21 r.

²⁶²) Quomodo tales petitiones fastidium darent et priores generales saepe eas modo suavi reicere deberent, apparebit infra ex responso prioris generalis in epistula 55.

²⁶³) Summus Pontifex Gregorius XIII in bulla ad priorem generalem augustinianum Spiritum Vicentinum d. 25 iunii 1583 directae, non sine ironia timebat, ne augustiniani itali brevi tempore plures magistros quam discipulos habituri essent. Prohibuit igitur ne extra capitula generalia singulis sex annis habenda magis quam duo ex singulis Italiae provinciis seu congregationibus magistri in s. theologia crearentur. Hi duo eligendi erant per concursum in capitulis provincialibus, deinde in capitulo generali, litteris priori generali praesentatis, titulum magisterii recipere debuerunt. Cf. L. EMPOLI, *Bullarium ordinis er. S. Augustini*, Romae 1628, 135-138, ubi tota bulla citatur.

²⁶⁴) Hoc praescriptum est in bulla Gregorii XIII: « Ut ...viri Magistri in sacra Theologia, moribus & doctrina idonei, duo, qui ad Magisterii gradum modo, & forma infrascriptis promovendos examinare, et in eorum, & cuiuslibet eorum vitam, & mores inquirere, illorumque concursus audire, ut de eo, sive eis recte iudicare possint, & valeant, eligantur... Omnes vero, & singuli de singulis quibuscunque Italiae provinciis, seu congregationibus respective, qui se ad Magistri, seu Magisterii, vel Doctoratus huiusmodi gradum, & dignitatem ascendere posse confident... summa cum diligentia, & maturitate ab Electis huiusmodi examinentur, & in eorum omnium, & singulorum scientia, & doctrina periculum fiat, & experientia, & centum formatis schedulis, distinctiones, & puncta

tam publica tum privata recitare, ac proinde huiusmodi gratia a Sancta Sede esset postulanda. Dignetur igitur Sacrae Vestrae Imperialis Maiestatis clementia mihi compati, si iussa non exequor, pro quorum exequutione deest [158r] mihi potestas, non desiderium, quo Sacrae Vestrae Imperiali Maiestati a Deo optimo maximo diuturnam faustitatem apprecor, et aeternam voveo. Romae, die 12 sept. 1671 (*Copia*).

J.- J. GAVIGAN, O. S. A.

tos ex quattuor Magistri sententiarum libris, viginti quinque scilicet ex libro quolibet excerptos, continentibus, illisque in urnam coniectis, singulae forte extrahantur, quae singulis promovendos in continenti assignentur : & super schedulis ipsis, sive punctis, sibi obsignatis, qui duorum (sicut praemittitur) Electorum, & aliorum doctorum virorum, virorum, ac Patrum Vocalium ipsius Capituli Provincialis, lectionem (ut vocant) scholasticam legere, & e contra ipsos omnes, & singulos... Electi, seu alias praesentes saltem tres Magistri arguere, & contradicere teneantur. Et insuper inter promovendos ipsos fiat concursus, ut quis eorum alio, seu aliis magis idoneus repertus fuerit, aliis posthabitis, praefertatur » : EMPOLI, *op. cit.* 136. In ordine S. Augustini, usque ad tempora recentia, methodus similis adhibebatur pro candidatis ad gradum Regentis; cf. *Constitutiones ordinis erem. S. Augustini*, Romae 1926, Pars IV, caput V, De promovendis ad gradus scholasticos, praesertim n° 379.